

Tnu'u Ianyuux n-chidotnuni Steu

Xixitna Jesús

1 Libru ya'a kakune'e xixitna Jesucristu. Xixitna-ia n-kuu David. Xixitna David n-kuu Abraham. ²Abraham n-kuu taa Isaac. Isaac n-kuu taa Jacob. Jacob n-kuu taa Judá xi'in ñani-s. ³Judá n-kuu taa Fares xi'in Zara, te Tamar n-kuu di'i-s. Fares n-kuu taa Esrom, te Esrom n-kuu taa Aram. ⁴Aram n-kuu taa Aminadab, te Aminadab n-kuu taa Naasón, te Naasón n-kuu taa Salmón. ⁵Salmón n-kuu taa Booz, te Rahab n-kuu di'i Booz. Booz n-kuu taa Obed, te Rut n-kuu di'i Obed. Obed n-kuu taa Isaí. ⁶Isaí n-kuu taa David. David n-kuu se kunxa'nu. Da'ya yii David n-kuu Salomón.

N-kaa David xi'in ñadi'i Urías, te n-kaku Salomón. ⁷Salomón n-kuu taa Roboam, te Roboam n-kuu taa Abías, te Abías n-kuu taa Asa. ⁸Asa n-kuu taa Josafat, te Josafat n-kuu taa Joram, te Joram n-kuu taa Uzías. ⁹Uzías n-kuu taa Jotam, te Jotam n-kuu taa Acáz, te Acáz n-kuu taa Ezequías. ¹⁰Ezequías n-kuu taa Manasés, te Manasés n-kuu taa Amón, te Amón n-kuu taa Josías. ¹¹Josías n-kuu taa Jeconías

xi'in ntaka ñani-s. Na n-xo tuu Jeconías, daa xndeka juexa soldado Babilonia dava ñayiu Israel jua'an ñuu-s xa nkotuu-i ijan.

¹²Nu n-ya'a xijan, te n-kaku da'ya Jeconías. Salatiel n-xo nani-s. Salatiel n-kuu taa Zorobabel.

¹³Zorobabel n-kuu taa Abiud, te Abiud n-kuu taa Eliaquim, te Eliaquim n-kuu taa Azor. ¹⁴Azor n-kuu taa Sadoc, te Sadoc n-kuu taa Aquim, te Aquim n-kuu taa Eliud. ¹⁵Eliud n-kuu taa Eleazar, te Eleazar n-kuu taa Matán, te Matán n-kuu taa Jacob. ¹⁶Jacob n-kuu taa José, se n-kuu yii María. María n-kuu di'i Jesús, Ia kuu Cristu.

¹⁷Nde tiempo n-xo tuu Abraham xi'in nde tiempo n-xo tuu David uxi koon generación n-kuu. Nde na n-xo tuu David xi'in nde kiu xndeka juexa soldado Babilonia ñayiu Israel jua'an Babilonia uxi koon ka generación n-kuu. Uxi koon ka generación n-ya'a. Ijan dada n-kaku Cristu.

N-kaku Jesús

¹⁸Du'a n-kuu xa n-kaku Jesucristu. María, ñá n-kuu di'i Jesucristu, n-xia'an-ña tnu'u-ña José xa tnunda'a-ña xi'in-s. Ta jini tna'a

ka-ña xi'in-s na n-kida Espíritu Ianyuux xa ni'i da'ya-ña. ¹⁹José, se va'a kuu-s. Natu n-kuu ini-s xa datuu-s-ña nuu ñayiu xa ni'i da'ya-ña. Xijan kuu xa n-juini-s xa na'i ni dandoo-s-ña. ²⁰Du'a n-xani ini-s xa kada-s, te iin xakuua n-kachi xene-s xa n-ja'an iin ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux nuu-s. Du'a n-ja'an-ia:

—José, se kuu da'ya dana David, maxku yu'u-n xa tnunda'a-n xi'in María chi da'ya ñu'u xiti-i, da'ya Espíritu Ianyuux kuu-ia. ²¹Kajan-i se yii. Danani-n-ia Jesús. Du'a kunani-ia chi dananita'u-ia ñayiu kundeka-ia.

²²Ntdaa xa'a ya'a xa na jin tna'a xa n-ja'an Ianyuux nuu iin se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an-ia. Du'a n-chidotnuni-s:

²³Kuna'a xa ju'un da'ya iin dichi ii, te kajan-i iin se yii.

Dandee ña'a ñayiu Emanuel.
(Emanuel kuu: Tuu-ro xi'in Ianyuux.)

²⁴N-ndoto José. N-ndokoo-s. Ijan dada n-kida-s na n-ta'u tniu ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux; n-tnunda'a-s xi'in María, ²⁵ko ñatu n-kidakuechi-s xi'in-ña. Nde n-ya'a xa n-kaku da'ya yii-ña; ijan dada n-xini tna'a-s xi'in-ña. Nu n-kaku-ia, te n-danani ña'a José Jesús.

**N-ka kixee se ka xinitnuni
xa kotoni'ni koio-s Jesús**

2 N-kaku Jesús ñuu nani Belén, distrito Judea, daa n-taxnuni se kuu Herodes. Nu n-kaku-ia, n-ka kixi se ka xinitnuni xa nde'a-s chudini Jerusalén. Xika n-ka kixi-s. N-ka kee-s do nuu kane ngandii.

²N-ka xijan tnu'u-s nuu ñayiu Jerusalén:

—¿Ndexu n-kaku seluchi taxnuni nuu ñayiu Israel? N-ka xini-da iin chudini n-kee do nuu kane ngandii, te ndeka ña'a-ti vaxi. Xaxe'e xijan n-ka kixee-da xa ndadaka'nu koio-da-s —ka kuu-s, ka xia'an-s.

³Nu n-teku se kunxa'nu nani Herodes xi'in ñayiu Jerusalén xa n-ka ja'an se ijan, te n-ka chi ini-s. ⁴Xijan kuu xa n-nadataka Herodes ntdaa dutu ka taxnuni xi'in se ka tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés, te n-xijan tnu'u-s nuu ndexu kaku Cristu. ⁵Te ka xia'an-s:

—Kaku-ia Belén, distrito Judea chi du'a n-ja'an Ianyuux, te du'a n-chidotnuni se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux:

⁶Ndo'o xa ka kuu-n ñayiu io ñuu Belén distrito Judea, nduu-n ñayiu ndandi'i ka dada dava ka ñayiu ñuu io distrito Judea, chi ñuu mee-n kee iin se taxnuni.

Kuenda kiu se ñunuu tkachi-s ku kuu-ia chi junuu-ia ñayiu Israel.

⁷Ijan dada na'i ni n-kana Herodes se ka xinitnuni xa xnde'a-s chudini, te n-xijan tnu'u-s nuu na kiu na hora n-ka xo nde'a-s chudini jan.

⁸Te n-ta'u tniu-s xa na ji'in koio-s Belén. Xia'an-s:

—Jua'an koio-n, te juen tnu'u va'a koio-n nuu jundu kuu seluchi jan, te nde io-s. Na nani'i-n-si, te nuni'no ni kachitnu'u ña'a-n chi juini-da xa jin ndadaka'nu-da-s tuku.

⁹⁻¹⁰Nu n-ya'a xa n-ka xo nini-s xa n-ja'an se kunxa'nu jan, n-ka

kee-s; ka xe'en-s. N-ndodo nuu chudini n-ka xini-s do nuu kane ngandii jua'an nuu-s. Xaxe'e xa n-ka xo nde'a-s chudini ndeka ña'a ichi jua'an-s, yo vichi n-ka kudi ini-s. Nde nuu kaa niu n-nujuiin-ti. ¹¹N-ka kiu-s ve'e nuu n-nujuiin-ti, te n-ka xini-s niu jan xi'in María, ñá kuu di'i-ia. N-ka xe juuin xiti-s nuu-ia, te n-ka ndadaka'nu-s-ia, te n-ka najaan-s xatnu kuechi ñu'u xa yo ya'u xa juña'a nga-s-ia. N-ka xia'an nga-s oro xi'in duxa estoraqui xi'in inka nuu duxa yo ya'u. ¹²Ijan dada n-ka kachi xene se ka xinitnuni xa xnde'a-s chudini xa n-xian tnu'u ña'a Ianyuux xa maxku nangondita-s xa nu'u koio-s nuu Herodes. Te n-ka xino-s. Inka ichi juan nu'u koio-s xa juan nu'u-s ñuu-s.

¹³Nu juan nu'u koio se ijan, te n-kachi xene José xa iin ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux ja'an nuu-s. N-ja'an-ia:

—Ndokoo. Kandeka niu xi'in di'i-ia jua'an Egipto. Ijan kutuu koio-n nde na kachi tnu'u ña'a-r nde kiu na ndixi-n ya'a chi nduku Herodes niu xa ka'ni ña'a-s.

¹⁴N-ndokoo-s. Ndeka-s niu xi'in di'i-ia jua'an Egipto xa n-ka xino-s xakuaa ijan. ¹⁵N-ka xo tuu-s ijan nde n-xi'í Herodes xa na jin tna'a xa n-ja'an Ianyuux nuu se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux. Du'a n-chidotnuni-s: “N-ja'an-r nuu Da'ya Yii-r xa ndee-ia Egipto.”

¹⁶N-tu ini Herodes xa n-ka danda'u ña'a se ka xinitnuni jan, te yo n-kiti ini-s te n-tunda'a-s soldado-s jua'an Belén xi'in ntaka ñuu xndatuu nikaduku Belén

xa ka'ni koio-s seyijin xi'in nde sekuechi io uu kuia. N-kida-s cuenta naxa daa yoo n-ya'a xa n-kixe'e xa ndii chudini ndeka se ka xinitnuni jan vaxi, según n-ka ja'an mee se ijan. ¹⁷Du'a n-xetna'a xa n-chidotnuni Jeremías, se n-ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu:

¹⁸Teku ñayiu xa yo nde'e nda'i koio ñadi'i ñuu Rama.

Da'ya dana Raquel ku kuu koio-ña.

Yo nde'e nda'i koio-ña xaxe'e da'ya-ña.

Yo nde'e ku tnau ini-ña xaxe'e-s.

Ma ndiko anu-ña xaxe'e xa n-ka xi'í da'ya-ña.

N-ka nangondita Jesús xi'in tadi'i-ia Nazaret

¹⁹N-xi'í Herodes, te dani tuu José Egipto. Ijan n-kachi xene-s xa n-ja'an iin ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux nuu-s. Xia'an-ia:

²⁰—Ndokoo. Kandeka ia luchi xi'in di'i-ia juan nu'u Israel chi n-ka xi'í se n-ka xo nduku ña'a xa ka'ni ña'a-s —kuu-ia, xia'an-ia.

²¹N-ndokoo José. Ndeka-s ia luchi jan xi'in di'i-ia juan nu'u Israel. ²²Nu n-teku José xa Arquelao n-nujuiin naa nuu taa-s Herodes xa taxnuni-s nuu ñayiu distrito Judea, te n-yu'u-s xa nu'u-s ijan. N-kachi xene-s xa n-ja'an Ianyuux nuu-s xa io kuu distrito Judea. Xijan kuu xa n-ka xino-s. Juan nu'u-s distrito Galilea. ²³Te n-nukotuu-s Nazaret. Du'a n-xetna'a xa n-chidotnuni se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux xa ku kuu-ia se Nazaret.

**N-dakua'a Sua Bautista
ñayiu nuu ñayo io**

3 Tiempu ijan n-xikonuu Sua Bautista distrito Judea nuu ñayo io, te ñatu nga juun dau. ²N-ja'an-s nuu ñayiu n-ka xo taka ijan:

—Natu ini koio xa n-ka kida-n kuechi chi vax kuyatni kiu xa nde andiu taxnuni Ianyuux nuu ñayiu ñuñayiu.

³Nani n-chidotnuni Isaías, se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux daa n-ja'an Sua:

Xee kana iin se kutuu nuu ñayo io te ñatu nga juun dau:

“Kada tu'a-n mee-n iin iin-n xa na kua'a kueba koio-n Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro.

Kuenda kiu ichi ka kuu-n.

Ndadandaa-n ichi jan”,

kuu Sua, n-xo ja'an-s.

⁴Ñii camello n-kuu da'ma-s, te n-xo duku cinturón ñii dujun ka'a-s. N-xo xaxi-s tika langosta xi'in ndudi ñuñu io yuku. ⁵N-ka xo taka ñayiu io Jerusalén nuu n-xo dakua'a-s-yi xa kunini koio-i tnu'u-s. Diuni n-ka xo taka ñayiu io nitu'u distrito Judea nuu-s xi'in ntdaa ñayiu io yatni yu'u de'va Jordán nuu xika ndute. ⁶Ñayiu n-ka natu ini xa n-ka kida-i kuechi, n-dajuendute-s-yi nuu ndute xika de'va Jordán. ⁷Kue'e se fariseu xi'in se saduceu n-ka xo xe'en nuu-s xa dajuendute ña'a-s, te n-xo ja'an-s nuu-s:

—Da'ya Kui'na ka kuu-n. ¿Jundu n-kachi tnu'u ña'a xa kaku koio-n nuu Ianyuux? ¿Ka kachi ini-n xa hora na kixi-ia ma kiti ini-ia nuu-n a? ¿Jundu n-kachi tnu'u

ña'a xa ma ndadandaa-ia kuechi-n? ⁸Nux xandaa xakuiti n-ka natu ini-n xa n-ka kida-n kuechi, kada koio xava'a. ⁹Maxku ku juña'a tna'a-n: “Ndandi'i-ro chi da'ya dana Abraham ka kuu-ro”, chi ru'u ja'an xa kua'a Ianyuux xa kada-ia xa yuú ya'a nduu da'ya dana Abraham. ¹⁰Ka kuu-n kuenda kiu yutnu ta'nde xa katuu kaa xe'e-tnu. Ntdaa yutnu ñatu juun xavidi va'a, ta'nde-tnu, te ji'in-tnu nuu nu'u koko. ¹¹Ru'u dajuendute ña'a nuu ndute, ko na xinokava tni-u-r, te kixi Ia kixi. Tuku kada-ia. Taxnuni ka-ia dada ru'u. Ni ñatu natau xa junukuechi-n nuu-ia, ni xa kane'e-r ndixa-ia chi se dakuu nga kuu-r. Mee-ia kada xa ju'un ña'a Espiritu Ianyuux, te ndadandaa-ia kuechi-n. ¹²Kuenda kiu iin se ne'e pala-s xa dandechi-s triu-s kuu-ia. Kuenda kiu triu jan xi'in paja kuu ñayiu. Se ijan, nataxtna'a-s triu-s, te chi'i-s iin ve'e, te teñu'u-s paja nuu nu'u ku koko nikava nikuita —n-xo kuu Sua, n-xo xia'an-s.

N-xendute Jesús

¹³Ijan dada n-kee Jesús distrito Galilea. N-xee-ia yu'u ndute xika De'va Jordán xa dajuendute ña'a Sua. ¹⁴Ñatu n-juini Sua xa dajuendute-s-ia. N-ja'an-s nuu-ia: —¿Nakuenda xa dañá ku dajuendute ña'a, te mee-n io xa dajuendute ña'a-n?

¹⁵Te n-ja'an Jesús nuu-s:

—Kada na'i chi daa ñu ini Ianyuux xa kada-ro ntdaa xa n-ta'u tni-u-ia.

Ijan dada n-xejoon Sua ¹⁶xa n-dajuendute-s Jesús. N-nane-ia nuu ndute, te n-najaan andiu. N-xini

Jesús xa vax juun Espíritu Ianyuux nde andiu. N-xe juindodo-ia diki-ia. Data n-nduu-ia. ¹⁷N-ja'an Ianyuux nde andiu:

—Ia ya'a kuu Da'ya Yii Mani-r. Vichi tna ini-r xa kida-ia —kuu-ia.

**N-juini Kui'na xa daja'an-i
Jesús xa kada-ia kuechi**

4 Ijan dada ndeka Espíritu Ianyuux Jesús jua'an nuu ñayo io te ñatu nga juun dau. Ijan n-kuu Kui'na xa daja'an ña'a-i xa kada-ia kuechi. ²Ña tuu nax n-xaxi-ia uu diko nduu, uu diko niu. Ijan dada n-kojon-ia. ³Te n-xee Kui'na xa daja'an ña'a ntuku-i xa kada-ia kuechi. N-ja'an-i nuu-ia:

—Nuxa ndaa xa Da'ya Yii Ianyuux kuu-n, juña'a yuú ya'a na nduu-i tila.

⁴N-ja'an Jesús nuu-i:

—Yodotnuni tnu'u Ianyuux xa: “Io xa kaxi koio ñayiu na kua'a kundito koio-i, ko ñadu diko ni xijan io xa kada-i, chi diuni io xa kunini-i ntdanditu'u tnu'u Ianyuux.”

⁵Ijan dada ndeka Kui'na Jesús jua'an Jerusalén xa jandodo ña'a-i nuu dujun ka diki veñu'u ñuu ii jan.

⁶Xia'an-i nuu-ia:

—Nux ndaa xa Da'ya Yii Ianyuux kuu-n jungava nde nuu ñu'u jan, chi yodotnuni tnu'u Ianyuux: “Ta'u tniu Ianyuux nuu ángel, ia ka xinokuechi nuu-ia, xa junuu ña'a-ia.” Diuni yodotnuni tnu'u-ia xa: “Junuu ña'a koio-ia xa na ña'a tnukue'e xe'e-n nuu yuu” —kuu Kui'na, xia'an-i.

⁷Te xia'an Jesús:

—Diuni yodotnuni xa: “Maxku kototnuni-n Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro.”

⁸Diuni ndeka Kui'na Jesús jua'an iin diki yuku yo dujun. N-dande'a-i Jesús ntdaa ñuu ñuñayiu nuu taxnuni ntdaa se ka taxnuni ntdaa ñuu ijan. N-dande'a ña'a-i kue'e ñuu vili xndaxio ijan. Yo ya'u xa io ijan. Xia'an-i nuu-ia:

⁹—Ntdaa xa'a taxi-r nux njuiin xiti-n nuu-r te nakuetu-n nuu-r.

¹⁰Xia'an Jesús:

—Jua'an Satanás chi du'a yodotnuni tnu'u Ianyuux: “Nuu Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro, njuiin xiti koio. Nakuetu koio te kajan ta'u koio nuu-ia. Nuu mee ni-ia junukuechi koio.”

¹¹Ijan dada n-dandoo ña'a-i, te n-ka xee ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux nuu Jesús xa junukuechi-ia nuu-ia.

N-kixe'e Jesús xa dakua'a-ia ñayiu

¹²N-teku Jesús xa yíndi'u Sua vekaa. Xaxe'e xijan juan nu'u-ia Nazaret, distrito Galilea, ¹³ko ña n-ndoo-ia Nazaret xa kutuu-ia ijan. N-nangondita-ia Capernaum.

Capernaum katuu yatni yu'u mar yatni nuu xndatuu ñuu nani Zabolón xi'in ñuu nani Neftalí.

¹⁴N-naxee-ia ijan xa na jin tna'a tnu'u n-chidotnuni iin se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux. Isaías n-xo nani-s. Du'a n-chidotnuni-s:

¹⁵Kakune'e-da ñayiu io Zabolón xi'in ñayiu io Neftalí.

Galilea kuu distrito-i.

Ijan xndaxio ñayiu ñatu kuu da'ya dana Israel.

Ichi xiti distrito nuu io-i jua'an Mar Galilea.

Galilea katuu yu'u De'va Jordán nuu xika ndute.

¹⁶ Jini ñayiu Ia juña tnu'u ña'a jundu kuu Ianyuux.
 Kuenda kiu nuu nee nuu kuú-i ka kikonuu-i,
 xa ñatu ka kutnuni ini-i jundu kuu-ia,
 kuu tnu'u n-chidotnuni Isaías.

¹⁷ Tiempu ijan n-kixe'e Jesús xa dakua'a-ia ñayiu. N-ja'an-ia nuu-i:
 —Natu ini koio xa n-ka kida-n kuechi, chi vax kuyatni kiu taxnuni Ianyuux nuu ñayiu ñuñayiu.

**N-ja'an Jesús nuu koon seyii
 xa na nkuitandijun ña'a-s**

¹⁸ Nini kika-ia yu'u Mar Galilea, te n-xini-ia se ndeka tna'a xi'in ñani-s. ñin-s nani Simón. Diuni nani-s Spedru. Ndrixi nani ñnka-s. Ka dakeé-s ñunu-s nuu ndute hora ijan, chi se ka tava chaka ka kuu-s. ¹⁹ Te n-ja'an Jesús nuu-s:

—Nkuitandijun ña'a koio, te kada-r xa dataka-n ñayiu ná dataka-n chaka xi'in ñunu-n.

²⁰ Hora ijan ni n-ka dandoo-s ñunu-s, te n-ka xe kuitandijun-s Jesús. ²¹ N-xini ntuku-ia inka se ndeka tna'a xi'in ñani-s, te n-kana-ia-s. ñin-s nani Jacobo. ñnka-s nani Sua. Ka kuu-s da'ya yii Zebedeo. Xñutuu-s xi'in taa-s xiti barcu xa ka ndadava'a-s ñunu-s.

²² Hora ijan ni n-ka dandoo-s taa-s xi'in barcu-s, te n-ka xe kuitandijun-s-ia.

N-ndadava'a Jesús ñayiu ka ku'u

²³ Ijan dada n-xikonuu Jesús nitu'u distrito Galilea. N-dakua'a-ia ñayiu Israel xiti veñu'u kuechi ñuu xi'in ñuu. N-ja'an-ia tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. N-kakune'e-ia xa taxnuni

Ianyuux nuu ñayiu ñuñayiu. Tnu'u va'a kuu. Diuni n-ndadava'a-ia ñayiu ka tna'a ntdaa nuu kue'e. N-ndadava'a-ia nuu ka xaxia'an du. ²⁴ Nituu nación Siria n-ka tekú ñayiu xa n-kida-ia. N-ka xe ndeka ñayiu ijan ñayiu ka tna'a titni nuu kue'e xi'in ñayiu nda'u ka ya'a xaxe'e kue'e ka tna'a-i. Xndeka-i ñayiu xñu'u ña'a xaloko n-ka xe'en. N-ka xe ndeka-i ñayiu tna'a kue'e xiyi'i du. N-ka xe ndeka-i ñayiu n-xi'í xe'e, te n-ndadava'a ña'a Jesús. ²⁵ N-ka xe kuitandijun ña'a ñayiu titni ñuu. Ka kuu-i ñayiu Galilea, ñayiu Decápolis, ñayiu Judea, ñayiu io yatni yu'u De'va Jordán xi'in ñayiu Jerusalén du.

N-dakua'a Jesús ñayiu

5 N-xini Jesús xa kue'e ñayiu xyuku nuu-ia, te n-xe xee-ia ñin yuku, te n-nukoo-ia ijan.

N-ka xetu'a ña'a se dakua'a-ia.

² N-kixe'e-ia xa dakua'a-ia-s xi'in ñayiu xyuku ijan. Xia'an-ia:

³ —Na ja'an-r xa ñayiu ka xani ini xa ma dananita'u ña'a Ianyuux xaxe'e xa yo n-ka kida-i kuechi, te n-ka natu ini-i xa n-ka kida-i kuechi, naka ta'u-i chi kiu tna'a-i nuu ñayiu ka jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i.

⁴ Ñayiu ka nda'i xaxe'e xa yo ka kuko'yo ini-i xa n-ka kida-i kuechi, naka ta'u-i chi kunda'u ini ña'a Ianyuux, te ma kuko'yo ini ka-i.

⁵ Ñayiu ka xani ini xa ka kuu-i ñayiu dakuu nga, te diuni ka xani ini-i xa ñatu ndandí'i-i, naka ta'u-i chi kendoo-i xi'in ñu'u n-xia'an Ianyuux xa juña'a-ia.

⁶ Ñayiu io anu xa kada koio-i xa juini Ianyuux, naka ta'u-i chi kada-i ntdaa xijan, te kudí ini-i.

⁷Ñayiu kunda'u ini ìnka ñayiu, naka ta'u-i chi kunda'u ini ña'a Ianyuux.

⁸Ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ndunini-i, naka ta'u-i chi jini-i-ia.

⁹Ñayiu kida xa ka ndumani nuu tna'a ìnka ñayiu, naka ta'u-i chi ja'an Ianyuux xa kuu-i da'ya-ia.

¹⁰Ñayiu kida xa juini Ianyuux te nda'u ya'a-i xaxe'e-ia, naka ta'u-i chi ji'in-i nuu taxnuni-ia.

¹¹Naka ta'u kuu koio-n hora kui'a na ja'an ña'a ñayiu te kada u'u ña'a-i te tekuechi neñuu ña'a-i. Ntdaa xijan kada ña'a-i xaxe'e ru'u.

¹²Io xa kuvete-n. Io xa kudi ini koio-n chi yo kue'e xa io andiu taxi Ianyuux xaxe'e xa daa ya'a-n. Du'a n-ka kida u'u ñayiu xana'a se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu na ta koo koio ka-n.

N-kakune'e Jesús ñií xi'in ngandii

¹³Ka kuu-n ná kuu ñií. Nux ñatuka ede ñií, ma kuu xa nduu ede. Ña xiniñu'u ka. Kate-ro te jueñi ni'no nga-ro. ¹⁴Diuni ka kuu-n ná kuu ngandii xa datnuni-ia ñuñayiu. Ná kuu ñin ñuu katuu nuu yuku dujun ka kuu-n xa ñatu yiva'a. ¹⁵Ñayo ñayiu natnuu candil te chindeyu-i maquila. Ñatu daa kida-i chi jandodo-i candil jan ñin nuu dujun na kua'a na kuu kanda nitu'u xiti ve'e-i. ¹⁶Dani ndo'o ñin ñin-n, kada-n xa va'a xa na kunde'a ñayiu ñuñayiu xa ka kida-n xava'a na kua'a na ndadaka'nu-i Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andiu.

N-kakune'e Jesús ley n-chidotnuni Moisés

¹⁷Maxku kani ini koio-n xa tniur kuu xa dita-r ley n-chidotnuni

Moisés xi'in xa n-ka chidotnuni se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Ma daa kada-r, chi kada-r xa jin tna'a xa xyodotnuni.

¹⁸Xandaa xakuiti na ja'an-r xa ñini na kavatuu ka ñuñayiu xi'in andiu ma dita Ianyuux ni ñin tnu'u n-chidotnuni Moisés. Ma dita-ia ni ñin letra, ni ñin parti tnu'u-ia nde na jin tna'a ntdaa xa n-chidotnuni-s.

¹⁹Nux ma jandixa-n idii ni xa ja'an ley Ianyuux, juini ñin tnu'u luchi kuu-i, ma jiniñu'u va'a-n nuu taxnuni Ianyuux. Diuni ma jiniñu'u va'a-n nuu taxnuni Ianyuux nux ja'an-n nuu ìnka ñayiu xa maxku jandixa-i xijan. Nux jandixa koio-n tnu'u n-chidotnuni-s te ja'an-n nuu ñayiu xa na jandixa-i xa'a, nduu-n ñayiu ndandi'i andiu nuu taxnuni Ianyuux. ²⁰Nux ka kuxee ini-n nuu Ianyuux ná ka kuxee ini se dakua'a ñayiu ley n-chidotnuni Moisés xi'in se fariseu nuu-ia, ma yoo-n ji'in andiu nuu taxnuni-ia.

N-ja'an Jesús xa maxku ka'ni-ro ndiyi

²¹Ka xini-n nax n-ka ja'an se xana'a nuu xixitna-n. N-ka xia'an-s: “Maxku ka'ni-n ndiyi.” Ndeda ñin-n na ka'ni ndiyi, ndadandaa Ianyuux kuechi-n. ²²Ko mee-r ja'an xa nux diko ni na kiti ini-n nuu ñanitna'a-n, ndadandaa Ianyuux kuechi-n. Nux kui'a na ja'an-n ñayiu netna'a xi'in-n, ndadandaa juxtixia Israel kuechi-n. Nux ja'an-n nuu-s: “Ku ku'u-n”, ji'in-n nuu nu'u koko. ²³Nux ji'in-n veñu'u te jin tu'a-n nuu altar xa doko-n ñin xa doko-n nuu Ianyuux te ijan naja'an-n xa n-tuyika ñin ñayiu n-ndatnu'u

xi'in-n xaxe'e tnu'u loko n-ja'an-n nuu-i, ²⁴dandoo-n xa doko-n jan yatni altar te jin ndatnu'u mani-n xi'in ñayiu ijan. Nde na ndva'a anu-i, ijan dada ji'in-n te doko-n xa ne'e-n jua'an nuu altar Ianyuux. ²⁵Nux kuu iin ñayiu jantna'a xi'in-n xa kandeka ña'a-i ji'in nuu juxtixia, hora ijan ndumani-n xi'in-i na ña'a kandeka ña'a-i ji'in nuu-s, te jin ndeka ña'a-s nuu se xndee ñayiu xyindi'u vekaa te chindi'u ña'a-s. ²⁶Xandaa xakuiti ma kee-n nde na chiya'u-n ntdanditu'u tvini kajan juxtixia jan.

**N-kakune'e Jesús xa maxku
kava ñayiu xi'in ñayiu
ñatu n-tnunda'a xi'in-i**

²⁷'Ka xini-n xa n-ja'an xixitna-n: "Nux io ñadi'i-n maxku kava-n xi'in inka ñadi'i. Nux io yii-n, maxku kava-n xi'in inka seyii." ²⁸Mee-r ja'an xa nux diko ni na kunde'a-n iin ñadi'i te kukajan ini-n-ña, xá n-kida-n kuechi. ²⁹Nux iin nduchi nuu-n kida xa xko kida-n kuechi, tava-n te dajane-n chi va'a ka nux na kuita iin nduchi nuu-n dada xa ji'in ntdantu'u-n xi'in anu-n andea. ³⁰Nux iin nda'a-n kida xa ka kida-n kuechi, ka'nde-n te dajane-n chi va'a ka nux na kuita iin nda'a-n dada xa ji'in ntdantu'u-n xi'in anu-n andea.

³¹'Diuni n-ja'an xixitna-n: "Se juini xa dandoo-s ñadi'i-s, na kadakutu-s tutu yodotnuni xa n-dandoo-s-ña." ³²Mee-r ja'an xa nux ña n-kida iin ñadi'i io yii kuechi xi'in inka seyii, te dandoo ña'a yii-ña, kuechi mee-s kuu xa kada-ña kuechi xi'in inka seyii.

Dani se n-natnunda'a xi'in ñadi'i n-dandoo ña'a yii-ña, kada-s kuechi xi'in-ña.

**N-ja'an Jesús xa maxku
kada-ro uxi diki nda'a-ro**

³³'Diuni ka xini-n xa se xana'a n-ja'an nuu xixitna-n: "Nux kada-n uxi diki nda'a-n xa chinaa-n xa juña'a-n iin xa juña'a-n Ianyuux, juña'a-n xijan xa na jin tna'a xa n-ja'an-n." ³⁴Mee-r ja'an xa maxku chinaa koio-n. Maxku chinaa-n andiu, chi andiu nukoo Ianyuux xa taxnuni-ia. ³⁵Maxku chinaa-n nuu ñu'u chi neñi ni'no xe'e Ianyuux nuu ñu'u. Maxku chinaa-n Jerusalén, chi Ia ndadaka'nu-ro taxnuni ñuu ijan. ³⁶Maxku kada koio-n uxi diki nda'a-n xa chinaa-n, ni maxku chinaa-n diki-n, chi ni idii idi diki-n, ma ndaku-n xa ndada kuixi-n a ndada tnuu-n. ³⁷Ja'an ndaa-n. Ja'an-n na io na jua'an. Nux na kadava'a vete-n tnu'u, Kui'na daja'an ña'a.

**Maxku dandena'a iin ñayiu
xa n-kida ña'a inka ñayiu**

³⁸'Diuni ka xini-n tnu'u n-ja'an xixitna-n: "Nux na tava ñayiu iin nduchi nuu-n, io xa natava naa juxtixia nduchi nuu-i. Nux na kine'e ñayiu nu'u-n, io xa kine'e juxtixia nu'u-i." ³⁹Ko ru'u ja'an xa maxku kani-n ñayiu janña'a. Maxku daa kada-n. Nux na kani ñayiu kuñu nuu-n lado kua'a, ngone'e-n xa na kani-i inka lado. ⁴⁰Nux tekuechi ña'a ñayiu nuu juxtixia iin xa tekuechi ña'a-i, te juini-i xa tñii-i du'nu-n, juña'a-n te juña'a-n kotona-n tuku. ⁴¹Nux ka kidajuexa

se taxnuni xa kane'e-n iin xa vee ji'in iin yodo kilómetro, uni kilómetro kane'e xijan ji'in. ⁴²Nux na kajan nuu ñayiu xaxii-n juña'a nuu-n, te maxku dangondita du'a nga-n-yi.

⁴³Diuni ka xini-n xa xixitna-n n-ja'an: "Juemani koio ñayiu io yatni xi'in-n te jini u'u koio se xini u'u ña'a." ⁴⁴Mee-r ja'an juemani koio ñayiu ka xini u'u ña'a, te kajan ta'u koio xa na kutuu vii kutuu va'a ñayiu ka kida u'u ña'a xi'in ñayiu kui'a ka ja'an ña'a. ⁴⁵Daa kada koio, chi daa kida Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andiu. Kida-ia xa ndii ngandii nuu io ñayiu loko, nuu io ñayiu va'a. Diuni dajuun-ia dau nuu io ñayiu loko, nuu io ñayiu va'a. ⁴⁶Nux mee ni ñayiu ka xemani ña'a ka xemani-n, ma ni'i koio-n ta'u-n. Ntdaa ñayiu du'a ka kida, nde se ka xijan tvini nandajan gobierno du'a ka kida. ⁴⁷Nux mee ni nuu ñani tna'a-n xndxaxio-n xañu'u, ñatu io va'a xa du'a ka kida-n. Dava'a nga ñayiu daa ka kida, nde ñayiu ña ka naja'an Ianyuux du'a ka kida. ⁴⁸Jandixa koio ntdaa tnu'u dijan n-ja'an-r, te kada-n xa ndaa na kida Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andiu.

Na juña'a nga ñayiu xa ka ndoñu'u ñayiu ka kunda'u

6 Chinuu nuu nax kada koio-n. Kada koio xa va'a, ko ñadu xa kada-n xa va'a xa na kunde'a ña'a ni ñayiu. Nux kada koio-n xa va'a diko ni xa na kunde'a ñayiu, ma dananita'u ña'a Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andiu. ²Xijan kuu xa hora na juña'a koio nga-n xa juña'a-n ñayiu ka xijan nda'u, maxku ja'an-n

xa xijan kada-n nuu inka ñayiu. Xijan ka kida se ka kida nga xa ka jandixa-s xa ta'u tniu Ianyuux. Du'a ka kida-s xiti veñu'u kuechi xi'in ichi kuechi ka xikonuu-s diko ni xa na najuen tnu'u ña'a ñayiu. Xandaa xakuiti xa xá n-ka ni'i-s ta'u-s, te ñatu na ta'u-s koo andiu. ³Hora na juña'a koio nga-n ñayiu ka xijan nda'u iin xa juña'a-n, na'i ni kada koio-n, ni ñayiu kumani xi'in-n, maxku jini. ⁴Na'i juña'a koio-n xa juña'a nga-n. Xa na'i kada koio-n kunde'a Ianyuux, juini ña kanda nde'a-n-ia, te taxi-ia ta'u-n.

N-dakua'a Jesús se dakua'a-ia janda kajan ta'u koio-s nuu Ianyuux

⁵Na kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux, maxku kada koio-n ná ka kida se ka kida nga xa va'a-s. Ka kida nga-s xa va'a-s chi ka tna ini-s xa ka xijan ta'u-s nuu Ianyuux nini xnii-s xiti veñu'u kuechi. Dani ka kida-s nuu nanitna'a ichi ka'nu xa kunde'a ña'a ñayiu. Xandaa xakuiti xa n-ka ni'i-s ta'u-s, te ña tuu na ta'u-s koo andiu. ⁶Na kajan ta'u koio-n, ndiu koio-n cuarto-n, te nakadi-n ye'e xa na'i kajan ta'u koio-n nuu Taa-ro Ianyuux. Nde'a ña'a-ia juini ña kanda nde'a-n-ia, te taxi-ia ta'u-n. ⁷Na kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux, maxku ku ja'an koio-n iin ni tnu'u titni vuelta ná ka ja'an ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel. Ka xani ini-i xa xaxe'e xa na'a ka ja'an-i nini Ianyuux xa ja'an-i. ⁸Maxku kada koio-n ná ka kida ñayiu ijan, chi xá ama na'a Taa-ro Ianyuux xa ndoñu'u-n. ⁹Du'a kajan ta'u koio-n nuu-ia:

Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andiu,
na ja'an koio-da xa ii-n, te na
koo koio-da xañu'u nuu-n.

¹⁰ Na ja'an koio-da xa taxnuni-n nuu-da ntdaa-da xa ka kuu-da ñayiu ñuñayiu.

Nani ka kida ia xtuu andiu xa juini-n, dani na kada ñayiu ñuñayiu.

¹¹ Taxi-n xa kax xa ko'o koio-da vitna nani kida-n ndikiu ndiñuu.

¹² Xijan ta'u-da nuu-n xa nani ka taxkanu ini-da ñayiu kida ña'a iin xa kida ña'a-i, dani taxkanu ini ña'a-n hora ka kida-da kuechi.

¹³ Kada-n xa maxku daja'an ña'a Kui'na xa kada koio-da kuechi; kada-n xa maxku kada koio ka-da xaloko.

Du'a kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux.

¹⁴ Nux taxkanu ini koio-n ñayiu n-kida ña'a iin xa n-kida ña'a-i, taxkanu ini ña'a Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andiu. ¹⁵ Nux ma taxkanu ini-n xa n-kida ña'a ñayiu jan, dani Taa-ro Ianyuux, ma taxkanu ini-ia kuechi n-ka kida-n.

Janda io xa kada ñayiu hora na koo ndite-i

¹⁶ Nux iin kiu nyaka ma kaxi koio-n xaxe'e xa xndaxio ndite-n, maxku kada koio-n na ka kida se kida nga xa va'a-s chi xndaa nuu-s xa kuko'yo ini-s. Ka dataka-s idi diki-s te kui'a xndaa nuu-s xa na kunde'a ñayiu xa xne'e ii-s. Xandaa xakuiti xa xá n-ka ni'i-s ta'u-s, te ña tuu na ta'u-s koo andiu. ¹⁷ Na koo ndite mee-n xa xne'e ii-n iin kiu nyaka, chi'i koio-n aciti diki-n, tni'u-n diki-n, najini-n nuu-n ¹⁸ xa maxku jini ñayiu xa xne'e ii-n. Kunde'a ña'a Taa-ro Ianyuux juini

ña kanda nde'a-n-ia, te dananita'u ña'a-ia.

Andiu kuu nuu na kuneva'a-ro iin xa kuneva'a-ro

¹⁹ Maxku kaya koio kue'e ndatniu-n ñuñayiu, chi kiu tkidi xaxii-ro ñuñayiu, te nanedi'u dava ka xaxii-ro. Diuni ka xanu ñadu'u ye'e te ka kiu-s ve'e-ro juini ndi'u va'a, te ka du'u-s. ²⁰ Kada koio xa juini Ianyuux te kue'e xaxii-n koo andiu nuu ñayo tkidi kiu ndatniu-ro. Diuni ña nanedi'u dava ka xaxii-ro. Diuni ña yoo na ñadu'u xanu ye'e-ro xa du'u ña'a-s. ²¹ Nuu io xaxii-n, ijan jun ini-n xa kutuu koio-n.

²² Kuenda kiu iin xa dakutnuni kuu nduchi nuu-ro. Nux io va'a nduchi nuu-n, kutnuni va'a ini-n xa nde'a-n, ²³ Nux ka jandixa-n ñayiu ja'an iin xa ña ndaa, tuneetudu'a-n. Maxku jandixa-n ntdaa xa ka ja'an ñayiu ñuu-n vaxi, chi ñadu ntdaa xa ka ja'an-i ndaa.

²⁴ Ñayo iin se xinokuechi io uu xto'o chi nux uu-s na koo jini u'u-s iin-s, te juemani-s inka-s; a kada-s ntdaa xa juini iin-s, te jini u'u-s inka-s. Mayo-n ndaku xa junukuechi-n nuu Ianyuux nux mee ni xa kadatniu-n xa koo xaxii-n, te ña tuu nax kada-n xaxe'e Ianyuux.

Ndeka Ianyuux ñayiu kuu da'ya-ia

²⁵ Maxku kunduu ini-n nuu nax kaxko'o-n, nax kundix kuda'u koio-n, chi ndandi'i ka mee-n dada xa kaxi xa ko'o-n. Ndandi'i ka-n dada da'ma-n. ²⁶ Kunde'a koio janda ka ya'a kit ka ndava. Ñayo-ti dada'u triu ni ñayo-ti nataxtna'a

triu. Ñayo-ti chi'i triu ve'e-t. Juini ñayo-t chi'i triu ve'e-ti, ko ka ni'i-ti xa ka xaxi-ti, chi dakaxi Ianyuux-ti. Vichi ka yodo ya'u ndo'o dada kit ijan. ²⁷Maxku yo kunduu ini-n, chi ni mayo-n ndaku xa dakue'nu ka-n mee-n, ni dava metro ma kue'nu ka-n. ²⁸Maxku kunduu ini koio-n nuu nax kundix kuda'u-n. Kunde'a koio xa va'a xa'nu ita liriu. Ñatu kidatniu-ta. Ñatu kava-ta yu'a. ²⁹Juini vili n-kaa da'ma n-xo xi'no Salomón, ko vili ka kaa ita liriu dada da'ma n-xo xi'no-s. ³⁰Ite xa'nu vitna tnee kayu xiti xitnu. Ite ijan n-kida Ianyuux xa vili n-kaa. Naka mee-n, ma ku kada-ia xa kundix kuda'u-n. Naka ita'u ni ka kukanu ini-n-ia. ³¹Maxku kunduu ini koio-n. Maxku ja'an koio-n: “¿Nax kaxko'o-ro? ¿Nax kundix kuda'u-ro?”, ³²chi ñayiu ña ka jandixa Ianyuux, yo xyi ini-i xa ni'i-i ntdaa xijan. Xá na'a Taa-ro Ianyuux xa ntdaa xijan ka ndoñu'u-n. ³³Naa xa jun ini koio-n xijan, ndukundee koio xa kiu tna'a-n nuu ñayiu ka jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i. Diuni ndukundee xa jandixa-n tnu'u-ia, te taxi-ia ntdaa xa ka ndoñu'u-n xa xtuu-n ñuñayiu. ³⁴Maxku ki ini koio-n xa ya'a tnee ida, chi tuku xa ya'a vitna te tuku xa ya'a tnee. Nda'u ka ya'a-n, chi kue'e xa kuu ntdantu'u kiu, te nuu nda'u ka na ya'a-n iin kiu ma kundee ka ini-n —kuu-ia, xia'an-ia.

N-ja'an Jesús xa maxku yoo ku jan tnu'u tna'a

7 Ijan dada n-ja'an ka-ia:
—Maxku jan tnu'u-n ñayiu na kua'a maxku ja'an-i xa ña io va'a

xa kida mee-n chi ²nani jan tnu'u-n ñayiu, dani jan tnu'u ña'a-i. Nani juña'a-n dani nataxi-i. ³Kuenda kiu yakua luchilii kaa ni'no nduchi nuu ñayiu xnetna'a xi'in-n kuu kuechi luchi ka kida-i. ¿Nax kuu xa ka chinuu-n xijan, te ña ka chinuu-n kuechi na'nu ka kida mee-n kuenda kiu tndu'u ka'nu kaa ni'no nduchi nuu-n? ⁴¿Nakuenda xa ka ja'an-n nuu ñayiu xnetna'a xi'in-n: “Taxtuu nuu-n na natava-r yakua luchi kaa ni'no”, te ña ka chinuu-n tndu'u kaa ni'no nduchi nuu mee-n? ⁵Ka kida nga-n xa va'a-n. Ki'na nuu natava koio-n tndu'u kaa ni'no nuu mee-n na kua'a kaxi kunde'a koio-n xa natava-n yakua luchi kaa ni'no nuu inka ñayiu.

⁶Maxku ji'in-n nuu ñayiu ña io da'u ni xañu'u nuu Ianyuux xa ja'an koio-n tnu'u-ia nuu-i, chi ka kuu-i ná kuu ti ina a na kuu kuchi te tnu'u-ia kuu ná kuu perla yo ya'u. Kuchi, jueñi ni'no-ti perla jan, te ti ina, ngokoo-ti te kada kuechi ña'a-ti.

Ñayiu na kajan Ianyuux xa ndoñu'u-i, ni'i-i

⁷Ndoñu'u xa ku kajan koio-n te ni'i-n. Nduku koio te ni'i-n. Nani kuu xa dakande-n ye'e ñayiu xa najaan-i xa kiu-n, dani kuu xa kajan koio-n nuu Ianyuux xa ndoñu'u-n, te taxi-ia ⁸chi ñayiu xko xijan, ka ni'i-i. Dani ka ni'i ñayiu xko nduku. Ñayiu xko dakande ye'e, najaan ye'e xa kiu-i. ⁹Ndo'o, se ka kuu taa, nux ka xijan da'ya-n tila ma juña'a-n yuú chi juña'a-n tila. ¹⁰Nux xijan da'ya-n chaka ma juña'a-n koo chi juña'a-n chaka. ¹¹Juini ka kuu-n

ñayiu yo kue'e kuechi ka kida, xnde'a-n xa ka xia'an-n da'ya-n. Ndo'o ka xia'an-n xa ndoñu'u da'ya-n, naka Taa-ro Ianyuux ma tuu nga ku taxi-ia xa ka ndoñu'u-n nux na kajan koio-n. ¹²Xaxe'e xa ka juini-n xa na kada ña'a ñayiu xava'a, kada koio-n-yi xava'a chi xijan n-chidotnuni Moisés xi'in se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu.

Ye'e tna'a xi'in ye'e ndika

¹³Xa tñii koio-n ichi Ianyuux kuu ná kuu xa tñii-ro iin ichi tna'a te kiu-ro iin ye'e tna'a. Xa ji'in ñayiu nuu naa-i kuu ná kuu xa tñii-i iin ichi ka'nu te kiu-i ye'e ndika. Kue'e ñayiu ka tñii ichi ijan. ¹⁴Tna'a ye'e te tna'a ichi jua'an nuu kutuu-ro xi'in Ianyuux nikava nikuita. Xaku ni ñayiu ka tñii ichi ijan.

Ka xini-ro nuu na yutnu kuu-tnu hora nde'a-ro nax juun-tnu

¹⁵Chinuu va'a koio na ña'a jandixa koio-n se ka kida nga xa ka ja'an-s xa n-ja'an Ianyuux. Kuu-s ná kuu kit nde'e kuu lobo. ¹⁶Xaxe'e xa ka kida-s kuechi, kutnuni ini koio-n xa ja'an-s tnu'u vete. Ka kuu-s ná kuu tnutitnu xi'in tnuyiki. Ña tuu na tnutitnu juun uva, ña tuu na tnuyiki juun higo. ¹⁷Yutnu juun xavidi, ñatu juun-tnu iin xa ña xiniñu'u. Tnunde'a vax te'yu, ñatuka xiniñu'u nde'a juun-tnu. ¹⁸Yutnu juun xavidi; ñatu juun-tnu iin xa ña xiniñu'u. Kuenda kiu yutnu ijan ka kuu ñayiu va'a. Tnunde'a vax te'yu, ñatuka xiniñu'u nde'a juun-tnu. Kuenda kiu yutnu ya'a ka kuu ñayiu loko. ¹⁹Yutnu ñatuka juun xavidi, ta'nde-tnu, te

keé-tnu nuu nu'u. ²⁰Ka xini-n nuu na yutnu kuu-tnu hora xnde'a-n xavidi juun-tnu.

²¹Ña ntdaa ñayiu ka ja'an xa xto'o-i kuu ña'a ji'in andiu nuu taxnuni Ianyuux, chi diko ni ñayiu ka kida xa juini Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andiu ji'in ijan. ²²Kiu na ndadandaa-r kuechi ñayiu, te kachi dava ñayiu nuu-r: “N-ka ja'an-da xa n-dakua'a ña'a-n nuu ñayiu. N-ka kakune'e-da diu-n xa n-ta'u tni-u-da xa n-kee xaloko anu ñayiu. Diuni n-ka kakune'e-da diu-n xa n-ka kida-da kue'e milagru.” ²³Te juña'a-r nuu-i: “Ña xini ña'a-r. Jua'an na'i koio chi kue'e kuechi n-ka kida-n.”

Ve'e n-xe kavatuu nuu toto xi'in ve'e n-xe kavatuu nuu ñu'u kuchi

²⁴Xijan kuu xa ñayiu ka tekú tnu'u-r te kida-i xa ja'an-r, kuu-i ná kuu iin se kaxi ini. Se ijan, n-kidava'a-s ve'e-s nuu toto ndika yi'i nuu ñu'u. ²⁵N-juun dau te n-naneñu ndute xika de'va. Nde'e n-tuxindee-te xeve'e-s. Diuni n-kane tachi nde'e, ko ñatu n-tnanu ve'e-s chi va'a n-kua'a nuu toto. ²⁶Ñayiu ka tekú tnu'u-r te ña jandixa-i xa ta'u tni-u-r, ka kuu-i ná kuu se lilu xa n-kidava'a-s ve'e-s nuu ñu'u kuchi. ²⁷N-juun dau, te n-naneñu ndute xika de'va. Nde'e n-kane tachi. Nde'e n-tuxindee-te xeve'e-s, te ndondoo ve'e jan junksio —kuu Jesús, xia'an-ia.

²⁸Nu n-ya'a xa n-ja'an Jesús xa'a, yo n-ka yu'u anu ñayiu ijan xaxe'e tnu'u n-ja'an-ia nuu-i chi ñatu n-ka xani ini-i xa daa ja'an-ia. ²⁹N-ka kutnuni-i xa n-tunda'a ña'a Ianyuux,

te xaxe'e xijan va'a dakua'a ña'a-ia. Ña n-dakua'a ña'a-ia ná ka dakua'a ña'a se ka tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés.

N-ndadava'a Jesús se te'yu ñii

8 Nu n-ya'a xa n-ja'an Jesús ntdaa xa'a nuu ñayiu, n-nuu-ia xe'e yuku jan, te kue'e ka ñayiu n-ka xe kuitandijun ña'a. ²Te n-xe juiin xiti iin se tna'a kue'e te'yu ñii nuu-ia. N-ja'an-s:

—Dito, ¿vatuka ndadava'a ña'a-n a? Ndadava'a ña'a-n chi n-kida Ianyuux xa ndadava'a-n ñayiu.

³N-dakaa-ia nda'a-ia te n-tenee-ia nda'a-ia-s te n-ja'an-ia nuu-s:

—Na ndva'a-n nudaa.

Danaa ndva'a-s. Ñatuka nax io ñii-s. ⁴Ijan xia'an-ia nuu-s:

—Maxku ña'a ja'an-n nuu ñayiu. Diko ni juaan dande'a dutu ñii-n xa na jini-s xa n-ndva'a-n. Juña'a-n-si iin xa na doko-s nuu altar na io ley n-chidotnuni Moisés chi n-ndva'a-n na kua'a na jini-s xa ru'u n-ndadava'a ña'a —kuu Jesús, xia'an-ia.

Iin centurión n-kukanu ini Jesús xa ndadava'a-ia se xinokuechi nuu-s

⁵Juan nu'u Jesús Capernaum. Nu n-ndiu-ia ñuu jan, te n-xetu'a ña'a iin centurión. N-ja'an-s nuu Jesús:

⁶—Dito, yo ku'u se xinokuechi nuu-da, te kaa-s ve'e-da. N-xi'í xe'e-s te ña kuu xa kaka-s. Yo nde'e tna u'u-s. Yo nda'u ya'a-s.

⁷Te n-ja'an Jesús nuu-s:

—Juan xee-r te ndadava'a-r-si.

⁸Te n-xia'an centurión jan:

—Dito, ñatu natau xa xee-n ve'e-da chi ndandi'i-n. Diko ni

ja'an-n xa na ndva'a se xinokuechi nuu-da, te ndva'a-s. ⁹Inka seyii taxnuni nuu-da, te diuni taxnuni-da tuku. Taxnuni-da nuu se ka kuu soldado. Nux na ja'an-da nuu iin-s xa na ji'in-s iin nuu na ji'in-s, te xe'en-s. Nux na ja'an-da nuu inka-s xa na xee-s ve'e-da, xee-s. Te diuni ta'u tniú-da nuu se xinokuechi nuu-da xa na kada-s iin xa kada-s te kida-s —kuu-s, xia'an-s nuu Jesús.

¹⁰Nu n-teku Jesús xa n-ja'an se ijan, n-yu'u anu-ia, te n-ja'an-ia nuu ñayiu xndijun ña'a:

—Ja'an ndaa-r xa ña uun xini-r iin ñayiu Israel kukanu ini ña'a na kukanu ini ña'a se ya'a. ¹¹Kue'e ñayiu kee nde nuu kane ngandii xi'in nde nuu keé ngandii xa nko koio-i yu'u mexa xi'in Abraham, Isaac, Jacob xa kaxi-i xi'in-s andiú nuu taxnuni Ianyuux. ¹²Ñayiu Israel ka xani ini xa yitna'a-i nuu ñayiu kutuu nuu taxnuni Ianyuux, ñayiu ijan kandeka ña'a Ianyuux ji'in nuu nee. Nde'e nda'i-i te nde'e kiti ini-i nuu Ianyuux —kuu-ia, xia'an-ia.

¹³Te xia'an Jesús nuu centurión jan:

—Juan nu'u, te na ya'a na kukanu ini-n xa ya'a.

Te ndva'a se xinokuechi nuu-s hora ijan.

Yo kue'e ñayiu n-ndadava'a Jesús

¹⁴Ijan dada juaan nu'u Jesús Capernaum. N-kiu-ia ve'e Spedru, te n-xini-ia xa kaa didido-s xa ku'u-ña. Ñu'u ña'a ka'ni. ¹⁵N-tñii-ia nda'a-ña, te n-ndiko ña'a ka'ni. N-ndokoo-ña te n-xia'an-ña xa n-xaxi-ia.

¹⁶Nini tuu Jesús ve'e ijan juan keé ngandii, te xndeka ñayiu ñayiu xñu'u ña'a xaloko n-ka xee. Diko ni n-ja'an Jesús xa kee xaloko jan, te danaa n-ka kee-i anu-i. Diuni n-ndadava'a-ia dava ka ñayiu ka ku'u. ¹⁷Du'a n-ya'a xa n-xetna'a tnu'u Ianyuux n-chidotnuni Isafás, se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux. N-ja'an-s:

N-ndadava'a-ia ñayiu ka kuita.
N-dita-ia ntdaa kue'e ka tna'a ñayiu.
Kuenda kiu iin xa yoo vee ndido-i n-dita-ia.

Se n-ka juini xa nkuitandijun-s Jesús

¹⁸Yo kue'e ñayiu n-naduku nduu Jesús inka kiu. Nu n-xini-ia-i, te n-ta'u tniu-ia xa dakaka se dakua'a-ia barcu jì'in inka lado yu'u mar.

¹⁹Hora ijan n-xee iin se tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés, te n-ja'an-s:

—Maestru, nkuitandijun ña'a-da jì'in juini nde kuu nuu na jì'in-n.

²⁰Te n-ja'an Jesús:

—Chikuii, io yau kava xyi'i-ti. Dani chilidaa, io taka-ti, ko ru'u, Ia kuu ñayiu, ña tuu na ve'e-r. Ñavada nde ndetatu-r.

²¹Te n-ja'an inka ntuku se dakua'a ña'a-ia:

—Dito, ¿vatuka xa ki'na ka nu'u-da ve'e-da te na kuú taa-da, kuxi-da-s, te ijan dada nkuitandijun ña'a-da u?

²²Te n-ja'an Jesús:

—Nkuitandijun ña'a na'i. Na kuxi tna'a koio ñayiu ña ka xini jundu kuu Ianyuux.

N-nujani Jesús tachi nde'e kane nuu mar

²³Ijan dada n-keé-ia xi'in se dakua'a-ia barcu. Nu n-kudava-ia

xi'in-s nuu mar, te n-kidi-ia.

²⁴Danaa n-kane iin tachi nde'e, te nde'e n-xe kandava ndute. Kuu-té xa kuxi-té barcu jan. ²⁵Te n-xe dandoto ña'a dava se dakua'a-ia. Ka xia'an-s:

—Dito, dakaku ña'a-n chi vax nduxi-ro nuu ndute.

²⁶Te n-ja'an-ia nuu-s:

—¿Nakuenda ka yu'u-n? ¿Nakuenda ña ka kukanu ini-n Ianyuux?

Ijan dada n-ndokoo-ia te n-kudeen-ia nuu tachi xi'in nuu ndute xe kandava. Nanii nga n-kuu.

²⁷Te n-ka yu'u-s, te ka xia'an tna'a-s:

—¿Nde se kuu se ya'a xa taxnuni-s nuu ntdantu'u xa io? Nde tachi xi'in ndute jandixa ña'a.

N-kine'e Jesús xaloko xñu'u anu uu se Gadara

²⁸Ijan dada n-xee-ia xi'in-s inka lado yu'u mar jan nuu nani Gadara. Te n-ka xetu'a ña'a uu se xñu'u xaloko anu-s. N-ka xo kiu-s yau kava nuu xyinduxi ndíyi. Yo vichi unu nde'e-s. Ñayo ñayiu n-ka xo kuyii xa ya'a-i ijan. ²⁹Te n-ka kana-s:

—Da'ya Yii Ianyuux, ¿nax juun ña'a-n? ¿Nakuenda xa antecas xá n-kixee-n xa yo nde'e kada u'u ña'a-n, te ta xee ka kiu n-xantuu Ianyuux xa kada u'u ña'a-n?

³⁰Kue'e kuchi xñu'u yatni ijan.

³¹Ka xia'an xaloko xñu'u se ijan nuu Jesús xa na juejoon-ia xa keé koio-i anu kuchi jan. Ka xia'an-i:

—Nux kine'e ña'a-n te tunda'a ña'a-n, na keé koio-da anu kuchi xñu'u ijan.

³²Xia'an Jesús nuu-i:

—Jua'an koio.

N-ka kee xaloko jan anu nduu se ijan te n-ka keé-i anu kuchi jan, te ñama n-ka kendava-t iin nuu ndichi. N-ka kekava-ti nuu mar, te n-ka xi'í-ti. ³³Nu n-ka xini se xñunu kuchi jan xa du'a n-ya'a, te n-ka kendava-s. Ka nu'u-s ñuu-s xa najani koio-s ntdaa xa n-ka ya'a se n-ka ñu'u ña'a xaloko jan.

³⁴Ntdaa ñayiu ñuu ijan n-ka xee nuu Jesús. Nu n-ka xini-i-ia, te n-ka xia'an-i nuu-ia xa na ji'in-ia inka lado.

**N-ndadava'a Jesús se
n-xi'í nda'a n-xi'í xe'e**

9 N-ndeé-ia barcu te n-nangondita-ia, te n-nxee-ia Capernaum. ²Te xndeka titni seyii iin se kaa nuu xito n-xi'í xe'e n-xee nuu-ia. N-xini-ia xa ka kukanu ini-s Ianyuux, te n-ja'an-ia nuu se n-xi'í xe'e jan:

—Maxku kuko'yo ini-n chi n-taxkanu ini Ianyuux kuechi n-kida-n.

³Xaxe'e xa du'a n-ja'an-ia, n-ka ndatnu'u se ka tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés. N-ka xani ini-s, “Dadavatna'a se ya'a xi'in Ianyuux.”

⁴N-kutnuni ini-ia xa ka xani ini se ijan, te n-ja'an-ia nuu-s:

—¿Nakuenda xa ka xani ini-n xaloko? ⁵Ka xini-n xa ndva'a se ya'a nux na ja'an-r: “Ndokoo. Kaka”, ko ñatu jandixa-n xa kua'a-r xa taxkanu ini-r kuechi n-kida-s.

⁶Kuna'a koio xa ru'u xa kuu-r Ia kuu ñayiu, taxkanu ini-r ñayiu n-ka kida kuechi —kuu Jesús, xia'an-ia.

Ijan dada n-ja'an-ia nuu se n-xi'í xe'e:

—Ndokoo. Ndone'e xito-n, doo-n, te juan nu'u ve'e-n.

⁷Hora ijan ni n-ndokoo-s, te juan nu'u-s ve'e-s.

⁸Kue'e ñayiu xyuku ijan n-ka xini xijan, te n-ka yu'u-i, te n-ka ndadaka'nu-i Ianyuux xaxe'e xa n-kida-ia xa du'a kua'a Jesús xa kada-ia.

**N-ja'an Jesús xa na
nkuitandijun dañá, Steu-ia**

⁹Ijan dada n-xee Jesús nuu nukoo dañá Steu, se xijan tvini nandajan gobierno. N-ja'an-ia:

—Ne'e, te nkuitandijun ña'a.

N-ndojuiin-da te n-xee kuitandijun-da-ia. ¹⁰Jua'an-da xi'in-ia ve'e-da xi'in dava ka se dakua'a-ia. Diuni n-ka xee kue'e se ka xijan tvini nandajan gobierno xi'in dava ka ñayiu yo kue'e kuechi ka kida xa kaxdini koio-s ijan. Dani n-ka xee se fariseu.

¹¹Nu n-ka xini se fariseu se xtuu ijan, te ka xia'an-s nuu se ka dakua'a ña'a Jesús:

—¿Nakuenda xaxi maestru-n xi'in se ka xijan tvini nandajan gobierno xi'in dava ka ñayiu ka kida kue'e kuechi?

¹²Nu n-teku Jesús xa n-ka ja'an-s, n-ja'an-ia:

—Ñayiu io va'a, ña ndoñu'u-i setatna, ko ñayiu ka ku'u ndoñu'u-i-si. ¹³Io xa kutnuni ini koio-n nax kuu xa'a: “Juini-r xa kunda'u ini-n ñayiu, ñadu juini-r xa doko-n iin xa jandodo-n nuu altar.” Ñadu n-kixee-r xa ja'an-r nuu ñayiu va'a xa nkuitandijun ña'a-i,

chi n-kixee-r xa ja'an-r nuu ñayiu ka xini xa kue'e kuechi ka kida-i xa nkuitandijun ña'a-i —kuu Jesús, xia'an-ia nuu-s.

**N-kakune'e Jesús ñayiu
xndaxio ndite**

¹⁴Nu n-xika kiu, te n-ka xee se dakua'a ña'a Sua Bautista. N-ka ja'an-s nuu Jesús:

—¿Nakuenda xa daña xi'in se fariseu, xndaxio ndite-da xa xne'e ii-da, te se dakua'a-n?, ¿nakuenda ñayo-s xndaxio ndite hora xne'e ii-s?

¹⁵Te n-ja'an Jesús tnu'u kandee nuu-s:

—Se dakua'a-r ka kuu ná kuu se xtuu viko tnunda'a, te xnetna'a-s xi'in noviu. Ñayo-s io ndite hora xtuu-s xi'in noviu, ko xee kiu tñii ñayiu noviu jan. Daa koo ndite koio-s xaxe'e xa kuko'yo ini-s.

¹⁶Ñayo ñayiu dandee da'ma xee da'ma n-kutu'u, chi nu nakate-ro nandiyi da'ma xee jan, te nadataka-i da'ma n-kutu'u jan, te ndata. Kuenda kiu tnu'u ja'an-r kuu da'ma xee jan. ¹⁷Diuni ñayo ñayiu dakeé vinu xee bolsa ñii n-kutu'u chi ndata vinu xee bolsa ñii jan, te katu ntdantu'u vinu, te ma jiniñu'u ka bolsa ñii jan. Ñayo daa kida, chi dakeé-ro vinu xee bolsa xee, te ma datiu-ro, ni vinu, ni bolsa —kuu Jesús, xia'an-ia.

**N-ndadava'a Jesús da'ya di'i Jairo
xi'in ñá n-xe kaju'un da'ma-ia**

¹⁸Nini ja'an Jesús xijan, n-xee iin se kida veñu'u nuu-ia. N-xe juiin xiti-s. N-ja'an-s:

—Kuu da'ya di'i-da. Vi'i nga ndetnii anu-i, ko nux kajan ndodo-nda'a-n-yi, ndva'a-i.

¹⁹N-ndojiin Jesús, te n-xe kuitandijun-da xi'in-ia se ijan. ²⁰Nu ñayiu xndijun ña'a yitna'a iin ñadi'i ku'u. N-kuu uxi uu kuia ndita ña'a ñii. N-xe nde'e-ña yata-ia, te n-xe ju'un-ña ndiki xe'e da'ma-ia. ²¹N-ja'an mee n-ja'an iin-ña, “Diko ni na tñii-ro xe'e da'ma-ia te ndva'a-ro.”

²²Te n-ngokoo Jesús xa kunde'a-ia ñá ijan. Te xia'an-ia:

—Maxku tñau ini ka-n, chi xaxe'e xa kukanu ini ña'a-n, xijan kuu xa n-ndva'a-n.

Hora ijan ni n-ndva'a ñá ijan.

²³Ijan dada n-xee Jesús ve'e se kida veñu'u, te n-kiu-ia. N-teku-ia xa ka tiu-s tnuyoo. N-teku-ia xa yo ka kuvaa ñayiu. ²⁴Te n-ja'an-ia: —Ta kee koio chi ña n-xi'i dichi ya'a chi diko ni junee-i.

Te n-ka xakundee ña'a ñayiu xyuku ijan chi n-ka xini-i xa n-xi'i-i. ²⁵Nu n-kee ñayiu yata ve'e, te n-tñii Jesús nda'a-i te n-nadandoto-ia-i. ²⁶N-ndee Jesús ijan te ntdaa ñuu ijan n-daxandodo xa n-nadandoto-ia-i.

**N-ndadava'a Jesús uu se n-kuaa
xi'in se ñatu kuu ja'an**

²⁷N-ndee Jesús ijan, te n-ka xe kuitandijun ña'a uu se kuaa. Ka kana-s. Ka xia'an-s:

—Kunda'u ini ña'a-n, Da'ya dana David.

²⁸Nu n-naxee Jesús ve'e-ia, te n-ka xetu'a ña'a nduu se kuaa jan, te n-ja'an-ia:

—¿Ka jandixa-n xa kua'a-r xa ndadava'a ña'a-r a?

Te n-ka ja'an-s:

—Joon, ka jandixa-da.

²⁹N-tenee-ia nda'a-ia nduchi nuu-s, te xia'an-ia nuu-s:

—Na kuu ná ka jandixa-n xa ya'a.

³⁰N-ka nukonde'a-s, te xia'an-ia nuu-s:

—Maxku nde ku ja'an koio-n.

³¹Juini daa n-ja'an-ia, ko kue'e ka ñayiu ntaka ñuu xndaxio yatni xi'in ñuu ijan n-ka tekú xa n-kida Jesús xa n-ka nukonde'a-s xaxe'e xa n-ka daxa ni'ni tnu'u-s.

³²Nini n-ka ndee-s, n-ka xee ka ñayiu nuu Jesús. Xndeka-i iin se ña kuu ja'an ñu'u xaloko anu-s.

³³N-kine'e Jesús xaloko jan anu-s. Nu n-ya'a xa kine'e-ia xaloko, te n-kixe'e-s xa ja'an-s. Te n-ka yu'u ñayiu xyuku ijan. Ka xia'an tna'a-i:

—Ña uun ka xini-ro xa n-xini-ro vitna.

³⁴Nu n-ka tekú se fariseu te n-ka ja'an-s:

—Mee Kui'na taxnuni nuu dava ka xaloko kida xa kua'a se ya'a xa kine'e-s xaloko ñu'u anu ñayiu —ka kuu-s, n-ka ja'an-s.

Xaku ni se ka xinokuechi nuu Ianyuux io

³⁵N-ka xikonuu-da xi'in Jesús ntaka ñuu na'nu xi'in ñuu kuechi io ijan. N-dakua'a-ia ñayiu ntaka veñu'u kuechi Israel. N-ja'an-ia nax kada-i xa kiu tna'a-i nuu ñayiu taxnuni Ianyuux nuu-i. N-xo ndadava'a-ia ñayiu ka tna'a dava'a nga kue'e.

³⁶Nu n-xini Jesús ñayiu xyuku nuu-ia, n-kunda'u ini-ia-i, chi yo

nda'u ka ya'a-i. Ka kuu-i ná ka kuu tkachi n-ka tnukue'e te n-ka xite ni'no-ti chi ñayo xto'o-ti ñunuu ña'a.

³⁷Te n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da:

—Yo kue'e ñayiu ta kukanu ini ka Ianyuux. Kuenda kiu triu n-yichi ka kuu-i, te xaku ni ñayiu io xa nataxtna'a-i triu jan. ³⁸Xijan kuu xa kajan ta'u koio nuu Ianyuux xa na tunda'a ka-ia ñayiu xa nataxtna'a-i triu jan.

N-tunda'a Jesús uxi uu se dakua'a-ia xa nkada koio-s tniú Ianyuux

10 Nu n-xika kiu, te n-nadataka ña'a Jesús uxi uu dañá, se dakua'a ña'a-ia, te n-kida-ia xa n-kine'e-da xaloko ñu'u anu ñayiu. Diuni n-kida-ia xa ndadava'a koio-da ñayiu ka tna'a dava'a nga kue'e. ²Du'a xnani nin uxi uu dañá, se n-tunda'a ña'a Jesús: Se ki'na nuu nani Simón. Diuni nani-si Spedru. Inka-s kuu Ndrixi, ñani Simón. Inka-s kuu Jacobo xi'in ñani-s Sua, se ka kuu da'ya yii Zebedeo. ³Inka-s nani Slipe inka-s nani Stolo, inka-s nani Tomaxi. Daña nani Steu. Se xijan tvini nandajan gobierno n-xo kuu-da. Inka-s nani Jacobo, da'ya yii Alfeo. Inka-s nani Tadeo. ⁴Inka-s nani Simón, se n-yitna'a nuu partido Cananista. Inka-s nani Judas Iscariote, se n-kida xa tñii juxtixia Jesús. ⁵N-ta'u tniú-ia nuu-da ntdaa-da nax kada koio-da, te n-tunda'a ña'a-ia. N-ja'an-ia:

—Maxku ji'in koio-n nuu io ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel, ni maxku ku ji'in koio-n ñuu Samaria. ⁶Naa xa ji'in-n ijan dakua'a koio-n ñayiu Israel ya. Ñayiu Israel ka kuu ná ka

kuu tkachi n-ka xita. ⁷Ja'an koio-n nuu ñayiu nuu ji'in koio-n xa vax kuyatni kiu taxnumi Ianyuux nuu ñayiu ñuñayiu. ⁸Ndadava'a koio-n ñayiu ka ku'u. Nadandoto koio-n ñayiu n-ka xi'í. Ndadava'a-n ñayiu ka tna'a kue'e te'yu ñii. Kine'e koio-n xaloko xñu'u anu dava ka ñayiu. Ndadava'a du'a nga-n ñayiu chi n-kida du'a nga Ianyuux xa kua'a kada koio-n xijan. ⁹Maxku dakeé koio-n tvini kuu oro, ni tvini kuu plata, ni tvini kuu cobre kanana xndandee dujun ka'a-n. ¹⁰Maxku kane'e koio-n jayate-n. Maxku kane'e koio-n inka da'ma xi'in inka tayu ndixa xa nadama-n. Maxku kane'e-n karruti-n. Maxku kane'e-n ntdaa xijan, chi ta'u ñayiu kidatniu kuu xa ni'i-i xa xaxi xa ko'o-i. ¹¹Hora na xee-n iin ñuu ka'nu a iin ñuu luchí, te nduku koio-n nuu ndexu io iin ñayiu va'a. Ve'e ñayiu ijan, ndoo koio-n; maxku dama-n ve'e ndoo koio-n. ¹²Hora na kiu-n ve'e jan, te ja'an-n: "Va'a nga ta'u kuu koio-n." ¹³Nux ta'u ñayiu kuu xa kutuu vii kutuu va'a-i, daa kutuu-i. Nux ña'a, mee ni-n kutuu vii kutuu va'a xaxe'e tnu'u n-ka ja'an-n. ¹⁴Nux io iin ve'e a iin ñuu ñayo ñayiu n-ka xeka ña'a, ni ñayo-i n-xo nini tnu'u-n, ndee koio-n. Nini ndee-n ve'e a ñuu ijan kidí koio-n xe'e-n xa na kee ñuyaka xa na kunde'a ñayiu ijan xa n-kida-i kuechi. ¹⁵Na ja'an ndaa-r xa nda'u ka ya'a ñayiu ñuu ijan dada ñayiu n-xio Sodoma xi'in Gomorra kiu na ndadandaa Ianyuux kuechi ñayiu ñuñayiu.

¹⁶Tunda'a ña'a-r xa ji'in-n ñuu ijan na ji'in tkachi nuu io lobo, te

cuedado koo koio-n. Vivo koo koio-n ná vivo koo, te diuni ku kuu-n ná kuu data xa ña tuu nax kida-ti. ¹⁷Jin ndeka ña'a ñayiu nuu juxtixia ka kidandaa kuechi ñayiu Israel, te janña'a-s chirrión ñii xiti veñu'u kuechi; xijan kuu xa cuedado koo koio-n. ¹⁸Jin ndeka ña'a-s nuu se kuu gobernador romano xi'in nuu se ka taxnumi ka. Ntdaa xijan kada ña'a koio-s xaxe'e-r xi'in xaxe'e xa kakune'e ña'a-n nuu-s xi'in nuu ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel. ¹⁹Na kandeka ña'a-s ji'in nuu juxtixia, maxku kundu ini-n, chi hora ijan kachitnu'u ña'a Ianyuux xa ja'an koio-n nuu-s. ²⁰Ñadu ndo'o kani ini tnu'u ja'an-n chi Espiritu Ianyuux kachitnu'u ña'a hora ijan tnu'u ja'an koio-n nuu se ijan. ²¹Se io ñani, datuu-s ñani-s te ka'ni ña'a koio juxtixia. Se ka kuu taa, datuu-s da'ya-s. Ñayiu ka kuu da'ya, ndandita-i nuu tadi'i-i, te ka'ni ña'a koio-i. ²²Jini u'u ña'a ntdaa ñayiu xaxe'e xa ka kukanu ini ña'a-n. Nux dani na ku jandixa ña'a koio-n te ma kande ini ña'a-n, kiu na ndixi-r dananita'u ña'a-r. ²³Hora na kada u'u ña'a ñayiu iin ñuu, kunu koio-n. Ji'in-n inka ntuku ñuu. Na ja'an ndaa-r xa ma ndexio-n ntdaa ñuu Israel, te ndixi-r.

²⁴Ñayo ñayiu yi'i xkuela tu'a ka dada maestru-i. Diuni ñayo ñayiu xinokuechi kunuu ka dada xto'o-i. ²⁵Se dakua'a ña'a maestru-s, io-s xinotu'a na n-xinotu'a maestru-s, te n-kuu; ma kutu'a ka-s dada maestru-s. Dani se xinokuechi, io-s xee ku kuu-s ná kuu xto'o-s, te n-kuu; ma ya'a nduu ña'a-s. Kuu-r

ná kuu se kuu taa nukée nuve'e-s. Nux ka ja'an ñayiu xa taa jan kuu Kui'na nani Beelzebú, naka familia-s ma ku jan tnu'u ñayiu ijan.

²⁶Maxku yu'u koio-n xa kada ña'a ñayiu, chi xa na'i ka kida-i tuu na xee kiu. Xee kiu jini koio inka ñayiu nax n-ka kida-i. ²⁷Xa na'i ja'an-r xakuua xiti iin cuarto, na xee kiu ja'an koio ndo'o nuu kanda, te tekú koio ñayiu. Xa n-ja'an ni'ni-r do'o-n, xee kana koio-n diki ve'e.

²⁸Maxku yu'u koio-n nuu se ka'ni ña'a, chi ña tuu nax kada-s anu-n. Yu'u koio nuu Ia danaa anu-n xi'in ñii-n andea. ²⁹Xaku ni tvini ya'u kit ka kuu gorrión. Juini ñatu ya'u-t, ko ñayo-t jungava nux ña juini Ianyuux. ³⁰Daa ka kuu mee-n, chinuu ña'a Ianyuux ntdaa-n. Nde idi diki-n, n-ka'u-ia. ³¹Xijan kuu xa maxku yu'u koio-n. Yodo ka ya'u-n iin iin-n dada kue'e gorrión.

³²Ñayiu ka ja'an jundu kuu-r nuu dava ka ñayiu, dani ru'u, ja'an-r xa xini-r-yi nuu Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andiu. ³³Ñayiu na ja'an xa ña ka xini ña'a-i nuu dava ka ñayiu, diuni ja'an-r xa ña xini-r-yi nuu Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andiu.

³⁴Maxku kani ini koio-n xa n-kixee-r xa kutuu vii kutuu va'a koio-n xi'in dava ka ñayiu chi nukuita-i ka'ni ña'a-i xi'in espada ³⁵xaxe'e xa tuku jandixa koio-n. Xaxe'e xijan kada u'u ña'a ñayiu ñuu-n. Se kuu da'ya, kada u'u-s taa-s xaxe'e xa tuku jandixa taa-s. Ñá kuu da'ya, kada u'u-ña di'i-ña xaxe'e xa tuku jandixa di'i-ña. Ñá kuu xanu, kada u'u-ña didido-ña xaxe'e xa tuku jandixa-ña. ³⁶Jini u'u tna'a ñayiu iin ni kee iin ni

ve'e. ³⁷Nux kukajan ini ka ñayiu taa-i a di'i-i dada ru'u, ñatu natau xa kandeka tna'a-r xi'in-i. Dani nux kukajan ini ka-i da'ya yii-i a da'ya di'i-i dada ru'u ñatu natau xa kandeka tna'a-r xi'in-i. ³⁸Nux ña io tu'a-n xa kuú koio-n kuenda kiu se doko curuxi-s xa nkuitakaa dika-s ná io tu'a ru'u, ma kuu xa kandeka tna'a-ro. ³⁹Ñayiu ña ka juini xa kuú-i xaxe'e-r, ji'in anu-i andea, ko ñayiu na kuú xaxe'e-r, kutuu-i xi'in Ianyuux nikava nikuita andiu.

⁴⁰Nux na xe ini ña'a ñayiu ndo'o, dani xe ini ña'a-i ru'u. Ñayiu xe ini ña'a ru'u, diuni xe ini-i Ia n-tunda'a ña'a xa vaa-r. ⁴¹Ñayiu xe ini se ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xaxe'e xa kuu-s se ja'an tnu'u-ia nuu-i, ni'i-i ta'u-i ná ni'i se ijan ta'u-s. Dani ñayiu xe ini se kida xava'a xaxe'e xa kuu-s seva'a, ni'i-i ta'u-i ná ni'i se ijan ta'u-s. ⁴²Ñayiu na juña'a nga xa juña'a nga-i ñayiu kunda'u kukee xndijun ña'a ru'u xaxe'e xa kuu-i ñayiu xndijun ña'a, xandaa xakuiti ni'i ñayiu ijan ta'u-i juini idii yaxi ndute najuña'a-i-yi —kuu Jesús, n-ja'an-ia.

N-tunda'a Sua Bautista se dakua'a-s nuu Jesús

11 Nu n-ja'an Jesús ntdaa xijan nuu nin uxi uu daña, se n-dakua'a ña'a-ia, te n-ka kee-da xi'in-ia Capernaum. Jua'an koio-da titni ñuu xa dakua'a-ia ñayiu.

²Tiempu ijan yindi'u Sua vekaa. Nu n-tekú-s xa kida Cristu kue'e milagru, n-tunda'a-s se dakua'a-s nuu-ia ³xa kajan tnu'u koio-s-ia: —¿Diú ndixi kuu se n-taxi Ianyuux tnu'u-ia xa kixi-n a kundetu koio-da inka-s a? —kuu-s, ka xia'an-s.

⁴Te n-ja'an-ia:

—Juan nu'u koio te najani-n nuu Sua nax n-ka teku-n, nax n-ka xini-n. ⁵Juñ'a-a-n-si xa ka nukonde'a ñayiu kuaa. Ka nakaka ndaa ñayiu xika yakua. Ka ndva'a ñayiu n-te'lyu ñii. Ka teku ñayiu n-ka kudo'o. N-ka nandoto dava ñayiu n-xilí. Dakua'a-r ñayiu ta teku ka tnu'u Ianyuux, te iin xava'a kuu tnu'u-ia. ⁶Naka ta'u kuu koio-n nux ña ka dangondita ña'a-n juini ñatu kida-r xa xñu ini-n xa kada-r, te xndijun ña'a na'i-n —kuu Jesús, xia'an-ia nuu-s.

⁷Nu n-ka ndee se n-tunda'a ña'a Sua, te n-kixe'e Jesús xa kakune'e-ia Sua. N-ja'an-ia nuu-da xi'in nuu ñayiu xyuku ijan:

—¿Nax n-ka xe nde'a-n nuu ñayo io te ñatu nga juun dau? Ñatu n-ka xe nde'a-n iin se kuu ná kuu tnu ite xa jua'an vaxi-tnu hora kane tachi xa kava uu kava uni anu-s.

⁸Ñadu se ni'no da'ma va'a te vita n-ka xe nde'a-n, chi se ndix nda'u ndix kee n-ka xe nde'a-n. Se xni'no da'ma va'a te vita, xndxaxio-s ve'e se kunxa'nu. ⁹Se n-xo ja'an tnu'u Ianyuux nuu-n n-ka xe nde'a-n. Ndandi'i ka Sua dada dava ka se n-ka xo ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Xandaa xakuiti ndandi'i ka-s. ¹⁰Sua kuu se kakune'e ña'a tnu'u Ianyuux yodotnuni. Diuni yodotnuni xa n-ja'an Ianyuux nuu-r:

Ki'na nuu tunda'a-r iin se tunda'a-r ji'in.

Ijan dada tunda'a ña'a-r.

Kada-s xa koo tu'a ntdaa ñayiu xa xe ini ña'a-i na ji'in-n ñuñayiu.

¹¹Ñayiu kutuu nuu taxnuni Ianyuux andiu, ndandi'i ka-i dada Sua vitna, ko

xandaa xakuiti ndandi'i ka Sua Bautista dada dava ka ñayiu. ¹²Nde kiu n-kixee Sua Bautista xi'in nde vitna ka kiu tna'a ñayiu nuu ñayiu ka jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i, te ka jantna'a-i xi'in ñayiu ka kiu tna'a nuu-i. Dava se nde'e, juexa taxnuni-s nuu ñayiu ka jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i. ¹³Xa daa nga n-chidotnuni Moisés xi'in se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xa kixi Sua. ¹⁴Nux io anu-n xa jandixa koio-n xa ja'an-r, jandixa koio xa Sua kuu na n-xo kuu Elías, se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux. ¹⁵Xaxe'e xa xnini-n xa ja'an-r kunini va'a koio xa na kutnuni ini-n. ¹⁶Ndo'o xa ka kuu-n ñayiu io vitna, ¿Jundu ka kuu-n na kachi-r? Ka kuu-n na ka kuu dichi kuechi xi'in sekuechi xtuu nuu ya'u te ¹⁷n-ka ja'an dava-s nuu dava ka-s: “N-ka tiu-r tnuyoo, ko ñayo-n n-ka xataxe'e. N-ka xita-r yaa ko'yo ini ko ñayo-n n-ka nda'i.” ¹⁸Du'a ja'an-r chi Sua, ña n-xo xaxi-s xa ka xaxi-ro. Diuni ña n-xi'i-s vinu te n-ka ja'an ñayiu: “Xaloko ñu'u anu-s.” ¹⁹Ndo'o, Ia kuu ñayiu, dava'a nga xa xaxi-r, te ka ja'an-n xa kuu-r se nde'e xaxi. Diuni xi'i-r vinu, te ka ja'an-n xa kuu-r se nde'e xi'i. Ka ja'an-n xa kumani-r xi'in se ka xijan tvini nandajan gobierno xi'in dava ka ñayiu ka kida kue'e kuechi. Ka xini-ro nuu iin xava'a a iin xa u'u dakua'a iin maestru ñayiu hora xnde'a-ro xa ka kida ñayiu dakua'a-s —kuu Jesús, n-ja'an-ia.

Ñuu nuu ñatu n-ka natu ini ñayiu xa n-ka kida-i kuechi

²⁰Ijan dada n-kixe'e-ia xa kanandee-ia ñayiu io ñuu nuu n-kida-ia kue'e milagru chi ña n-ka natu ini-i xa n-ka kida-i kuechi. Xia'an-ia:

²¹—Nda'u ya'a mee-n, ñayiu Corazín. Nda'u ya'a mee-n, ñayiu Betsaida. Nu n-kida-r kue'e milagru ñuu Tiro xi'in Sidón ná n-kida-r ñuu mee-n, xá n-kuna'a n-ka natu ini ñayiu ñuu ijan xa n-ka kida-i kuechi, te kui'no-i da'ma ndayu te kunukoo koio-i nuu yaa n-kuu. ²²Nda'u ka ya'a mee-n, ñayiu Corazín xi'in ndo'o, ñayiu Betsaida dada ñayiu Tiro xi'in Sidón kiu na ndadandaa Ianyuux kuechi ñayiu ñuñayiu. ²³Te mee-n, ñayiu Capernaum, ma ji'in koio-n andiu chi keé koio-n andea chi nuu n-kida-r kue'e milagru ñuu Sodoma na n-kida-r ñuu mee-n, katuu na'i Sodoma nde vitna n-kuu. ²⁴Nda'u ka ya'a koio mee-n, ñayiu Capernaum, kiu na ndadandaa Ianyuux kuechi ñayiu ñuñayiu dada ñayiu n-xio Sodoma —kuu Jesús, n-ja'an-ia.

**Ñatu nda'u ya'a ñayiu
jandixa ley Jesús**

²⁵Ijan dada n-kixe'e-ia xa ja'an-ia nuu Taa-ro Ianyuux:

—Taa-ro Ianyuux, Ia taxnuni andiu xi'in ñuñayiu, ndadaka'nu ña'a-da, chi ñatu n-datuu-n xa'a nuu ñayiu ka tu'a va'a tutu, ñayiu io xaxtnuni xa kutnuni ini-i, ko n-datuu-n ntdaa xa'a nuu ñayiu ña ka tu'a. Ná kuu sekuechi ka kuu-i. ²⁶Du'a n-kida-n, Taa-ro, chi du'a n-kuu anu-n —kuu Jesús, xia'an-ia nuu Taa-ro Ianyuux.

²⁷Ijan dada n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da xi'in nuu ñayiu xyuku ijan:

—N-taxi Ianyuux xaxtnuni xa ntdaa xa kuu xa xino xini-r. Ñayo ñayiu xini xa kuu-r Da'ya Yii

Ianyuux. Ñayo kutnuni ini jundu kuu-r, nani Taa-ro Ianyuux. Mee ni Taa-ro Ianyuux xini jundu kuu-r, te mee ni-r xini jundu kuu Taa-ro Ianyuux. Di'uni jini dava ka ñayiu ñu ini-r xa juña tnu'u-r jundu kuu-ia. Ña yoo ka ñayiu xini jundu kuu-ia, idii mee-r. ²⁸Ka jandixa-n kue'e ley ñayiu xana'a; xijan kuu ná kuu tniuu ndee ka kida-n xi'in iin xa vee xndido-n. Ta ki tu'a koio xa kunini-n tnu'u-r te kada-r xa ndetatu-n. ²⁹Junukuechi koio nuu-r, te dakua'a ña'a-r te vivii ta'u tniur nuu-n. Nux xijan na kada koio-n ma ki ini ka-n xa ya'a-n te kutuu vii kutuu va'a-n. ³⁰Ma nda'u ya'a-n xa junukuechi koio-n nuu-r.

**Ta'u tniuu Jesús nuu ñayiu nuu
nax kada-i kiu sabado**

12 N-xee ntuku inka kiu sabado, te n-ka ya'a-da xi'in-ia iin nuu ñu'u triu. Nini n-ka ya'a-da n-ka tnundodo-da triu jan xaxe'e xa ka kojón-da. N-ka kiin-da te n-ka xaxi-da. ²N-ka xini se fariseu, te n-ka ja'an-s nuu Jesús: —Kunde'a xa ka kida se dakua'a-n. ¿Nakuenda ka kida-s iin xa ña xejoon Ianyuux xa kada-ro kiu kuu sabado?

³Te n-ja'an-ia:

—¿Nax kuu xa ña ka ka'u-n nuu yodotnuni xa n-kida David xi'in se xndeka tna'a xi'in-s iin vuelta na ka kojón-s? ⁴N-kiu-s veñu'u te n-ka xaxi-s tila n-ka doko dutu nuu Ianyuux. Ñatu n-xo xejoon Ianyuux xa kaxi inka ñayiu tila ijan chi diko ni dutu xejoon-ia xa kaxi-s, ko n-ka xaxi David xi'in se xnetna'a xi'in-s.

⁵N-chidotnuni Moisés xa ñadu

kuechi kuu xa ka kidatniyu dutu xiti veñu'u kiu sabado. ¿Ñayo-n ka'u nuu yodotnuni xijan u? ⁶Ndandi'i ka ru'u dada veñu'u. ⁷N-ja'an Ianyuux: “Io xa kunda'u ini koio-n ñayiu nda'u ka ya'a, ñadu io xa doko koio-n iin xa ka jandodo-n nuu altar.” Nu n-ka kutnuni ini-n xa'a, ma tekuechi koio-n ñayiu n-kuu. ⁸Ru'u, Ia kuu ñayiu, taxnuni-r nuu ñayiu, te ta'u tniur-nu-i nax kada-i kiu kuu sabado — kuu-ia, xia'an-ia.

⁹Ijan dada jua'an koio-da xi'in-ia veñu'u luchi ñuu-da xi'in-ia. Ijan tuu iin se natiyi nda'a. ¹⁰N-ka xitoyu'u se fariseu Jesús chi n-ka kuu-s xa tekuechi neñuu-s-ia. Ka xia'an-s:

—¿Io va'a xa ndadava'a-ro ñayiu ku'u kiu sabado a?

¹¹Te xia'an Jesús:

—Nux io iin tkachi-n te kiu kuu sabado n-kekava-ti iin yaú, ¿ma jin nutava-n-ti juini kiu ndetatu-ro kuu a? ¹²Yodo ka ya'u ñayiu dada tkachi. Xijan kuu xa xejoon Ianyuux xa kida-r xava'a kiu kuu sabado.

¹³Ijan dada n-ja'an-ia nuu se natiyi nda'a:

—Dakaa nda'a-n.

Te n-dakaa-s nda'a-s te n-ndva'a ná n-xio. ¹⁴Te n-ka kee se fariseu. N-ka kida inuu-s janda kada-s xa ka'ni koio-s Jesús.

N-ja'an Ianyuux xa xinokuechi Jesús nuu-ia

¹⁵Nu n-teku Jesús xijan, n-kee-ia ijan. Ntdaa-da xi'in kue'e ka ñayiu n-ka nukuitandijun-ia. N-ndadava'a-ia ntdaa ñayiu ku'u.

¹⁶Te n-ja'an-ia xa maxku datuu

koio-da jundu kuu-ia. ¹⁷Du'a n-xetna'a tnu'u n-chidotnuni Isaiás, se n-ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. N-ja'an Ianyuux:

¹⁸Na yoo Ia xinokuechi nuu-r ya'a. N-kaxi diin-r-ia, te mani juini-r-ia.

Yo kudi ini-r xa kida-ia tniur. Kada-r xa ju'un Espiritu-r anu-ia. Ja'an-ia nuu ñayiu ñuñayiu xa ndadandaa-r kuechi-i.

¹⁹Ma jantna'a tnu'u-ia xi'in ñayiu. Diuni ma kana xee-ia na kana tatnu.

Diuni ma dakua'a-ia ñayiu ichi ka'nu xiti ñuu nde na ndadandaa-ia kuechi-i.

²⁰Tnu ite n-tna'nu kuu ná kuu ñayiu ka kunda'u ka kukee, ma ka'nde-ia.

Yaa ñu'u candil vi'i nga koko kuu ná kuu ñayiu ñatu ka kukanu ini ña'a va'a, ma nda'va-ia.

Ma daa kada-ia xijan nde na ndadandaa-ia kuechi-i. Ijan dada nduu-i ñayiu va'a.

²¹Ntdaa ñayiu ñuñayiu kukanu ini xa dananita'u ña'a-ia.

Du'a n-chidotnuni Isaiás.

**N-ka ja'an se fariseu xa Kui'na
kida xa kine'e Jesús xaloko**

²²Inka kiu xndeka ñayiu iin se ñu'u xaloko anu-s n-ka xee nuu Jesús. Kuaa-s n-kaku-s te ña kuu ja'an-s. N-ndadava'a-ia-s. Danaa n-kixe'e-s ja'an-s, te n-kukanda nuu-s. ²³Kue'e ñayiu xyuku nuu-ia hora ijan. N-ka xini-i xa'a te n-ka yu'u ntdaa-i, chi ñatu n-ka xani ini-i xa daa kada-ia, te n-ka xia'an tna'a-i:

—¿Ñadu se ya'a kuu da'ya dana David a?

²⁴Diuni xyuku se fariseu ijan. N-ka tekus xa n-ka ja'an ñayiu xyuku ijan te n-ka xia'an tna'a-s:

—Mee Kui'na nani Beelzebú taxnuni nuu dava ka xaloko kida xa kua'a se ya'a xa kine'e-s xaloko ñu'u anu ñayiu.

²⁵N-kutnuni ini Jesús xa n-ka ja'an-s te n-ja'an-ia:

—Nux ka jantna'a se ka taxnuni iin ñuu xi'in ntña'a ka taxnuni-s, danaa tña'a-s. Dani ñayiu xtuu ka'nu iin ve'e, nux ka jantna'a-i ma kutuu ka'nu ka-i. ²⁶Nux kine'e Satanás xaloko xñu'u anu ñayiu, te ka jantna'a ntña'a mee-i, ma kuu ka xa taxnuni-i. ²⁷Nux Beelzebú kida xa kine'e-r xaloko, diuni Beelzebú kida xa kine'e se dakua'a-n xaloko ñu'u anu ñayiu nuda. Se dakua'a mee-n ka datuu ña'a. ²⁸Espíritu Ianyuux kida xa kine'e-r xaloko. Xaxe'e xa kida-ia xa kine'e-r-yi, xijan kuu xa ka xini-n xa n-kixe'e xa taxnuni Ianyuux nuu-n, te io xa jandixa koio-n-ia. ²⁹Ná kuu iin se ndaku te nde'e-s kuu Beelzebú. Nde na duku ñayiu se ijan, ijan dada ndaku-i xa kiu-i ve'e-s xa du'u-i xaxii-s.

³⁰Ñayiu ña ka kuu inuu xi'in-r ka kida xa ma kunini dava ka ñayiu xa ja'an-r. Ñayiu ña dataka ñayiu xa kunini-i xa ja'an-r, kuenda kiu xate ni'no-i-yi xa maxku tekui xa ja'an-r.

³¹Kachi tnu'u ña'a-r xa taxkanu ini Ianyuux kuechi n-ka kida ñayiu. Juini kui'a na ja'an ña'a-i ru'u, Ia kuu ñayiu, a mee Taa-ro Ianyuux, taxkanu ini-ia-i, ko ma taxkanu ini-ia ñayiu kui'a ja'an Espiritu-ia.

Diuni taxkanu ini-ia ñayiu n-ka kida inka inka kuechi. ³²Juini kui'a na ja'an ña'a ñayiu ru'u, Ia kuu ñayiu, taxkanu ini-ia-i, ko ma taxkanu ini-ia ñayiu kui'a ja'an Espiritu-ia. Ma taxkanu ini-ia-i ñuñayiu ya'a, ni inka vida.

³³Yutnu juun xavidi, ñatu juun-tnu iin xa ña xiniñu'u. Tnunde'a vax te'yu, ñatuka xiniñu'u nde'a juun-tnu. Ka xini-n nuu na yutnu kuu-tnu hora xnde'a-n xavidi juun-tnu. Daa ka kuu ñayiu va'a xi'in ñayiu loko. ³⁴Mee ni xaloko xadu'a ka ja'an-n chi da'ya Kui'na ka kuu-n. Xa xñu'u anu-n xijan ka ja'an-n. ³⁵Nux va'a-n, va'a ka ja'an-n. Nux loko-n, kui'a ka ja'an-n. ³⁶Kiu na ndadandaa Ianyuux kuechi ñayiu, kundaa kuechi-i xaxe'e xa n-ka jan nee n-ka jan yichi-i. ³⁷Xaxe'e tnu'u ka ja'an ñayiu kundaa kuechi-i, te ja'an Ianyuux nuu io kuechi-i a ña tuu na kuechi-i io —kuu Jesús, n-ja'an-ia.

Ná n-ya'a Jonás ya'a Jesús

³⁸N-ka tekus se fariseu xi'in se ka tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés xa n-ja'an Jesús, te ka xia'an-s nuu-ia: —Maestru, kada iin milagru xa na kunde'a-r ntdaa-r te jandixa ña'a-r.

³⁹Te xia'an Jesús:

—Ndo'o, ñayiu io vitna unu loko-n. Ka najuen tnu'u-n iin xa ka xani ini-n xa kuu-i Ianyuux. Ka ja'an-n xa kada-r iin milagru. Ma kuu xa jini-n xijan. Diko ni jini koio-n xa ya'a-r ná n-ya'a Jonás, se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux. ⁴⁰Uni nduu uni niu, n-kaa ni'no Jonás xiti chaka ka'nu te diuni uni nduu uni niu kava ru'u, Ia kuu ñayiu

xiti ñu'u. ⁴¹Te ñayiu Nínive datuu koio-i kuechi n-ka kida-n. Nandoto koio ndo'o, ñayiu io vitna xi'in ñayiu Nínive, te kuyuku-n xi'in-i kiu na ndadandaa Ianyuux kuechi ñayiu, te datuu koio-i kuechi n-ka kida-n, chi ña n-ka natu ini-n xa n-ka kida-n kuechi, ko mee-i n-ka natu ini xa n-ka kida-i kuechi ná n-ja'an Jonás tnu'u Ianyuux nuu-i. Vitna n-kixee ru'u, te ndandí'i ka-r dada Jonás, te ñatu ka jandixa ña'a-n. ⁴²Dani iin ñadi'i n-kunxa'nu n-xio do sur, nandoto-ña xi'in ñayiu io vitna, te taka koio-ña xi'in-i, te datuu-ña kuechi-i, chi ña xnini-i xa ja'an-r. Xika n-kixi ñá ijan xa kunini-ña tnu'u ndichi n-ja'an Salomón. Kuna'a koio xa n-kixee ru'u te ndandí'i ka-r dada Salomón, te ñatu ka jandixa ña'a-n —kuu Jesús, xia'an-ia nuu-s.

⁴³Ijan dada n-kiu-da xi'in Jesús iin ve'e, te n-ja'an-ia:

—Hora kane iin xaloko anu iin ñayiu, te xikonuu-i nuu ñayo io. Nduku-i iin nuu ndetatu-i te ma ni'i-i nuu ndetatu-i. ⁴⁴Ijan dada kani ini-i: “Va'a ka nuu na ndeé-ro anu ñayiu n-kane-ro.” Naxee-i te jini-i xa n-nati'u nuu n-nane-i te va'a n-xe kotna'a ndatni. ⁴⁵Ijan dada nkueka-i uxa tna'a ka xaloko ka dada mee-i, te ndeé-i xi'in xaloko ijan te ju'un koio-i anu ñayiu ijan. Te nda'u ka ya'a ñayiu ijan hora ijan dada xaki'na. Daa ya'a ñayiu io vitna —kuu Jesús.

**N-xee di'i Jesús xi'in
ñani-ia nuu tuu-ia**

⁴⁶Nini ja'an Jesús xijan, n-xee di'i-ia xi'in ñani-ia yata ve'e nuu

tuu-ia. N-ka xo ndetu ña'a-ña, chi n-ka juini-ña xa ndatnu'u koio-ña xi'in-ia. ⁴⁷Te n-xian tnu'u iin se n-xian tnu'u Jesús:

—Ndetu ña'a di'i-n xi'in ñani-n yata ve'e xa ndatnu'u-n xi'in-ña.

⁴⁸Xia'an Jesús nuu-s:

—Na kachi tnu'u ña'a-r jundu ka kuu ñani-r xi'in di'i-r.

⁴⁹Te n-dane'e nda'a ña'a-ia nttaa daña se dakua'a ña'a-ia te n-ja'an-ia:

—Mee-n, iin iin-n kuu di'i-r, kuu ñani-r, ku'a-r du. ⁵⁰Ntdaa-n xi'in nttaa ñayiu kida xa juini Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andiu, ka kuu di'i-r, ñani-r, ku'a-r du.

Se xitu triu

13 Kiu ni ijan n-ka kee-da xi'in Jesús ve'e tuu-ia. Jua'an koio-da xi'in-ia yu'u mar, te n-nukoo-ia ijan. ²Kue'e ñayiu n-ka taka yu'u mar jan. Xaxe'e xijan n-keé-ia iin barcu, te n-nukoo-ia xiti barcu jan. ³Kue'e xa n-ja'an-ia nuu-da nttaa-da xa dakua'a ña'a-ia. N-ja'an-ia:

—N-xio iin se xitu triu. Juan dada'u-s triu-s. ⁴Dava triu n-dada'u-s jan n-ndava ichi, te n-ka xee chilidaa te n-ka xaxi-ti. ⁵Dava triu n-ndava nuu ñu'u yadi nuu kaa yuú. Yachi n-ka xite, chi kako'yo nuu ñu'u jan, ⁶ko nu n-ndii, n-ka dii te n-ka yichi xaxe'e xa ña n-xika yo'o-i. ⁷Dava triu n-ndava nuu yuku iñu. Ntdaa n-ka xite, ko ña n-xejoin yuku iñu jan xa kue'nu, te n-ka kuchachi. ⁸Dava triu n-xe kava nuu ñu'u kojón jan n-xa'nu te n-kua'a. Ntna'a iin iin yoko triu ñu'u iin iin cientu nuni. Dava yoko triu jan n-kee uni diko uni diko nuni. Dava

yoko triu jan n-kee oko uxi, oko uxi nuni. ⁹Xaxe'e xa xnini-n xa ja'an-r kunini va'a koio xa na kutnuni ini-n.

¹⁰Te n-ka xetu'a ntdaa daña-ia. Ka xia'an-da:

—¿Nakuenda ja'an-n tnu'u ñayo ñayiu kutnuni ini?

¹¹Te n-ja'an Jesús nuu-da ntdaa-da:

—Kida lanyuux xa kutnuni ini koio-n xa mee-ni-ia na'a, ko dava ka ñayiu ñatu juini-ia xa kutnuni ini-i. Xa kakune'e-r kuu xa tuu-ia andiu te taxnuni-ia nuu-n. ¹²Ñayiu ka kutnuni ini xa'a vitna, kutnuni va'a ka ini-i kiu ji'in-ro. Ñayiu ña ka kutnuni va'a ini vitna, ni ita'u ma kutnuni ini koio-i kiu ji'in-ro.

¹³Xijan kuu xa ja'an-r tnu'u ña ka kutnuni ini-i nuu-i. Xijan kuu xa: Kunde'a-i, ko mayo-i ke ini. Kunini koio-i, ko mayo-i kutnuni ini.

¹⁴Tnu'u ya'a n-chidotnuni Isaías.

Du'a n-chidotnuni-s:

Juini dani na kunini koio-n, ko mayo-n kutnuni ini.

Juini dani na kunde'a koio-n, ko mayo-n ke ini.

¹⁵Ma jandixa ñayiu tnu'u tekui, chi unu xee ini-i.

Ñatu ke ini-i, ni ñatu kutnuni ini-i.

Kuenda kiu n-xadi-i do'o-i xa maxku tekui koio-i.

Kuenda kiu n-xadi-i nuu-i xa maxku kunde'a-i.

Du'a kida-i, chi ñatu juini-i xa kutnuni ini-i.

Ni ñatu juini-i xa natu ini-i xa n-ka kida-i kuechi xa na kua'a taxkanu ini-r-yi te dananita'u-r-yi.

Du'a n-chidotnuni-s.

¹⁶Naka ta'u kuu koio ndo'o chi xnde'a-n xa kida-r te xnini-n xa ja'an-r te ka kutnuni ini-n nax kuu xa ja'an-r. ¹⁷Na ja'an ndaa-r xa kue'e se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an lanyuux xi'in dava ka ñayiu ka jandixa xa n-ta'u tnuu-ia n-ka juini xa jini koio-i xa kida-r. N-ka juini-i xa jini-i xa xnde'a-n vitna, ko ñayo-i n-xini. N-juini-i xa kunini koio-i tnu'u xnini mee-n, ko ña n-kuu xa kunini-i.

¹⁸Kunini koio na ja'an-r nax kuu cuentu se xitu triu. ¹⁹Ñayiu ka tekui nax io xa kada-i xa kiu tna'a-i nuu ñayiu taxnuni lanyuux nuu-i, te ña ka kutnuni ini-i xa n-ka tekui, kuenda kiu ichi nuu ndava triu jan ka kuu-i. Xee Kui'na te daja'an ña'a-i xa maxku kunini koio ka-i tnu'u jan.

²⁰Nuu kaa yuú nuu n-ndava triu jan kuu ná kuu ñayiu xnini tnu'u lanyuux. Ka kudi ini-i te yachi ka jandixa-i tnu'u jan. ²¹Ña tuu na yo'o triu n-xika nuu ñu'u jan. Xijan kuu ná kuu ñayiu xaku ni kiu jandixa tnu'u jan. Na nda'u ya'a-i a kida ña'a dava ka ñayiu iin xa kida ña'a-i xaxe'e xa ka jandixa-i xa ja'an-r, te ka dandoo-i xa n-ka dakua'a-i xaxe'e xa ka kujanuu-i. ²²Nuu ñu'u nuu n-ndava triu me'ñu yuku iñu, ka kuu ñayiu ka tekui xa ja'an-r. N-kida yuku iñu xa n-kuchachi triu jan, te ñatu n-kua'a. Ka chi ini ñayiu ijan xa ma ni'i koio-i tvini xa kutuu va'a koio-i ñuñayiu. Yi ini ka-i xijan dada lanyuux, te ña ka kida ka-i xa juini-ia. ²³Nuu ñu'u va'a nuu n-da'u triu jan, xijan kuu ñayiu xnini tnu'u lanyuux, te ka kutnuni ini-i. Dava yoko triu jan n-kee iin cientu iin cientu nuni. Dava yoko triu jan

n-kee uni diko, uni diko nuni. Dava yoko jan n-kee oko uxi, oko uxi nuni —kuu Jesús, n-ja'an-ia.

Nuu ñu'u triu n-xa'nu cebadilla

²⁴Ijan dada n-ja'an ka-ia inka tnu'u kandee nuu ñayiu xyuku ijan. Xia'an-ia:

—Kuenda kiu iin se xitu triu kuu Ianyuux xa taxnuni-ia nuu ñayiu. N-dada'u-s triu nuu ñu'u-s. ²⁵Nu n-kidi-s, n-ka xe kate se ka xini u'u ña'a ndijin cebadilla nuu n-dada'u-s triu jan, te n-ka ndee-s; ka nu'u-s. ²⁶N-xite triu jan te n-ka xa'nu. Diuni n-ka xa'nu cebadilla. N-ka xini se ka xinokuechi nuu xto'o ñu'u jan xijan, ²⁷te n-ka xe juña tnu'u-s xto'o-s. Ka xia'an-s: “Dito, ¿Nax kuu xa n-kane cebadilla nuu triu-n?, te mee ni triu va'a n-dada'u-n”, kuu-s, ka xia'an-s. ²⁸Xia'an xto'o-s nuu-s: “Xijan n-kida iin se xini u'u ña'a.” Te ka xia'an se xinokuechi jan nuu-s: “¿Nax kachi-n? ¿Jin tnu'u koio-da cebadilla, te janyuku-da iin nuu janyuku-da u?” ²⁹Te xia'an-s: “Ña'a, maxku tnu'u koio-n na ña'a tnu'u koio-n xi'in nde triu. ³⁰Daa na koo na'i nde kiu na ndone'e-ro. Kiu ijan juña'a-r nuu se ka'nde triu jan. Ki'na ka cebadilla ka'nde koio, te janyuku koio-n xa dakeé koio-n nuu nu'u. Ijan dada ka'nde koio-n triu jan te chi'i-n iin yaka.” Kuu xto'o ñu'u triu jan, n-xia'an-s nuu se ka xinokuechi nuu-s.

N-kakune'e Jesús ndijin tnumaxtaxa xi'in levadura

³¹Ijan dada n-ja'an-ia inka xa n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da xi'in nuu ñayiu xyuku ijan:

—Ñayiu n-kiu tna'a nuu ñayiu taxnuni Ianyuux nuu-i nde andiu kuu ná kuu ndijin tnumaxtaxa. N-dakeé iin se n-dakeé idii ni ndijin-tnu nuu ñu'u-s. ³²Yava ka ndijin tnumaxtaxa dada ndijin ku'u, ko dujun ka xa'nu-tnu dada ku'u te ka xajan chilidaa taka-ti da'nda-tnu.

³³Ijan dada n-ja'an-ia inka tnu'u kandee nuu-da ntdaa-da:

—Ñayiu n-kiu tna'a nuu ñayiu taxnuni Ianyuux nuu-i, ka kuu ná kuu levadura. N-tnii iin ñadi'i levadura te n-daka ni'no-ña xi'in oko uu litro yuchi triu. N-ndaa yuxa jan nde n-xee na koo —kuu Jesús, n-ja'an-ia.

³⁴Diko ni tnu'u kandee n-xo ja'an-ia nuu-da xi'in nuu ñayiu n-ka xo nataka nuu-ia; ña n-xo ja'an ndaa-ia. ³⁵Xijan n-xo ja'an-ia xa na jin tna'a xa n-chidotnuni iin se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux. N-chidotnuni-s:

Tnu'u kandee ja'an-r na dakua'a-r ñayiu.

Juña tnu'u-r-yi iin xa mee ni Ianyuux na'a nde na n-xe kavatuu ñuñayiu.

N-ja'an Jesús xa ñayiu ka kida xaloko kuu ná kuu cebadilla

³⁶Ijan dada n-dandoo-ia ñayiu xyuku ijan te n-xe juindodo nuu-ia xa juan nu'u-ia ve'e n-xeen nuu-ia. Ijan dada xndijun uxi uu dañá, se dakua'a ña'a-ia jua'an ve'e-ia. Te ka xia'an-da nuu-ia:

—¿Nakuenda n-kakune'e-n xa n-kane cebadilla nuu kaa triu?

³⁷Te n-ja'an Jesús nuu-da ntdaa-da: —Se n-dada'u triu kuu ru'u, Ia kuu ñayiu, ³⁸te ñu'u triu kuu ñuñayiu.

Triu ka kuu ñayiu n-ka kiu tna'a nuu ñayiu taxnuni Ianyuux nuu-i. Cebadilla ka kuu ñayiu kida xaloko juini Kui'na. ³⁹Se xini u'u ña'a te n-xate-s cebadilla kuu Kui'na. Triu n-yichi kuu ñayiu kuyuku kiu na naa ñuñayiu. Se ka'nde triu te taxtna'a-s kuu ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux. ⁴⁰Xa keé cebadilla nuu nu'u kuu xa ya'a na naa ñuñayiu. ⁴¹Kiu ijan tunda'a ru'u, Ia kuu ñayiu, ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux, xa kine'e diin-ia ñayiu ñatu ka jandixa tnu'u n-ja'an Ianyuux nuu ñayiu va'a. Ñayiu ya'a n-ka daja'an dava ka ñayiu xa maxku jandixa ka-i Ianyuux. Ma kandeka tna'a ka-i xi'in ñayiu n-ka kiu tna'a nuu ñayiu taxnuni Ianyuux nuu-i. ⁴²Dakeé-ia ñayiu jan andea. Ijan nde'e nda'i koio-i te nde'e kiti ini-i nuu Ianyuux. ⁴³Kiu ijan ndii ñayiu n-ka jandixa xa n-ja'an Ianyuux ná ndii ngandii. Xaxe'e xa xnini-n xa ja'an-r kunini va'a koio xa na kutnuni ini-n.

Ná kuu iin xa yo ya'u xi'in perla kuu nuu taxnuni Ianyuux

⁴⁴'Kuenda kiu iin xa yo ya'u yinduxi nuu ñu'u xitu iin ñayiu kuu nuu taxnuni Ianyuux. Hora na nani'i iin se nani'i xijan, nachinduxi-s. Xaxe'e xa yo kuvete-s xa n-nani'i-s xa'a, jin nudiko-s ntdantu'u xaxii-s te jueen-s ñu'u ijan.

⁴⁵'Diuni kuenda kiu iin perla yo ya'u kuu nuu taxnuni Ianyuux. Se xko xeen perla te nadiko-s, ⁴⁶na jini-s iin perla yo ya'u, nadiko-s ntdantu'u xaxii-s te jueen-s perla jan.

Kuenda kiu ñunu chaka kuu nuu taxnuni Ianyuux

⁴⁷'Kuenda kiu ñunu tava-ro chaka kuu nuu taxnuni Ianyuux. N-keé ñunu jan nuu mar, te kue'e nuu chaka n-ka keé xiti-i. ⁴⁸Nu n-chitu ñunu jan, te n-ka ñu'u se ka tava chaka ñunu jan yu'u mar, te n-ka nukoo-s xa n-ka kine'e diin-s chaka va'a. N-ka dakee-s chaka va'a xiti yika, te n-ka dajane-s chaka ña ka xiniñu'u. ⁴⁹Du'a ya'a ñayiu na naa ñuñayiu. Kixi ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux te kaxi koio-ia ñayiu ka jandixa xa ta'u tniui Ianyuux nuu ñayiu loko. ⁵⁰Dakeé koio-ia ñayiu loko jan andea. Ijan nde'e nda'i koio ñayiu jan, te nde'e kiti ini-i nuu Ianyuux —kuu Jesús, n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da.

⁵¹Ijan dada n-xijan tnu'u ña'a Jesús ntdaa-da:

—¿N-ka kutnuni ini-n xa n-ja'an-r a?

—Joon —kuu-da, ka xia'an-da nuu-ia.

⁵²Te n-ja'an-ia inka ntuku tnu'u kandee:

—Nux ka ka'u se ka tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés ley Ianyuux kakune'e xa taxnuni-ia nuu ñayiu, kuenda kiu iin xto'o ve'e ka kuu-s xa koto-s xa yo ya'u neva'a-s, te kine'e-s xa ma juetniu ka-s. Nani kine'e-s ndatniu na'a n-kuu io, dani kine'e-s ndatniu xee —kuu-ia, n-ja'an-ia.

Ñuu nuu ñatu ka najuen tnu'u ñayiu se ka ja'an xa n-ja'an Ianyuux

⁵³Nu n-ya'a xa n-ja'an-ia ntdaa tnu'u ijan nuu ñayiu, te n-ndee-ia

ijan. ⁵⁴N-naxee-ia ñuu-ia, te n-xo dakua'a-ia ñayiu xiti veñu'u ijan. N-ka yu'u anu ñayiu te n-ka xia'an tna'a-i:

—Nava kua'a-s xa'a. ¿Jundu n-dakua'a ña'a xa yo va'a tu'a-s? ¿Jundu n-tunda'a ña'a xa taxnuni-s? ⁵⁵Da'ya carpinteru ni kuu-s. Di'i-s kuu María te ñani-s kuu Jacobo, José, Simón, Judas du. ⁵⁶Di'uni ya'a xtuu ku'a-s. ¿Ndexu n-kua'a-s ntdaa xa'a?

⁵⁷Ña n-ka xe ini-i-ia chi ñatu n-kida-ia xa n-ka ñu ini-i xa kada-ia. Te xia'an-ia nuu-i:

—Dava'a nga ñuu ka najuen tnu'u ñayiu se ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Idií nga ñuteyu mee-s ña ka xe ini ña'a ñayiu. Di'uni ña xe ini ña'a ñayiu xtuu nukée nuve'e-s.

⁵⁸Xaxe'e xa ña n-ka kukanu ini ña'a ñayiu ñuu-ia jan, xijan kuu xa ña n-kida-ia kue'e milagru.

N-kendodo diki Sua Bautista

14 Tiempu ijan n-xite ndodo xa ja'an Jesús, te n-teku Herodes, se taxnuni xa kida Jesús. ²N-ja'an-s nuu se ka xinokuechi nuu-s:

—Di'u-s kuu Sua Bautista. N-nandoto-s. Xijan kuu xa kua'a-s kada-s milagru —kuu Herodes, n-xia'an-s.

³⁻⁴Du'a n-kuu xa n-xi'í Sua. N-tnii Herodes-si. N-duku ña'a-s te n-chindi'u ña'a-s vekaa xaxe'e xa n-ja'an Sua nuu-s xa ñatu n-jandixa-s ley Ianyuux. Daa n-ja'an Sua nuu-s, chi tuu-s xi'in Herodías, ñá kuu ñadi'i ñani-s, se nani Slipe. ⁵N-kuu Herodes xa ka'ni-s Sua, ko n-yu'u-s xa ndandita koio ñayiu

distrito ijan, chi ka xini-i xa Sua n-kuu se ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. ⁶Kiu n-naxee yoo kiu n-kaku Herodes, daa n-xataxe'e da'ya di'i Herodías nuu se xtuu viko-s, te yo n-tna ini-s xa xataxe'e-i. ⁷Xijan kuu xa n-kida-s uxi diki nda'a-s xa n-chinaa-s xa dava'a nga xa kajan-i juña'a-s. ⁸Te n-ja'an di'i-i nuu-i xa na kajan-i diki Sua. Te daa xia'an-i nuu Herodes:

—Na kava ndodo diki Sua Bautista iin nuu ko'o, te taxi-n —kuu-i, xia'an-i.

⁹⁻¹⁰Yo n-tnau ini Herodes, te n-chi ini-s, ko xaxe'e xa n-chinaa-s xi'in xaxe'e xa n-ka tekú se ka xaxde'ñu xi'in-s xa n-chinaa-s, xijan kuu xa n-ta'u tniu-s nuu se ka xinokuechi nuu-s xa na ka'nde-s diki Sua, te na juña'a koio-s diki-s dichi ijan. ¹¹Ne'e iin-s ko'o kandodo diki Sua n-naxee, te n-xia'an-s-yi, te ne'e-i ko'o kandodo diki-s jua'an nuu di'i-i. ¹²Se n-dakua'a Sua n-ka xe kine'e ña'a-s vekaa, te n-ka xe kuxi ña'a-s. Ijan dada n-ka xe juña tnu'u-s Jesús xa daa n-ya'a.

N-xia'an Jesús xa n-ka xaxi kue'e ñayiu

¹³Nu n-teku Jesús xa n-xi'í Sua, te n-ndeé-ia barcu. Mee ni-ia jua'an nuu ñayo ñayiu io te ñatu nga juun dau. Nu n-ka tekú ñayiu xndaxio ñuu ijan xa xá jua'an-ia, te n-ka xiko nduu-i yu'u mar xa xndijun-i-ia jua'an, te dañá, se n-dakua'a ña'a-ia, xndijun-da-ia jua'an koio xi'in inka barcu. ¹⁴Nu n-kane-ia barcu, te n-xini-ia kue'e ñayiu xyuku ijan. N-kunda'u ini-ia-i, te n-ndadava'a-ia ñayiu ka ku'u. ¹⁵Nu n-kundi'i

ngandii, te n-ka xetu'a ntdaa-da-ia.
Ka xia'an-da:

—Ñayo ñayiu io ya'a ka diko xa jueen-ro xa kaxi-ro te vax ñini. Tunda'a-n ñayiu ya xa na ji'in-i ñuu kuechi xndaxio yatni xa njueen koio-i xa kaxdini-i.

¹⁶N-ja'an-ia:

—Ña kidayika-i xa ji'in koio-i xa njueen-i xa kaxi-i. Juña'a koio xa na kaxi-i.

¹⁷Te ka xia'an-da:

—Ñatu kue'e xa xne'e-da vaxi xa kaxi-ro. O'on ni tila xi'in uu ni chaka.

¹⁸Te n-ja'an-ia:

—Juan je'en koio.

¹⁹N-ta'u tniu-ia xa na nkoo koio ñayiu jan nuu ite. N-tñii-ia o'on tila jan xi'in nduu chaka jan te n-nukonde'a-ia andiu te n-xijan ta'u-ia nuu lanyuux. N-ta'u dava-ia tila jan te n-taxi-ia ntdaa dañ, se dakua'a ña'a-ia, xa dakexio-da nuu ñayiu xyuku jan. ²⁰N-ka xaxi-da ntdaa-da xi'in ñayiu jan xa nde n-ka chitu xiti-da xi'in-i. Te n-ka nadataka-da pedazo n-ka kendoo te n-ka dachitu-da uxi uu yika. ²¹N-ka xaxi naxa o'on mil seyii. Diuni n-ka xaxi ñadi'i xi'in da'ya-ña, ko ña n-ka ka'u-da-ña xi'in da'ya-ña.

N-xika Jesús nuu mar

²²Ijan dada n-ja'an-ia nuu ntdaa mee-da xa na ndeé koio-da barcu xa na nangondita koio-da nini xia'an-ia nuu ñayiu xa nangondita koio-i; nu'u-i ve'e-i. Te du'a n-ka kida-da. ²³Nu n-ya'a n-ja'an-ia xa ndixi koio ñayiu, te jua'an mee ni-ia yuku xa kajan ta'u-ia nuu lanyuux. Nu n-kunee dani tuu na'i-ia ijan.

²⁴Xñutuu dañ xiti barcu xa ka ndixi-da. Nu n-ka kudava-da xi'in barcu nuu mar, nde'e xe kandava barcu nuu ndute, chi yo nde'e kane tachi. ²⁵⁻²⁶Antecas xa tuu, n-ka xini-da-ia xa xika-ia nuu mar, te du'a juaan xee-ia do nuu ka ndixi-da. Yo n-ka yu'u-da. N-ka xia'an tna'a-da xa anu kuu xa n-ka xini-da. Xaxe'e xa yo n-ka yu'u-da xee n-ka kana-da. ²⁷Dana ini n-ja'an-ia nuu-da:

—Maxku yu'u koio-n. Maxku chi ini koio-n. Mee-r kuu Jesús.

²⁸Te xia'an Spedru nuu-ia:

—Maestru, nu ndaa xa mee-n kuu Jesús, kada-n xa na kaka-da nuu ndute xa na xetna'a ña'a-da.

²⁹Xia'an Jesús nuu-s:

—Ne'e.

N-nane Spedru barcu te n-xika-s nuu mar te n-kuyatni-s nuu-ia.

³⁰N-xini Spedru xa yo kane tachi te nde'e xe kandava ndute. Nu n-xini-s xijan, te n-yu'u-s. N-kixe'e nduxi-s nuu-te te xee n-kana-s:

—Maestru, dakaku ña'a-n.

³¹Ñama n-dakaa Jesús nda'a-ia te n-tñii-ia Spedru. Xia'an-ia nuu-s:

—Ñatu kukanu ini ña'a va'a-n. ¿Nakuenda n-xe tñii anu-n?

³²N-ndaa-s xi'in Jesús barcu.

Dana ini n-nujuiin tachi xa n-kane-i. ³³Nu n-ndeé-ia barcu, n-ka xe juiin xiti-da nuu-ia xa n-ka ndadaka'nu-da-ia. Ka xia'an-da:

—Xandaa xakuuti xa diu-n kuu Da'ya Yii lanyuux.

³⁴N-ka ya'a-da xi'in-ia xi'in barcu jan inka lado yu'u mar, te n-ka xee-da yatni nuu nani Genesaret.

³⁵N-ka najini ñayiu ñuu ijan Jesús, te n-ka xian tnu'u-i ñayiu dava ka

ñuu xndatuu yu'u mar katuu yatni ñuu-i xa n-xee Jesús ijan. Nu n-ka teku ñayiu ijan xijan, te xndeka-i ñayiu ka ku'u n-ka xee nuu-ia.

³⁶Yo n-ka xijan ta'u-i nuu-ia xa na juejoon-ia xa juini nga ndiki xe'e da'ma-ia na tñii-i. N-xejoon-ia, te n-ka ndva'a-i ntdaa-i.

Tnu'u loko ka ja'an ñayiu kida xa kuu-i ñayiu loko

15 Ijan dada n-ka xee se fariseu xi'in se ka tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés nuu Jesús. Se Jerusalén ka kuu-s. N-ka ja'an-s nuu-ia:

²—¿Nakuenda ña ka jandixa se dakua'a-n xa n-ka ta'u tniu xixitna-ro? Ña ka jandixa-s xijan, chi ña ka nanda'a-s na ka xaxi-s dita.

³Xia'an Jesús nuu-s:

—Ka jandixa-n xa n-ta'u tniu xixitna-n, te ka kuxee ini-n nuu Ianyuux. ⁴N-ta'u tniu Ianyuux: “Najuen tnu'u koio tadi'i-n”, te “ñayiu na jan kui'a taa-i a di'i-i, na ka'ni ña'a juxtixia.” ⁵Nux ja'an iin se ja'an nuu tadi'i-s: “Chindee ña'a-da n-kuu, ko ntdaa xa io xa taxi-da n-doko-da nuu Ianyuux”, ⁶te ka ja'an-n xa ñatu kidayika-i xa chindee-s tadi'i-s. Du'a kuu xa ña ka chinuu-n ley Ianyuux xaxe'e xa ka dakua'a-n ñayiu xa n-ta'u tniu xixitna-n. ⁷Ka kida nga-n xa va'a-n. Xaxe'e xa daa ka kida-n, vitna n-xetna'a xa n-ja'an Isaías. ⁸Du'a n-chidotnuni-s xa n-ja'an Ianyuux:

Ñayiu Israel ka ja'an xa ka najuen tnu'u ña'a-i, ko ka ja'an ni nga-i chi ñatu daa kuu anu-i.

Ña ka xe ini ña'a-i.

⁹Ñatu kee xa ka ndadaka'nu ña'a-i, chi ka jandixa-i ley n-ka xani ini mee-i.

Du'a n-ja'an Isaías —kuu Jesús, n-ja'an-ia.

¹⁰Ijan dada n-kana-ia ñayiu xyuku ijan, te xia'an-ia nuu-i:

—Kunini koio xa ja'an-r na kua'a na kutnuni ini-n nax kuu xa ja'an-r.

¹¹Ñadu xa keé xiti ñayiu kida xa kuu-i ñayiu loko, chi tnu'u ka ja'an-i kida xa kuu-i ñayiu loko.

¹²Ijan dada n-ka xe tu'a-da-ia, te ka xia'an-da nuu-ia:

—¿N-tu ini-n xa n-ka tuyika se fariseu xaxe'e tnu'u n-ja'an-n a?

¹³Te n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da:

—Kuenda kiu iin xa xa'nu nuu ñu'u te ñatu xiniñu'u kuu ntdantu'u xa ñatu n-ta'u tniu Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andiu. Tnu'u-ro xijan chi ña xiniñu'u. ¹⁴Maxku chinuu-n xa n-ka tuyika-s. Kuenda kiu se kuaa ndeka inka se kuaa jua'an iin nuu jua'an-s ka kuu-s. Nux ndeka iin se kuaa inka se kuaa jua'an iin nuu jua'an-s, nduu-s kekava —kuu Jesús, n-ja'an-ia.

¹⁵Te xia'an Spedru nuu-ia:

—Kachi tnu'u ña'a-n nax kuu ntdaa xa dijan n-najani-n.

¹⁶Te n-ja'an Jesús nuu-da ntdaa-da:

—¿Ta yoo ka-n kutnuni ini koio xa daa nga dakua'a ña'a-r vaxi a? ¹⁷¿Ta keé ini koio ka-n xa ntdaa xa xaxi-ro kojón-ro te keé-i xiti-ro a? Ijan dada juun xiti-ro. ¹⁸Ñadu xa'a kida xa kuu ñayiu ñayiu loko, chi tnu'u kee yu'u-i kida xa kuu-i ñayiu loko, chi xijan ñu'u anu-i. ¹⁹Xa ñu'u anu-i kida xa kui'a ka ja'an-i xi'in

xa ka xa'ni tna'a-i. Xijan kida xa kidakuechi iin seyii xi'in ñadi'i ña kuu ñadi'i-s. Xijan kida xa ka du'u tna'a ñayiu. Xijan kida xa ka ja'an ñayiu tnu'u vete nuu juxtixia. Diuni xijan kida xa ka jan kui'a tna'a ñayiu. ²⁰Xijan kida xa kuu-i ñayiu loko, ko ñadu xa ña ka nanda'a ñayiu na ka xaxi-i kida xa kuu-i ñayiu loko —kuu Jesús, n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da.

Ñá to'o n-kukanu ini Jesús

²¹Ijan dada n-ka kee-da xi'in-ia ijan. Jua'an koio-da xi'in-ia iin distrito ñatu yinda'a Israel nuu katuu ñuu nani Tiro xi'in Sidón.

²²N-xe tu'a iin ñá distrito ijan Jesús. Ñá Cananea kuu-ña:

—Dito —kuu-ña, n-kana-ña.

Te xia'an-ña:

—Te kuu da'ya dana David, kunda'u ini ña'a-n. Xaloko ñu'u anu da'ya di'i-da. Yo nde'e kida u'u ña'a-i.

²³Ni iin tnu'u, ña n-ja'an-ia nuu-ña. N-ka xetu'a ntdaa daña-ia, te titni vuelta n-ka ja'an-da nuu-ia:

—Ta'u tniu-n nuu ñá ya'a xa na nu'u-ña ve'e-ña, chi ndijun ña'a-ña te kana-ña.

²⁴Ijan dada n-ja'an Jesús nuu-ña:

—N-tunda'a ña'a Ianyuux xa vaxi-r xa dakua'a-r mee ni ñayiu Israel. Ka kuu-i na ka kuu tkachi n-ka xita.

²⁵N-xe tu'a ka ñá ijan-ia te n-xe juuin xiti-ña nuu-ia. Xia'an-ña:

—Dito, ndadava'a-n da'ya-da.

²⁶N-ja'an Jesús tnu'u kandee nuu-ña:

—Ñatu io va'a xa tñii-ro tila dichi kuechi, te juña'a-ro ti ina.

²⁷Diuni n-ja'an-ña tnu'u kandee nuu-ia:

—Ndaa ja'an-n, Dito, ko na ka xaxi ñayiu tila, te ka xaxi ti ina pedazo tila jungoio ka'a mexa-i —kuu-ña, xia'an-ña.

²⁸Ijan dada xia'an Jesús nuu-ña:

—Xandaa xakuiti xa kukanu ini ña'a-n. Na ya'a na juini-n de.

Hora ijan ni n-ndva'a da'ya di'i-ña.

N-xia'an Jesús xa kaxi kue'e ñayiu

²⁹N-ka ndee-da xi'in-ia ijan, te n-ka xee ntuku-da xi'in-ia yu'u mar Galilea. Ijan dada n-ka xee-da xi'in-ia iin yuku, te n-nukoo-ia ijan.

³⁰Kue'e ñayiu xndeka ñayiu ka ku'u n-ka xee nuu-ia. Xndeka-i ñayiu ña kuu kaka, ñayiu kuaa, ñayiu n-ka ndakune'e, ñayiu ña kuu ja'an, xi'in dava ka ñayiu ka tna'a inka kue'e n-ka xee. N-ka xajan tuu-i-yi nuu-ia te n-ndadava'a ña'a-ia. ³¹N-ka xini ñayiu xa n-ja'an ñayiu ña n-kuu ja'an. N-ka xini-i xa n-ndva'a ñayiu n-ka ndakune'e. N-ka xini-i xa n-ka ndva'a ñayiu n-ka xika yakua xi'in xa n-ka nukonde'a ñayiu n-kuaa. Te n-ka ndadaka'nu-i Ianyuux, chi ndeka-ia-i xaxe'e xa ka kuu-i ñayiu Israel. Nu n-ka xini-i ntdaa xa n-kuu, n-ka yu'u anu-i.

³²Ijan dada n-kana ña'a Jesús ntdaa daña, se dakua'a ña'a-ia. Te n-ja'an-ia:

—Nda'u ñayiu xyuku ya'a, chi n-kuu uni kiu xtuu-ro xi'in-i, te ñatu nax kaxi koio-i. Xaxe'e xa ña tuu nax ka xaxi-i, ñatu kuu ini-r xa ta'u tniu-r nuu-i xa nangondita-i; nu'u-i ve'e-i na ña'a kuita-i ichi nu'u-i —kuu Jesús.

³³Te ka xia'an-da nuu-ia:

—¿Ndexu ni'i koio-da tila kaxi ntdaa ñayiu ya'a xa chitu xiti-i, chi ña yoo ñayiu io ya'a?

³⁴Te n-xijan tnu'u ña'a-ia:

—¿Nadaa tila xne'e-n u?

Te ka xia'an-da:

—Uxa xi'in xaku ni chaka.

³⁵Te n-ta'u tniu-ia nuu ñayiu xa na nkoo koio-i nuu ñu'u. ³⁶N-tnii-ia uxa tila xi'in chaka, te n-xijan ta'u-ia nuu lanyuux. N-ta'u-ia tila jan, te n-taxi-ia dañá iin iin-da te n-ka dakee xio-da nuu ñayiu jan. ³⁷N-ka xaxi-da ntdaa-da xi'in-i xa nde n-ka chitu xiti-da xi'in-i. Te n-ka nadataka-da pedazo kuechi n-ka kendoo. N-ka dachitu-da uxa ndo'o na'nu. ³⁸N-ka xaxi koon mil seyii. Diuni n-ka xaxi ñadi'i xi'in da'ya-ña, ko ña n-ka ka'u-da-ña xi'in da'ya-ña. ³⁹N-ja'an-ia nuu ñayiu xa xá io hora nu'u koio-i. N-ka n-ndeé-da xi'in-ia barcu, te jua'an koio-da xi'in-ia nuu nani Magdala.

N-ja'an se saduceu xi'in se fariseu nuu Jesús xa na kada-ia iin milagru

16 Ijan n-ka xee se fariseu xi'in se saduceu nuu Jesús. N-ka juini-s xa kunde'a-s nuu kua'a-ia kada-ia milagru a ña'a. ²Te xia'an-ia nuu-s:

—Na juaan keé ngandii, te ka ja'an-n: “Va'a ndii tnee chi n-ndukue'e xe'e andü.” ³Datne ne'e ka ja'an-n: “Juun dau nde'e te kane tachi vitna chi n-ndukue'e andü, te iin vikó.” Ka kutnuni ini-n nax ya'a xaxe'e xa xnde'a-n andü, ko xa xnde'a-n seña lanyuux ña ka kutnuni ini-n nax ya'a. ⁴Ndo'o, ñayiu io vitna, ka juini-n xa kada-r milagru kunde'a-n. Ñayiu loko ka kuu-n, chi ka kida-n yika kuechi xi'in ñadi'i ña n-tnunda'a xi'in-n.

Xaxe'e xijan ma jini koio-n milagru ka juini-n xa kunde'a-n. Diko ni jini koio-n xa ya'a-r ná n-ya'a Jonás — kuu Jesús, xia'an-ia.

Ijan dada jua'an-ia inka lado yu'u mar, te n-dandoo ña'a-ia.

Levadura se fariseu xi'in se saduceu

⁵Ijan dada jua'an koio dañá, se dakua'a ña'a-ia xi'in barcu te n-nanitna'a-da xi'in-ia inka lado yu'u mar jan. Ijan n-ka naja'an-da xa ña n-ka ne'e koio-da tila. ⁶Te n-ja'an Jesús nuu-da ntdaa-da: —Chinuu koio janda kaa levadura se fariseu xi'in se saduceu, te koo koio-n cuedado.

⁷Ka xia'an tna'a-da:

—Du'a ja'an-ia xaxe'e xa ña n-ka ne'e-ro tila.

⁸Xaxe'e xa n-kutnuni ini-ia xa n-ka ndatnu'u-da, te n-ja'an-ia: —¿Nakuenda ka ndatnu'u-n xa ña tuu na tila xne'e-n? Naka ña ka kukanu ini ña'a-n. ⁹¿Ta kutnuni ka ini koio-n a? ¿Ñayo-n xna'a na n-xio o'on ni tila na n-ka xaxi o'on mil seyii a? ¿Nax kuu xa ña xna'a-n nadaa yika n-ka dachitu-n pedazo tila n-kendoo n-ka nadataka-n?

¹⁰¿Ña xna'a-n na n-xio uxa ni tila te n-ka xaxi koon mil seyii a? ¿Ña xna'a-n nadaa ndo'o na'nu n-ka dachitu-n pedazo tila n-kendoo a? ¹¹¿Nakuenda ña ka kutnuni ini-n xa ñadu tila n-kakune'e-r na n-ja'an-r xa chinuu koio-n janda kaa levadura se fariseu xi'in se saduceu te koo koio-n cuedado? —kuu-ia, n-ja'an-ia.

¹²Ijan dada n-ka kutnuni ini-da xa tnu'u kandee n-ja'an-ia. Ñatu n-ja'an-ia xa chinuu koio-da janda

kaa levadura kiu tila, chi xa na chinuu koio-da xa dakua'a se fariseu xi'in se saduceu te maxku jandixa koio-da xijan.

**N-ja'an Spedru nuu Jesús
xa diu-ia kuu Cristu**

¹³Ijan dada jua'an koio-da xi'in Jesús nuu nani Cesarea Filipino. Nu n-ka xee-da ijan, n-xijan tnu'u ña'a-ia ntdaa-da:

—Ru'u, Ia kuu ñayiu, ¿Jundu kuu-r ka ja'an ñayiu?

¹⁴Te ka xia'an-da:

—Dava ñayiu ka ja'an xa Sua Bautista kuu-n, dava-i ka ja'an xa Elías kuu-n. Dava tuku-i ka ja'an xa Jeremías a inka se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux kuu-n.

¹⁵Te n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da:

—¿Te ndo'o, jundu kuu-r ka ja'an-n nuu ñayiu?

¹⁶Te xia'an Simón Pedro:

—Cristu, Da'ya Yîi Ianyuux ndixa kuu-n.

¹⁷Te xia'an-ia nuu-s:

—Ta'u kuu ndo'o, Simón, da'ya yîi Jonás, ñadu ñayiu n-kachi tnu'u ña'a xa'a, chi Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andiu n-kachi tnu'u ña'a. ¹⁸Ru'u ja'an nuu-n: Diu-n kuu Spedru te kuenda kiu toto kuu-n, te kuenda kiu veñu'u kuu ñayiu ka kukanu ini ña'a ru'u, te nuu toto jan kadava'a-r veñu'u-r. Kada-n xa na kukue'e ka ñayiu kukanu ini ña'a. Juini kuu Kui'na xa ma kukanu ini ña'a ñayiu, ko kukanu ini ña'a na'i-i, te dananita'u-r-yî. ¹⁹Kada-r xa ja'an-n nuu ñayiu nax io xa kada-i xa kiu tna'a-i nuu ñayiu ka jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i. Tnu'u ja'an-n kuu ná kuu ndakaa.

Ntdaa ñayiu ñatu ñu ini Ianyuux xa yaa-i nuu Kui'na xa ji'in-i andiu, diuni ma dayaa-n-yi nuu Kui'na xa ji'in-i andiu. Ntdaa ñayiu xá ñu ini Ianyuux xa yaa-i nuu Kui'na xa ji'in-i andiu, diuni dayaa-n-yi nuu Kui'na xa ji'in-i andiu —kuu-ia, xia'an-ia.

²⁰Ijan dada n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da, xa maxku ja'an koio-da nuu ñayiu xa diu-ia kuu Cristu.

N-kakune'e Jesús xa kuú-ia

²¹Daa n-kixe'e Jesús xa kachitnu'u ña'a-ia ntdaa dañá, se dakua'a ña'a-ia nuu nax ya'a. N-ja'an-ia xa io xa ji'in-ia Jerusalén, te io xa kada u'u ña'a sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu país-ro xi'in dutu ka taxnuni xi'in se ka tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés. Diuni n-ja'an-ia xa io xa ka'ni ña'a koio-s te nandoto-ia nuu uni kiu. ²²Te ndeka diin Spedru Jesús jua'an iin lado xa n-kanandee-s-ia xa daa n-ja'an-ia, te diuni xia'an-s:

—Maxku ndi'a Ianyuux daa ya'a-n, Maestru.

²³N-ngokoo-ia, te n-nukonde'a-ia Spedru te xia'an-ia nuu-s:

—Xiko juiin, Satanás, chi dada'an-n xa kada-r tniui Ianyuux. Xani ini-n ná xani ini ñayiu; ñatu xani ini-n ná xani ini Ianyuux.

²⁴Ijan dada n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da:

—Nux ndeda-n juini xa nkuitandijun ña'a-n, kande ini koio xa ka kukajan ini-n, te jun ini koio-n xa kuú-n ná ñu ini iin se doko curuxi-s xa nkuitakaa dika-s. Ijan dada nkuitandijun ña'a koio-n. ²⁵Ñayiu ña ka juini

xa kuú-i xaxe'e-r, dakuíta-i anu-i, ko ñayiu na kuu xaxe'e-r, kutuu-i xi'in Ianyuux níkava níkuíta andíu. ²⁶Nux ndeda-n, na kuneva'a ntdaa xa io ñuñayiu dakuíta-n anu-n, te ña tuu nax kine'e-n. Juini na diko iin ñayiu ntdaa xa neva'a-i, ma kendíta tvini-i xa chiya'u-i xa maxku kuita anu-i. ²⁷Ndixi ru'u, Ia kuu ñayiu, te ma kukuee-r. Ndixi-r xi'in ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux. Ndii-r ná ndii Taa-r Ianyuux. Kíu ijan taxi-r iin iin-n iin xa taxi-r segun nax n-ka kida-n. ²⁸Xandaa xakuiti ma kuú dava ndo'o, se xtuu ya'a, nde na jini-n xa na kixe'e ru'u, Ia kuu ñayiu, xa taxnuni-r nuu-n.

N-dama nuu Jesús, te n-koko da'ma ni'no-ia

17 Nu n-ya'a iñu kiu, te ndeka diin Jesús Spedrua, xi'in Jacobo xi'in Sua, ñani Jacobo jua'an koio iin yuku dujan. ²Te n-dama ñii-ia. Te n-ndii nuu-ia ná ndii ngandii. N-ndukuixi da'ma-ia, te koko ná koko iin xa datnuni. ³Dana ini n-ka xini-s Moisés xi'in Elías xa ka ndantu'u-s xi'in Jesús. ⁴Te n-ja'an Spedru nuu-ia:

—Dito, naka va'a xa n-kixee-ro ya'a. ¿Vatuka xa kadava'a-da uni ve'e yutnu vixi a? ñin ku kuu ve'e-n, inka ku kuu ve'e Moisés, te inka ku kuu ve'e Elías.

⁵Nini ja'an-s te n-ndixi vikó nu'u nde nuu ñu'u te n-ka da'u-s nuu vikó jan. Te n-ja'an Ianyuux xiti vikó jan:

—Ia ya'a kuu Da'ya Yii mani-r. Yo kudi ini-r xa kida-ia tniú-r. Kunini koio xa ja'an-ia.

⁶Nu n-ka tekú ndrúni se ndeka-ia jua'an tnu'u ijan, te n-ka xe juuin xiti-s, chi yo nde'e n-ka yu'u-s.

⁷N-xe tu'a Jesús nuu xnii xiti-s. N-tnii ña'a-ia, te xia'an-ia nuu-s: —Ndojuuin koio. Maxku yu'u-n.

⁸N-ka ndonenuu-s te ña n-ka xini ka-s Moisés xi'in Elías. Mee nga Jesús n-ndoo xi'in-s. ⁹Nini vax nuu koio-s xi'in-ia yuku, n-ja'an-ia nuu-s:

—Maxku ña'a ja'an koio-n nuu ñayiu xa dijan n-ka xini-n. Nde na nandoto ru'u, Ia kuu ñayiu, dada ja'an koio-n.

¹⁰Te n-ka xijan tnu'u-s-ia:

—Nux mee-n kuu Ia kuu ñayiu, ¿nakuenda ka ja'an se ka tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés xa io xa ki'na ka Elías ndixi?

¹¹Xia'an Jesús nuu-s:

—Ndaa xa se n-xo kuu ná n-xo kuu Elías, ki'na ka-s n-kida xa natu ini ñayiu xa n-ka kida-i kuechi. Diini n-kida-s xa n-ka nduu-i ñayiu va'a anu. ¹²Xandaa xa xá n-ndixi-s, ko ña n-ka xini ñayiu jundu n-kuu-s. N-ka kida ña'a ñayiu dava'a nga xa n-ka juini-i xa kada-i-si. Vax kuyatni kiu dani kada u'u ña'a ñayiu ru'u, Ia kuu ñayiu —kuu Jesús, xia'an-ia.

¹³Ijan dada n-ka kutnuni ini-s xa Sua n-kakune'e-ia.

N-ndadava'a Jesús seluchi tna'a kue'e xiyi'i

¹⁴N-naxee-ia xi'in-s nuu xyuku dava ka dañá xi'in ñayiu n-ka taka, te n-xe tu'a ña'a iin se n-xe tu'a ña'a, te n-xe juuin xiti-s nuu-ia. ¹⁵N-ja'an-s: —Dito, kunda'i ini-n da'ya yii-da chi kue'e xiyi'i tna'a-s. Yo nda'u kuu-s.

N-kukue'e vuelta ndua ni'no-s nuu nu'u, nuu ndute du. ¹⁶Ndeka-da-s n-kixi nuu se dakua'a-n, ko ñayo-s n-ndaku xa ndadava'a-s-si.

¹⁷Te n-ja'an Jesús nuu-da iin iin-da:

—Ndo'o, ñayiu io vitna, ñatu ka kukanu ini ña'a va'a-n. Unu loko-n. ¿Nadaa ka kiu ndoñu'u xa kutuu-ro? ¿Kuiti nadaa ka kiu nadaa ka ñuu kundee ini-r?

Ijan dada xia'an-ia nuu se ndeka da'ya-s n-xee:

—Juan kueka da'ya-n.

¹⁸Te n-kudeen Jesús nuu xaloko ñu'u ña'a, te n-kee-i anu-s. Hora ijan ni n-ndva'a seluchi ijan. ¹⁹Ijan dada jua'an diin koio-da xi'in-ia, te n-ka xijan tnu'u-da-ia:

—¿Nakuenda ña n-ka ndaku-da xa kine'e-da xaloko jan?

²⁰⁻²¹Te n-ja'an Jesús nuu-da ntdaa-da:

—Ña n-ka ndaku-n xaxe'e xa ña ka kukanu ini-n Ianyuux. Nux xandaa xakuiti ka kukanu ini-n-ia, juini ñatu ka kukanu ini va'a-n-ia, nux juña'a-n nuu tnduu ya'a: “Xiko juiin. Jua'an inka lado.” Te xiko juiin.

Nux xandaa xakuiti ka kukanu ini-n-ia, ndaku-n xa kada-n dava'a nga milagru —kuu-ia, n-ja'an-ia.

²²Ijan dada n-ka ndixi-da xi'in-ia distrito Galilea. Ijan n-ja'an ntuku-ia nuu-da ntdaa-da:

—Xá kuyatni xa kada iin se kada xa tñii ña'a juxtixia ru'u, Ia kuu ñayiu. ²³Ka'ni ña'a-s, te kiu kuu uni nandoto-r —kuu Jesús.

Nu n-ka tekú-da xa n-ja'an-ia, yo vichi n-ka tñau ini-da.

N-xia'an Jesús tvini kuu xi'in veñu'u

²⁴N-ka nangondita-da xi'in-ia Capernaum. Ijan xtúu se ka xijan

tvini kuu xi'in veñu'u. N-ka xijan tnu'u-s Spedru:

—¿Xia'an maestru-n tvini kuu xi'in veñu'u-ro a?

²⁵N-ja'an Spedru:

—Joon —kuu-s, xia'an-s.

Ijan dada n-kiu Spedru xi'in Jesús ve'e-ia, te ki'na ka-ia n-ja'an. N-xijan tnu'u-ia-s:

—Simón, ¿Nax xani ini-n? Se taxnuni nuu ñayiu ñuñayiu, ¿jundu nuu ka xijan-s tvini? ¿Ka xijan-s tvini nuu ñayiu ñuu-s a ka xijan-s tvini nuu ñayiu inka ñuu a?

²⁶Xia'an Spedru:

—Ka xijan-s tvini nuu ñayiu inka ñuu.

Xia'an Jesús nuu-s:

—Xaxe'e xijan ñatu ka xajan se ñuu-s tvini. ²⁷Xa maxku tu u'u koio-s, jua'an nuu mar, te dakeé-n yiki chaka nuu ndute jan. Te chaka na tava-n ki'na nuu, ndata-n yu'u-ti, te kine'e-n tvini yi'i. Kane'e-n tvini ijan ji'in, te juña'a-n nuu-s xa kuenda-ro nduu-ro kuu.

**Ndeda ñayiu ku kuu
ñayiu ndandi'i ka**

18 Hora ijan n-ka xetu'a ntdaa-da-ia, te n-ka xijan tnu'u-da-ia:

—¿Ndeda-da ku kuu se ndandi'i ka nuu taxnuni Ianyuux?

²Te n-kana-ia iin seluchi, te n-xani-ia-s me'ñu-da ntdaa-da. ³Te n-ja'an-ia:

—Nux xandaa xakuiti ma ku kuu-n ná ka kuu sekuechi xi'in dichi kuechi, ma kuu xa kiu tna'a-n nuu ñayiu taxnuni-ia nuu-i. ⁴Xijan kuu xa ndeda-n ka kuu nuu dava ka ñayiu ná ka kuu sekuechi nuu

tadi'i-s xa ka xeyu'u ka xendetu-s, ku kuu-n ñayiu ndandi'i ka nuu taxnuni Ianyuux. ⁵Ñayiu na xe ini seluchi ya'a xaxe'e xa n-ta'u tniur xa xe ini-i-si kuenda kiu xe ini ña'a-i mee-r.

⁶Ñayiu na kada xa kada iin seluchi kukanu ini ña'a ya'a kuechi, va'a ka nuu na kudukundee iin yodo molinu dujun-i, te dakekava ña'a inka ñayiu nuu kunu mar te kuú-i dada xa daja'an-i-si xa kada-i kuechi. ⁷Naka nda'u ya'a ñayiu ka kida xa kida ñayiu kukanu ini ña'a kuechi. Daa vaxi xa daa kada-i ñayiu kukanu ini ña'a, te naka nda'u ya'a ñayiu ijan. ⁸Xijan kuu xa nux xaxe'e nda'a-n a xaxe'e xe'e-n kida-n kuechi, ka'nde-n te dajane-n, chi va'a ka nux ma koo ka iin nda'a-n a iin xe'e-n te kundito-n nikava nikuita nuu tuu Ianyuux dada xa keé-n xi'in nduu nda'a-n nduu xe'e-n nuu nu'u ku koko nikava nikuita. ⁹Nux nduchi nuu-n kida xa kida-n kuechi xaxe'e xa nde'a-n iin xa nde'a-n, tava koio nduchi nuu-n te dajane-n, chi va'a ka xa ji'in-n nuu kundito-n nikava nikuita nuu tuu Ianyuux xi'in idii ni nduchi nuu-n dada xa keé-n xi'in nduu nduchi nuu-n nuu nu'u koko.

Tkachi n-xita

¹⁰⁻¹¹Cuedado koo koio-n xa maxku jini u'u koio-n sekuechi ya'a chi ángel sekuechi ya'a xtuu yatni nuu Taa-ro Ianyuux, te chindee-ia-s. Xtuu-ia andiu nuu xnde'a-ia Ianyuux ntdantu'u kiu. ¹²Chinuu koio xa na najani-r na kutnuni ini-n. Nux io iin se io iin cientu tkachi te na kuita iin-ti yuku, te dandoo-s

koon diko xaun koon kit ndeka-s, te jin nunduku-s kiti n-xita. ¹³Yo kuvete-s na nani'i-s-ti. Nde'e ka kudi ini-s xaxe'e idii kit ijan dada xaxe'e koon diko xaun koon kiti ña n-ka xita. ¹⁴Daa kuu Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andiu, ñatu kuu ini-ia xa keé ni iin seluchi andea.

Nax io xa kada-ro ñayiu n-kida ña'a iin xa n-kida ña'a-i

¹⁵Nux kida ña'a iin ñayiu jandixa Ianyuux iin xa n-kida ña'a-i kandeka diin-n-yi ji'in inka lado, te juña'a-n nuu-i xa n-kida-i kuechi. Nux na kunini-i xa ja'an-n, ndumani-n xi'in-i. ¹⁶Nux ma ke ini-i xa ja'an-n, kandeka-n iin a uu ka ñayiu ji'in nuu-i te juña'a ntuku-n nuu-i xa n-kida ña'a-i. Du'a yodotnuni tnu'u Ianyuux: “Na ja'an-n nuu ñayiu n-kida iin kuechi xa n-kida-i iin kuechi, kandeka-n uu a uni ñayiu ji'in nuu-i xa ku kuu-i testiu-n na kua'a na jandixa ña'a-i.” ¹⁷Nux ma chinuu-i tnu'u ja'an koio-n, dataka-n dava ka ñayiu ka kukanu ini ña'a ru'u, te juña tnu'u-n-yi. Nux dani ma jandixa-i xa ja'an ñayiu ijan, na ku kuu na'i-i ná ka kuu ñayiu ña ka xini ley Ianyuux. Diuni ku kuu na'i-i ñayiu kida kuechi ná ka kuu se ka xijan tvini nandajan gobierno. ¹⁸Ntdaa ñayiu ñatu ñu ini Ianyuux xa yaa-i nuu Kui'na xa ji'in-i andiu, ma dayaa koio-n-yi nuu Kui'na tuku xa ji'in-i andiu. Ntdaa ñayiu xá ñu ini Ianyuux xa yaa-i nuu Kui'na xa ji'in-i andiu, dani ndo'o, dayaa koio-n-yi nuu Kui'na xa ji'in-i andiu. ¹⁹Naja'an ntuku-r nuu-n nux na kada inuu-n xa kajan ta'u

koio-n nuu lanyuux, Ia tuu andiu, xa kada-ia iin xa juini koio-n, daa kada-ia juini uu ni-n na kajan ta'u koio. ²⁰Juini uni ni-n a uu ni-n xtuu iin nuu xtuu-n xaxe'e xa n-tunda'a ña'a-r, kutuu-r nuu kutuu-n —kuu Jesús, n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da.

Se xinokuechi ñatu n-taxkanu ini inka se n-xo tau tvini nuu-s

²¹Ijan dada n-xe tu'a Spedru Jesús te n-xijan tnu'u-s-ia:

—Maestru, ¿nadaa vuelta io xa taxkanu ini-da ñayiu ka jandixa ña'a ndixi nux kida ña'a-i iin xa kida ña'a-i? ¿Uxa vuelta taxkanu ini-da-i a?

²²Xia'an Jesús nuu-s:

—Ña'a, ñadu uxa ni vuelta taxkanu ini-n-yi chi kue'e cientu vuelta taxkanu ini-n-yi.

²³Kuenda kiu iin se kunxa'nu kuu Ia taxnuni nuu ñayiu ñuñayiu. N-nukuita iin se kunxa'nu kida-s cuenta xa jini-s nuu nadaa n-kuu xtau se ka xinokuechi nuu-s.

²⁴N-kana-s-si xa n-nandajan-s tvini xtau-s, te n-xee iin-s. Kue'e millón tau-s nuu-s. ²⁵Ña tuu na xa najuñá'a-s, te n-ta'u tniu se kunxa'nu jan xa na kuya'u se tau tvini jan xi'in ñadi'i-s, da'ya-s, ntdaa xaxii-s xa na nani'i se kunxa'nu jan tvini-s. ²⁶N-xe juuin xiti se ijan nuu se n-xia'an nuu tvini, te n-ja'an-s: “Kundetú kúee-n. Kunda'u ini ña'a-n chi nataxi-da ntdantu'u tvini-n”, kuu-s, xia'an-s.

²⁷Xaxe'e xa n-kunda'u ini ña'a se n-xia'an nuu tvini jan, ñatu n-kidayika-s xa nandajan-s tvini-s, ni iin centau ña n-naje'en-s, te n-dayaa-s se n-xo tau jan. ²⁸Te

juan nu'u se n-xo tau kue'e millón jan, te n-nanitna'a-s xi'in inka se xinokuechi nuu se kunxa'nu jan. Diuni tau se ijan nuu-s, ko xaku ni tau-s. N-tnii-s dujan se ijan. N-nukuita-s dakue'ne-s-si te xia'an-s: “Nataxi xa tau-n nuu-r.”

²⁹N-xe juuin xiti se ijan nuu-s te n-ja'an-s: “Kundetú kúee-n. Kunda'u ini ña'a-n chi nachiya'u-da tvini-n.”

³⁰Ñatu n-juini-s xa kundetu-s, te n-xe ndeka-s-si vekaa. N-ja'an-s nuu-s xa nde na nachiya'u-s ntdaa tvini-s; ijan dada kee-s. ³¹N-ka tekú dava ka se ka xinokuechi nuu se kunxa'nu jan xa n-kida se n-xo tau kue'e millón, te yo vichi n-ka tñau ini-s te n-ka xe juña tnu'u-s se kunxa'nu jan ntdaa xa n-kuu. ³²Ijan dada n-kana se kunxa'nu jan se n-xo tau tvini nuu-s. Xia'an-s: “Se loko kuu-n. Kui'a kaa kui'a xito-n. Ñatu n-nandajan juexa-r xa n-xo tau-n nuu-r chi n-xijan ta'u-n nuu-r xa na kunda'u ini ña'a-r, te n-kunda'u ini ña'a-r. ³³¿Nakuenda ña n-kixdiki-n xa io xa kunda'u ini-n se n-xo tau tvini nuu-n na n-kunda'u ini ña'a ru'u?”, kuu-s, xia'an-s. ³⁴N-kiti ini se kunxa'nu, te ndeka-s-si jua'an vekaa xa chindi'u ña'a se xndee vekaa. Nde'e ka kida u'u se ya'a se xyindi'u. Kindi'u-s nde na nachiya'u-s ntdaa xa tau-s. ³⁵Du'a kada ña'a Taa-ro lanyuux nux ma taxkanu ini-n ñayiu n-kida ña'a iin xa n-kida ña'a-i —kuu-ia, n-ja'an-ia.

N-kakune'e Jesús ñayiu ka dandoo tna'a

19 Nu n-xinokava xa n-ja'an Jesús, te n-ka kee-da xi'in-ia Galilea. N-ka kixi-da xi'in-ia yatni

yu'u ndute xika de'va Jordán distrito Judea. ²Kue'e ñayiu n-ka xe kuitandijun ña'a, te n-ndadava'a-ia ñayiu ka ku'u. ³Ijan n-ka xee se fariseu xa kajan tnu'u-s-ia xa kototnuni-s-ia. Ka xia'an-s:

—¿Io ley Ianyuux ja'an xa io va'a xa dandoo iin seyii ñadi'i-s te kadakutu-s tutu xa dandoo-s-ña xaxe'e xa n-kida-ña iin xa ña n-tna ini-s a?

⁴Te n-ja'an-ia:

—¿Nax kuu xa ña ka ka'u-n nuu yodotnuni xa na n-kidava'a Ianyuux ñayiu, n-kidava'a-ia seyii xi'in ñadi'i xa kutuu-s nduu-s? ⁵Diuni yodotnuni xa n-ja'an-ia: “Xijan kuu xa dandoo solteru tadi'i-s te xe kotuu-s xi'in ñadi'i-s. Kuenda kiu idii nga ñayiu n-ka nduu-s.”

⁶Ñatuka ka kuu-s uu ñayiu chi n-ka nduu-s idii nga ñayiu. Xaxe'e xa Ianyuux n-danitna'a ña'a, xijan kuu xa maxku yoo kada xa dandoo tna'a ñayiu n-ka tnunda'a —kuu Jesús, xia'an-ia.

⁷Ijan dada n-ka xijan tnu'u ka-s-ia:

—Nuxa daa io, ¿nakuenda n-ta'u tniu Moisés xa iin se dandoo ñadi'i-s, na kadakutu-s tutu yodotnuni xa dandoo-s-ña, te ma kune'e kuenda ka-s-ña?

⁸Xia'an-ia nuu-s:

—Xaxe'e xa unu loko-n, xijan kuu xa n-xejoin Moisés xa dandoo koio-n ñadi'i-n, ko ñadu du'a n-kuu xa ki'na nuu. ⁹Ru'u ja'an xa nux ña n-kidakuechi dava'a nga ñadi'i io yii xi'in inka seyii, te kadakutu yii-ña tutu xa dandoo-s-ña te natnunda'a-s xi'in inka ñadi'i, kada-s kuechi —kuu Jesús.

¹⁰Ijan dada ka xia'an daña, se dakua'a ña'a-ia:

—Nux kuechi kuu xa dandoo iin seyii ñadi'i-s, va'a ka nux maxku koo ñadi'i-s.

¹¹N-ja'an Jesús:

—Ñadu ntdaa ñayiu kutnuni ini tnu'u ya'a, chi mee ni ñayiu chindee ña'a Ianyuux kutnuni ini. ¹²Kue'e se n-kakune'e io, te ña ka kukajan ini-s ñadi'i chi daa vaxi-s. Dava-s n-ka ndada ne'e ña'a se n-ka ndada ne'e ña'a xa maxku kukajan ini-s ñadi'i. Dava-s xndedi ini xa maxku kada-s yika kuechi xaxe'e xa ja'an-s nuu ñayiu nax io xa kada-i xa kiu tna'a-i nuu ñayiu taxnuni Ianyuux nuu-i nde andiu, chi daa juini-s. Se kutnuni ini tnu'u ya'a, na jandixa-s.

N-xijan ta'u Jesús nuu Ianyuux xaxe'e sekuechi xi'in dichi kuechi

¹³Ijan dada xndeka ñayiu sekuechi xi'in dichi kuechi n-ka xee nuu Jesús xa kajan ndodo-ia nda'a-ia diki-i, te kajan ta'u-ia nuu Ianyuux xaxe'e-i. Daña, se n-dakua'a ña'a-ia, n-ka kanandee-da ñayiu ijan xaxe'e xa daa n-ka kida-i.

¹⁴Te n-ja'an Jesús nuu-da ntdaa-da:

—Daa na kandeka na'i ñayiu sekuechi xi'in dichi kuechi kixi nuu-r te maxku dada'an koio-n-yi, chi ñayiu n-ka kiu tna'a nuu ñayiu ka jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i kuu ná kuu dichi kuechi xi'in sekuechi.

¹⁵N-xinokava xa n-xajan ndodo-ia nda'a-ia diki sekuechi xi'in dichi kuechi jan. Ijan dada n-kee-ia. Jua'an-ia, te xndijun-da-ia jua'an.

N-ndatnu'u Jesús xi'in iin se kuika

¹⁶Nu n-xee-ia iin nuu n-xee-ia te n-xee iin se n-xee ijan. N-ja'an-s:

—Maestru, ¿nax io xa kada-da xa kundito-da níkava níkuíta? —kuu-s, xia'an-s.

¹⁷N-ja'an-ia nuu-s:

—¿Nakuenda xijan tnu'u ña'a-n ru'u nax kuu xava'a? Ianyuux xini xijan chi mee dii ni-ia va'a. Nux juini-n xa kutuu-n xi'in-ia níkava níkuíta, jandixa xa n-ta'u tniu-ia —kuu-ia, xia'an-ia.

¹⁸Xia'an-s nuu-ia:

—¿Ndeda ley-ia u?

Xia'an Jesús:

—Maxku ka'ni-n ndiyi. Maxku kava-n xi'in ñadi'i ñatu kuu ñadi'i-n. Maxku du'u-n. Maxku ja'an vete-n nuu juxtixia. ¹⁹Koo-xa xañu'u nuu tadi'i-n. Juemani ñayiu ná xemani-n mee-n —kuu-ia, xia'an-ia.

²⁰Xia'an se jan:

—Ntdaa xa'a jandixa-da vaxi. ¿Nax ka ndoñu'u-da xa kada-da?

²¹Xia'an ntuku-ia:

—Nux juini-n xa maxku kundido kutau ka-n kuechi n-kida-n, juan nu'u ve'e-n, diko-n ntdaa xaxii-n, dakexio-n tvini ni'i-n nuu ñayiu ka kunda'u te kada Ianyuux xa kutu kuika-n andiu. Ijan dada kixi-n te nkuitandijun ña'a-n.

²²Nu n-teku-s xijan, yo n-kuko'yo ini-s, chi yo kue'e xaxii-s io te juan nu'u-s.

²³Te n-ja'an Jesús nuu ntdaa dañá se dakua'a ña'a-ia:

—Xa xaxe'e xa nda'u ya'a ñayiu kuika xa kiu tna'a-i nuu ñayiu taxnuni Ianyuux nuu-i, xaku ni-i ndaku xa kiu tna'a-i. Xandaa xakuiti daa ya'a. ²⁴Na ja'an ntuku-r: “Va yachi ka ya'a iin kiti kuu camello yau yiki nakiku dada xa kiu tna'a iin ñayiu kuika nuu ñayiu

taxnuni Ianyuux nuu-i” —kuu Jesús, n-ja'an-ia.

²⁵Nu n-ka teku dañá, se dakua'a ña'a-ia tnu'u ya'a, te n-ka yu'u anu-da xaxe'e xa ñatu n-ka xani ini-da xa daa ja'an-ia. Ka xia'an tna'a-da:

—Nux ñatu ka nanita'u ñayiu kuika, naka ñayiu ka kunda'u ku nanita'u.

²⁶N-nukonde'a ña'a Jesús te n-ja'an-ia:

—Ña yoo kua'a xa kada-i xijan, ko Ianyuux na iin xa ma kua'a-ia xa kada-ia —kuu-ia.

²⁷Xia'an Spedru nuu-ia:

—Maestru, na'a-n xa ntdaa dañá n-ka dandoo xaxii-da, te n-ka xe kuitandijun ña'a-da. Te, ¿nax ni'i koio-da u?

²⁸N-ja'an Jesús nuu-da ntdaa-da:

—Xandaa xakuiti xa kiu na nukavatuu ñuñayiu xee, kunukoo ru'u, Ia kuu ñayiu, nuu silla nuu taxnuni-r xa nduka'nu-r. Te dani ndo'o, se dakua'a-r kunukoo koio-n nuu nin uxi uu silla xa taxnuni koio-n, te ndadandaa koio-n kuechi da'ya dana nin uxi uu xixitna-ro ka kuu da'ya yii Israel. ²⁹Ñayiu n-dandoo ve'e-i, a n-dandoo-i ñani-i a ku'a-i, a taa-i a di'i-i a da'ya-i, a ñu'u-i xaxe'e ru'u, kue'e xa n-ka dandoo-i, ko kue'e ka ni'i-i nuu Ianyuux. Ntdaa-i nandoto te kutuu-i xi'in Ianyuux níkava níkuíta. ³⁰Kue'e ñayiu kunuu vitna, nduu-i ñayiu dakuu nga. Ñayiu dakuu nga io vitna, nduu-i ñayiu ndandi'i na xee kiu.

Ná kuu se kuu xto'o iin ñu'u kue'e kuu Ianyuux xa taxnuni-ia

20 'Kuenda kiu iin se kuu xto'o ñu'u kue'e kuu

lanyuux xa taxnuni-ia nuu ñayiu ñuñayiu. Se kuu xto'o ñu'u jan, ne'e datne n-xe nduku-s se kadatniu koio nuu ñu'u tnu uva-s. ²N-ja'an-s xi'in-s xa chiya'u-s-si iin denario xa kadatniu-s iin kiu te n-tunda'a ña'a-s; jua'an-s nuu ñu'u tnu uva-s. ³Kaa iin datne n-kee ntuku-s. Jua'an-s nuu ya'u, te n-xini-s kue'e se xnii ni. ⁴N-ja'an-s nuu-s: "Jua'an koio. Kadatniu-n nuu ñu'u tnu uva-r, te taa-r ya'u-n." ⁵Juan kadatniu se xnii nuu ya'u jan nuu ñu'u-s. Kaa x-uu n-xe'en ntuku-s nuu ya'u, te dani n-kida-s. N-xe'en ntuku-s naxa kaa uni xañini. Te diuni daa n-kida-s. ⁶Naxa kaa o'on xañini jua'an ntuku-s nuu ya'u, te n-xini-s se xnii ni ijan, te xia'an-s nuu-s: "¿Nakuenda diko ni xnii-n n-kuu nyaka? ¿Nakuenda ña ka kikatniu-n?", kuu-s, xia'an-s. ⁷N-ka ja'an se ijan nuu-s: "Xaxe'e xa ñayo taxi tniu." Xia'an-s nuu-s: "Jua'an koio nuu ñu'u tnu uva-r te kadatniu koio-n", kuu-s, xia'an-s. ⁸Nu n-ñini, n-ja'an xto'o ñu'u tnu uva jan nuu se ñunuu se ka kikatniu nuu ñu'u tnu uva-s: "Kana se n-ka kikatniu nuu-r te chiya'u-si. Ki'na ka se danduu nga n-ka kiu, chiya'u. Ijan dada chiya'u-n se n-ka kiu kaa uni xañini. Ijan dada chiya'u-n se n-ka kiu kaa x-uu. Danduu nga chiya'u-n se n-ka kiu ki'na nuu." Kuu xto'o ñu'u tnu uva jan, xia'an-s nuu se ijan. ⁹Nu n-ka xee se n-ka kiu naxa kaa o'on xañini, iin iin denario n-ka ni'i-s. Dani n-ka ni'i se n-ka kiu kaa uni xañini, se n-ka kiu kaa x-uu xi'in se n-ka kiu kaa iin du. ¹⁰Nu n-ka xee se n-ka kiu ki'na nuu, te n-ka xani ini-s xa kue'e ka tvini

ni'i-s, ko diuni iin iin denario n-ka ni'i-s. ¹¹Nu n-tnii-s tvini-s, n-ka jan kuechi-s nuu xto'o ñu'u tnu uva jan. ¹²Ka xia'an-s: "Se danduu nga n-ka kiu, idii ni hora n-ka kikatniu-s, te unu n-chiya'u ña'a-n ntdaa-da xi'in-s. Yo nde'e n-ka kikatniu-da. Yo nde'e i'ni te n-ka kundee ini-da nyakanyaa", kuu-s, ka xia'an-s. ¹³Te xia'an xto'o ñu'u tnu uva jan nuu iin-s: "Ña tuu nax u'u n-kida ña'a-r ndo'o chi n-kida inuu-ro xa chiya'u ña'a-r iin denario. ¹⁴Nakueka tvini-n te juan nu'u, chi daa kuu ini-r xa chiya'u-r se danduu nga n-ka kiu nani n-taxi-r ndo'o. ¹⁵¿A ña io va'a xa kada-r xi'in tvini-r ná kuu ini-r a? ¿Kukuedi ini-n xaxe'e xa va'a-r a?", kuu xto'o ñu'u tnu uva jan, xia'an-s. ¹⁶Daa ya'a ñayiu io vitna. Kue'e ñayiu kunuu ka vitna, nduu-i ñayiu ña ndandi'i. Ñayiu ña ndandi'i vitna, nduu-i ñayiu ndandi'i te kunuu ka-i —kuu Jesús, n-ja'an-ia.

N-kakune'e ntuku Jesús xa kuú-ia

¹⁷N-ka tnii-da xi'in Jesús ichi jua'an Jerusalén. Kue'e ñayiu jua'an xi'in-da. N-kine'e diin ña'a-ia uxi uu dañá, se dakua'a ña'a-ia, te n-ja'an-ia nuu-da:

¹⁸—Kuna'a koio xa ji'in-ro Jerusalén te diko ña'a iin se nación-ro ru'u, Ia kuu ñayiu, nuu dutu ka taxnuni ka xi'in nuu se ka tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés. Tekuechi neñuu ña'a-s, te ka'ni ña'a-s. ¹⁹Diko ña'a-s nuu se ñatu kuu se Israel. Kuekundee ña'a se ijan, te janña'a-s chirrión ñii. Katakaa dika ña'a-s nuu curuxi te kiu kuu uni nadandoto ña'a lanyuux —kuu-ia, n-ja'an-ia.

**N-juini di'i Jacobo xi'in Sua
xa kunukoo-s iin iin-s diñi
Jesús nuu taxnuni-ia**

²⁰N-xee di'i Jacobo xi'in Sua, se ka kuu da'ya yii Zebedeo nuu xyuku-da, te n-xe tu'a-ña-ia. N-xe juuin xiti-ña nuu-ia xa ja'an-ña nuu-ia iin xa ja'an-ña. ²¹N-ja'an-ia nuu-ña:

—¿Nax juini anu-n?

Xia'an-ña nuu-ia:

—Juini-da xa na kunukoo iin da'ya yii-da diñi kua'a-n te inka-te diñi datni-n na taxnuni-n nuu ñayiu —kuu-ña, xia'an-ña.

²²Ijan dada xia'an Jesús nuu nduu se ka kuu da'ya yii-ña:

—Ka xani ini lilu-n xa daa ka xani ini-n. ¿Nakuenda xa daa ka xani ini-n? ¿Kundee ini-n nduu-n xa nda'u ya'a koio-n ná nda'u ya'a ru'u a? —kuu-ia, xia'an-ia nuu-s.

Ka xia'an-s:

—Joon, vatuka.

²³Xia'an-ia nuu-s:

—Nda'u ya'a koio-n, ko ñadu ru'u kaxi se kunukoo lado kua'a-r xi'in lado datni-r chi Taa-ro lanyuux xá n-kaxi se kunukoo diñi-r.

²⁴Nu n-ka tekú uxi ka dañá se dakua'a ña'a-ia, xa'a te n-ka kiti ini-da nuu nduu se kuu da'ya yii Zebedeo jan. ²⁵Te n-kana ña'a Jesús ntdaa-da te n-ja'an-ia:

—Xna'a-n xa se ka taxnuni nuu ñayiu, nde'e taxnuni-s. Diuni nde'e ka taxnuni se ka taxnuni nuu-s.

²⁶Ñadu xijan kada koio-n chi nux ndeda-n juini xa taxnuni-n, io xa junukuechi-n nuu ñayiu. ²⁷Se juini xa kunuu-s, na kadatniú du'a-s nuu dava ka-n. ²⁸Ná kuu ru'u, Ia kuu

ñayiu, ñatu vaxi-r xa junukuechi koio-n nuu-r, chi n-kixee-r xa junukuechi-r nuu-n xi'in nuu dava ka ñayiu. N-kixee-r xa kuú-r xaxe'e-n. Mudu ya'a chiya'u-r kuechi n-ka kida-n, te dakaku ña'a-r —kuu Jesús, n-ja'an-ia.

N-ndadava'a Jesús uu se kuaa

²⁹Dani ka kixi-da xi'in-ia ichi vaxi Jerusalén. N-ka kexio-da xi'in-ia ñuu Jericó, te kue'e ka ñayiu n-ka xe kuitandijun ña'a. ³⁰Yu'u ichi Jericó jan xtúu uu se kuaa. N-ka tekú-s xa ya'a Jesús ijan, te xee n-ka kana-s:

—Maestru, se kuu da'ya dana David, kunda'u ini ña'a-n.

³¹Te n-ka kudeen ñayiu jua'an koio xi'in-da nuu nduu se kuaa jan. N-ka ja'an-i xa maxku kana ka-s, ko xee ka n-ka kana-s:

—Maestru, se kuu da'ya dana David, kunda'u ini ña'a-n.

³²N-nujuuin Jesús te n-kana-ia-s, te n-ja'an-ia nuu-s:

—¿Nax ka juini-n xa kada ña'a-r?

³³Te ka xia'an-s nuu-ia:

—Maestru, kada-n xa na nukonde'a-da.

³⁴N-kunda'u ini-ia-s, te n-tenee-ia nda'a-ia nduchi nuu-s. Danaa n-ka nukonde'a-s nduu-s, te n-ka xe kuitandijun-s-ia.

N-kiú Jesús Jerusalén

21 N-ka kuyatni-da xi'in Jesús Jerusalén xi'in ñuu nani Betfagé. Katuu ñuu jan Xeyuku Tnu Olivo. Ijan n-tunda'a-ia uu se dakua'a-ia jua'an ijan. ²Xia'an-ia nuu-s nduu-s:

—Jua'an koio ñuu nde'a ña'a ya'a. Na kiu koio-n ñuu ijan jini koio-n

iin burra ndijun io da'ya. Nandaxi koio-n-ti te kandeka-n-ti kixi. ³Nux jundu ja'an: "¿Nakuenda xa daa ka kida-n?" te juña'a koio-n: "Ia kuu Xto'o-ro, ndoñu'u kit ya'a, te natunda'a-ia-ti ndixi nunuu ka" — kuu Jesús, xia'an-ia.

⁴Du'a n-xetna'a xa n-ja'an Ianyuux nuu se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux. N-chidotnuni-s:

⁵Jua'an koio Sión, te juña'a-n nuu ñayiu ijan:

"Kunde'a xa vaxi se taxnuni nuu-n.

Kuu-s ná kuu ñayiu kunda'u kukee chi da'ya iin burra yodo-s vaxi."

⁶Ijan dada jua'an-s nduu-s, te n-ka kida-s ná n-ta'u tniu-ia. ⁷Xndeka-s burra xi'in da'ya-ti n-ka naxee nuu Jesús. N-ka xajan-s da'ma-s yata-ti, te n-ka daka-s-ia-ti. ⁸Kue'e ñayiu n-ka taka ijan. Dava-i n-ka xajan da'ma-i ichi xa jin ndodo burru yodo-ia jan; dava ka-i n-ka xa'nde da'nda yutnu te n-ka xajan-i-tnu ichi jua'an-ia. ⁹N-ka kana ñayiu xndijun ña'a xi'in ñayiu xndodo nuu nuu-ia:

Na ndadaka'nu-ro da'ya dana David.

Naka ta'u se n-tunda'a ña'a Ianyuux xa vaxi-s.

Na ndadaka'nu-ro Ianyuux, Ia taxnuni nuu ntdaa ñayiu.

¹⁰Nu n-ka kiu-da xi'in-ia Jerusalén kue'e ka ñayiu n-ka taka xa kunde'a-i nax ya'a, te nde'e ka kuvaa-i. Ka xijan tnu'u tna'a-i:

—¿Jundu kuu se ya'a?

¹¹Ka xia'an ñayiu xndijun ña'a: —Se ya'a kuu Jesús. Se Nazaret kuu-s. Se distrito Galilea kuu-s. Se

kachi tnu'u ña'a xa n-ja'an Ianyuux kuu-s —ka kuu-i, ka xia'an-i.

N-xijun Jesús ñayiu ka najueen ka nadiko xyuku nukeñu'u Jerusalén

¹²N-kiu Jesús veñu'u Jerusalén, te n-xijun-ia se ka najueen ka nadiko xtuu nukeñu'u jan. N-ngone'e-ia mexa ka xetniu se ka nadama tvini ñayiu ka xe'en ijan. Diñuni n-ngone'e-ia silla se ka diko data.

¹³Te n-ja'an-ia nuu-s:

—Yodotnuni tnu'u Ianyuux:

"Veñu'u nuu io xa kajan ta'u ñayiu nuu-r kuu veñu'u ya'a, te ve'e-r kuu." Diñuni yodotnuni tnu'u-ia: "Ka xetniu-n ve'e Ianyuux ná ka xetniu ñadu'u yau kava." —Kuu-ia.

¹⁴N-ka xee ñayiu kuaa xi'in ñayiu ka xika yakua veñu'u jan, te n-ndadava'a-ia-i. ¹⁵N-ka xini dutu ka kunxa'nu xi'in se ka tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés xa n-kida Jesús kue'e milagru. Diñuni xa n-ka tekus xa ka kana sekuechi xiti veñu'u jan: "Na ndadaka'nu-ro Ia kuu da'ya dana David." Xijan kuu xa n-ka kiti ini-s. ¹⁶Te n-ka ja'an-s nuu Jesús:

—¿Ña tekun xa ka kana sekuechi ya'a u?

Te n-ja'an Jesús:

—Joon, tekur. ¿Ñayo-n n-ka ka'u nuu yodotnuni xa: "Ndadaka'nu ña'a koio sekuechi xi'in dichi kuechi xi'in da'ya ka xadi a"?

¹⁷Te n-dandoo-ia-s. Ijan dada n-ka ndee-da xi'in-ia Jerusalén. Jua'an-da xi'in-ia ñuu Betania, te n-ka ndoo-da xi'in-ia ijan.

Tnu higo ñatu n-juun nde'a

¹⁸Ne'e datne kiu kuu uu n-ka ngondita ntuku-da xi'in-ia

Jerusalén te n-kojon-ia. ¹⁹N-xini-ia iin tnu higo yu ichi te n-xe tu'a-ia-tnu. Ni iin higo ñatu n-ni'i-ia chi ñatu n-juun. Xijan kuu xa n-ja'an-ia nuu-tnu:

—Ma uun ka juun higo-n.

Te danaa n-yichi-tnu. ²⁰Nu n-ka xini dañá, se dakua'a ña'a-ia xa n-ya'a, te n-ka yu'u anu-da. Te ka xia'an-da:

—Naka yachi n-yichi-tnu.

²¹Te n-ja'an Jesús nuu-da ntdaa-da:

—Xandaa xakuiti xa nux idii vuelta na kukanu ini-n Ianyuux te ma jin tñi anu-n, ñadu mee ni xa n-kida-r tnu higo kua'a-n xa kada koio-n chi nux na juña'a koio-n tnduu ya'a: “Xiko juiin. Juan keé nuu mar”, te daa kuu. ²²Dava'a nga xa kajan-n nuu Ianyuux taxi-ia nux idii vuelta n-ka kukanu ini-n-ia — kuu Jesús, n-ja'an-ia.

N-ka xijan tnu'u se Israel Jesús nuu jundu n-tetutniu ña'a

²³N-kiu-ia veñu'u Jerusalén te n-dakua'a-ia ñayiu. Nini dakua'a-ia-i n-ka xee dutu ka taxnuni xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel. Te n-ka xijan tnu'u-s-ia:

—¿Jundu n-tetutniu ña'a xa kada-n xa kida-n? ¿Jundu n-taxtutniu ña'a xa kida-n xa'a?

²⁴N-ja'an Jesús nuu-s:

—Dani ru'u, na kajan tnu'u ña'a-r iin xa kajan tnu'u ña'a-r. Nux na ja'an-n nuu-r xa kajan tnu'u ña'a-r te ja'an-r nuu-n jundu n-tunda'a ña'a xa du'a kida-r. ²⁵¿Jundu n-tetutniu Sua xa n-dajuendute-s ñayiu? ¿N-tetutniu ña'a Ianyuux a

n-tetutniu ña'a ñayiu a? —kuu-ia, xia'an-ia nuu-s.

Te n-ka ndatnu'u-s. Ka xia'an tna'a-s:

—Nux na juña'a-ro “Ianyuux n-tetutniu ña'a”, te kachi-s nuu-ro: “¿Nakuenda ña n-ka jandixa-n-si?”

²⁶Xa maxku ndandita ñayiu xyuku ya'a nuu-ro maxku ja'an-ro nuu-s xa ñayiu n-tetutniu Sua, chi ntdantu'u ñayiu ka jandixa xa Sua n-kuu se n-ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu — kuu-s, ka xia'an tna'a-s.

²⁷Te ka xia'an-s nuu-ia:

—Ña ka xini-r.

Xia'an ntuku-ia:

—Dani ru'u ma ja'an-r jundu n-tetutniu ña'a xa du'a kada-r.

N-kakune'e Jesús uu da'ya yii iin se n-xo xitu uva

²⁸Te xia'an-ia inka xa xia'an-ia nuu-s:

—N-xio iin se n-xio uu da'ya yii.

N-ja'an-s nuu iin-s: “Juan kadatniu ndo'o nuu ñu'u tnu uva-r vitna.”

²⁹Te xia'an se ijan nuu taa-s: “Ña'a, ma nkatatniu-da ijan.” Juini daa n-ja'an-s, ko n-natu ini-s te n-xe kadatniu na'i-s. ³⁰Dani n-ja'an-s nuu inka da'ya yii-s. N-ja'an se ijan nuu taa-s: “Joon, Tata, na ji'in-da”, kuu-s, xia'an-s, ko ña n-xe'en-s.

³¹¿Nax ka kachi-n? ¿Ndeda iin-s n-kida xa n-juini taa-s? —kuu Jesús.

Ka xia'an-s:

—Se ki'na ka n-teku xa n-ja'an taa-s.

Xia'an Jesús nuu-s:

—Na ja'an ndaa-r xa kue'e ka se ka xijan tvini nandajan gobierno xi'in ñadi'i ka diko mee-ña kiu tna'a nuu ñayiu ka jandixa xa taxnuni

Ianyuux nuu-i dada ndo'o. ³²N-ja'an Sua nuu-n nax io xa jandixa-n xa maxku kundido kutau ka-n kuechi n-ka kida-n. N-ka jandixa se ka xijan tvini nandajan gobierno xi'in ñadi'i diko mee-ña xijan, ko mee-n ña'a. Juini n-ka tekun xijan, ña n-ka natu ini-n xa n-ka kida-n kuechi ni ña n-ka jandixa-n xa n-ja'an-s.

Se loko n-ka xo xitu ñu'u tnu uva iin se kuu xto'o ñu'u

³³Kunini koio inka ntuku tnu'u kandee na ja'an-r. N-xio iin se n-dandee tnu uva nuu ñu'u-s. N-xani-s yu'a xa n-chikurali-s ñu'u tnu uva jan. N-kidava'a-s iin nuu ki'ni-s ndudi uva jan. Diuni n-kidava'a-s iin ve'e dujun. Te n-xia'an-s ñu'u-s se kundee xi'in-s tnu uva jan. Ijan dada jua'an-s iin nuu xika. ³⁴N-xee yoo xichi uva, te n-tunda'a-s se ka xinokuechi nuu-s xa na jin nuka'nde dava-s xi'in se xndee xi'in-s tnu uva uva n-juun jan. ³⁵Nu n-ka xee-s ijan, te n-ka tñii ña'a se xndee xi'in-s tnu uva jan. N-ka jani-s dava-s. Dava-s n-ka xa'ni ña'a-s. Dava-s n-ka jani-s yuú. ³⁶Ijan dada n-tunda'a se kuu xto'o ñu'u jan kue'e ka ntuku se ka xinokuechi nuu-s dada xaki'na nuu te dani n-ka kida ña'a se xndee xi'in-s tnu uva jan. ³⁷Ndijun nga n-tunda'a-s da'ya yii-s xa na ji'in-s nuu se ijan xa na ka'nde-s xi'in-s uva jan, te n-ja'an mee n-ja'an iin-s: “Koo koio-s xañu'u nuu da'ya yii-ro.” ³⁸Nu n-ka xini se xndee xi'in-s tnu uva jan xa n-kuyatni da'ya yii-s ijan, te ka xia'an tna'a-s: “Di-u-s kendoo xi'in ñu'u taa-s. Ne'e koio

na ka'ni-ro-s na kua'a na ndoo-ro xi'in ta'u-s.” ³⁹Te n-ka kine'e ña'a-s yu'u ñu'u tnu uva jan, te n-ka xa'ni ña'a-s. ⁴⁰Na nangondita xto'o ñu'u tnu uva jan, ¿Nax kada-s se xndee xi'in-s tnu uva jan? —kuu Jesús, xia'an-ia.

⁴¹Te ka xia'an dutu ka taxnuni xi'in sexa'nu ka kunxa'nu n-ka xee ijan:

—Ka'ni-s se unu loko ijan. Ma kunda'u ini-s-si. Juña'a ntuku-s ñu'u-s inka se kundee xi'in-s tnu uva jan. Se ijan na ka'nde dava xi'in-s uva yoo tñii koio-s —kuu-s, ka xia'an-s nuu Jesús.

⁴²Te xia'an-ia nuu-s:

—¿Ta ka'u koio ka-n tnu'u Ianyuux du'a yodotnuni a?:

Ná kuu yuú ña xe ini se ka kidava'a ve'e kuu-s.

Yuú ña n-ka xe ini se ijan n-ndunuu yitñii nama ve'e.

N-kida Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro, xa na jini-ro xa ña uu n-xini-ro.

⁴³Xaxe'e xa du'a ya'a ma taxnuni koio ka-n nuu ñayiu ka jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i, te kada-r xa ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel taxnuni nuu ñayiu kiu tna'a nuu ñayiu ka jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i. Ñayiu ijan kada xa ta'u tñiu-r. ⁴⁴Ñayiu na jungava ndodo nuu yuú ijan, kukuechi-i, te nux junkava ndodo ña'a yuú jan, dandi'i ña'a-i —kuu Jesús, xia'an-ia.

⁴⁵Nu n-ya'a n-ka xo nini dutu ka kunxa'nu xi'in se fariseu tnu'u ijan, te n-ka kutnuni ini-s xa diu-s n-kakune'e ña'a Jesús. ⁴⁶Te n-ka nduku ini-s xa tñii-s-ia te kandeka-s-ia ji'in nuu juxtixia

xa tekuechi neñuu-s-ia, ko n-ka yu'u-s nuu ñayiu xyuku ijan chi ka jandixa-i xa tnu'u lanyuux ja'an-ia.

Ná kuu iin se kunxa'nu kida viko tnunda'a kuu lanyuux

22 Ijan dada n-kakune'e Jesús inka ntuku xa n-kakune'e-ia. Xia'an-ia nuu-s: ²—Kuenda kiu iin se kunxa'nu kida viko xa tnunda'a da'ya-s kuu lanyuux xa taxnuni-ia nde andiu. N-xio iin se n-kunxa'nu n-kida viko xa n-tnunda'a da'ya-s. ³N-tunda'a se ijan se ka xinokuechi nuu-s xa na jin juña tnu'u-s ñayiu n-ja'an-s xa xá io hora ji'in koio-i viko jan, ko ñayo-i n-ka juini xa ji'in koio-i viko-s. ⁴Ijan dada n-tunda'a ntuku-s dava ka se ka xinokuechi nuu-s xa na juña'a koio ntuku-s ñayiu ijan xa na ji'in na'i koio-i viko tnunda'a jan. Diuni xia'an-s xa na juña'a-s xa xá io tu'a ntdanditu'u xa kaxde'ñu koio-i. Diuni juña'a-s xa xá n-xa'ni-s nkutu na'nu xi'in ncerru xndandee. ⁵Te du'a n-ka xe juña tnu'u se ka xinokuechi nuu-s ñayiu ijan, ko ñayo-i n-ka chinuu ntuku. Nudiin n-ka kee-i, ka xe'en-i. Hin-s jua'an nuu ñu'u-s. Inka-s juan jueen xa nadiko-s. ⁶Dava ñayiu n-ja'an se n-kunxa'nu jan, n-ka tñi se ka xinokuechi nuu-s xa n-ka kida u'u ña'a-i te n-ka xa'ni ña'a-i. ⁷Yo n-kiti ini se n-kunxa'nu jan, te n-tunda'a-s soldado-s xa na nka'ni-s ñayiu n-ka xa'ni se n-ka xinokuechi nuu-s. Diuni n-ka teñu'u-s ñuu-i. ⁸Ijan dada xia'an-s nuu dava ka se ka xinokuechi nuu-s: “Xá io tu'a ndeyu viko tnunda'a, ko xaxe'e xa ñatuka natau xa kixi

ñayiu n-ja'an-r viko-r ma yoo-i kixi.

⁹Jua'an koio nuu nujunta'a ichi yu'u ñuu, te ja'an koio-n dava'a nga ñayiu junta'a xi'in-n xa na kixi koio-i viko tnunda'a kida-r”, kuu-s, xia'an-s. ¹⁰Te n-ka kee se ka xinokuechi nuu-s; ka xe'en-s. Xndeka-s ntdaa ñayiu n-ka ni'i-s n-ka xee, nuu ñayiu va'a, nuu ñayiu loko, te n-chitu ve'e nuu kuu viko tnunda'a. N-ka nukoo ñayiu nuu mexa xa kaxi-i ndeyu. ¹¹N-xo nde'a se kunxa'nu jan ñayiu xtuu nuu mexa-s, te n-chinuu-s xa iin se nukoo yumexa-s, ñatu ni'no-s da'ma ka xkui'no ñayiu hora ka xe'en-i viko tnunda'a. ¹²N-ja'an-s nuu-s: “¿Janda n-kikiu-n ya'a xa ña tuu na da'ma viko tnunda'a ni'no-n?”, kuu-s, xia'an-s. Te ña tuu nax n-ja'an se ijan. ¹³Ijan dada n-ja'an se kunxa'nu jan nuu se ka xinokuechi nuu-s: “Duku koio nduu nda'a nduu xe'e-s, te jin dajane koio-n-si nuu nee xa nee. Ijan nde'e nda'i-s te nde'e kiti ini-s nuu lanyuux”, kuu se kunxa'nu jan, n-ja'an-s. ¹⁴Daa ka kuu ñayiu ka tekú tnu'u lanyuux. Kue'e-i ka tekú tnu'u-ia, ko xaku ni-i kaxí ni'no-ia xa kutuu-i nuu tuu-ia —kuu Jesús, xia'an-ia nuu-s.

N-ka xijan tnu'u ñayiu Jesús nux io va'a xa juña'a-i tvini nandajan César

¹⁵Ijan dada n-ka ndee se fariseu xi'in dutu ka taxnuni xa ka nu'u koio-s, te n-ka kida inuu-s janda kada koio-s xa daka ni'no-s Jesús. ¹⁶Ijan dada n-ka tunda'a-s se ka dakua'a-s xi'in se partido Herodes nuu Jesús. Ka xia'an se ijan: —Maestru, ka xini-da xa ndaa ja'an-n nuu ntdaa ñayiu te najanu

ichi-n-yi ichi lanyuux, te ñatu kaxí-n ñayiu chi inuu kuu ini va'a-n nuu-i ntdaa-i. ¹⁷¿Nax xani ini-n? ¿Io va'a xa najuña'a-ro tvini nandajan César a ña'a u? —kuu-s, ka xia'an-s nuu-ia.

¹⁸N-kutnuni ini Jesús xa xaloko ka juini-s. Xijan kuu xa xia'an-ia nuu-s:

—Ka kida nga-n xa va'a-n.

¿Nakuenda ka xitotnuni ña'a-n?

¹⁹Dande'a ña'a iin tvini roma.

Te n-ka dande'a-s-ia tvini ijan.

²⁰Nu n-xini Jesús tvini jan te n-xijan tnu'u-ia-s:

—¿Jundu nuu ndenee nuu tvini ya'a? ¿Jundu diu ndenee?

²¹Ka xia'an-s:

—Nuu César. Diu César.

Xia'an-ia nuu-s:

—Ate, najuña'a koio César xa nandajan-s te juña'a koio-n lanyuux xa io xa najuña'a-n-ia.

²²Nu n-ka tekus xa'a n-ka yu'u-s chi ñatu n-ka xani ini-s xa daa ja'an-ia. Te n-ka dandoo-s-ia.

**N-kakune'e Jesús xa
nandoto ñayiu n-ka xi'í**

²³Kiu ijan ni n-ka xee se saduceu nuu Jesús. Ka ja'an se ya'a nuu ñayiu xa ñayo ndiyi nandoto. N-ka ja'an-s nuu-ia:

²⁴—Maestru, n-chidotnuni Moisés: “Nux na kuú iin seyíi te ña n-xio da'ya-s xi'in ñadi'i-s, io xa natnunda'a ñani-s xi'in ñadi'i-s xa na koo da'ya-ña xi'in ñani-s te kuenda kiu da'ya se n-xi'í jan ku kuu da'ya ijan.” ²⁵N-xio iin se n-xio uxa tna'a ñani-s. Sexa'nu n-tnunda'a xi'in ñadi'i-s, te ñayo na da'ya-s n-xio xi'in-ña te n-xi'í-s.

N-natnunda'a ñadi'i-s xi'in ñani-s.

²⁶Daa ni n-ya'a ñani-s. Daa ni n-ya'a inka ñani-s. Ntdaa-s n-ka tnunda'a xi'in ña ijan, te n-ka xi'í-s.

²⁷Ijan dada ndijun nga mee-ña n-xi'í. ²⁸¿Ndeda iin-s ñadi'i ku kuu-ña na nandoto ñayiu n-ka xi'í?, chi ntdaa-s n-kuu yíi-ña —ka kuu-s, n-ka xijan tnu'u-s Jesús.

²⁹Xia'an Jesús nuu-s:

—Ka ja'an lilu-n. Ña ka xini-n tnu'u lanyuux xyodotnuni, ni ña ka xini-n nax kua'a lanyuux xa kada-ia.

³⁰Na xee kiu nandoto ñayiu n-ka xi'í io xa kutuu andiu ma datnunda'a tna'a-i, ni ma kuú-i inka vuelta chi kutuu koio-i ná xtuu ángel, ia ka xinokuechi nuu Taa-ro lanyuux andiu. ³¹Tnu'u lanyuux yodotnuni kakune'e xa ndaa xa nandoto ñayiu n-ka xi'í. ¿Ñatu n-ka ka'u-n xijan u? Du'a yodotnuni: ³²“Kuu-r lanyuux Abraham, kuu-r lanyuux Isaac, kuu-r lanyuux Jacob.” Ñatu ndeka-ia ndiyi chi ndeka-ia ñayiu xndito —kuu-ia, xia'an-ia.

³³N-ka tekus ñayiu xyuku ijan tnu'u-ia te n-ka yu'u anu-i xa daa n-ja'an-ia.

Ley ndandi'i ka

³⁴N-xa'nu Jesús tnu'u se saduceu te ña n-ka ja'an ka-s. Nu n-ka tekus se fariseu xijan, te n-ka nataka-s nuu Jesús. ³⁵Abogado kuu iin-s. Se kuu abogado jan n-xijan tnu'u-ia iin xa n-xijan tnu'u-s-ia xa kototnuni-s-ia. ³⁶Xia'an-s:

—Maestru, ¿ndeda iin ley lanyuux ndandi'i ka?

³⁷Te n-ja'an-ia nuu-s:

—Io xa juemani koio-n lanyuux, Ia kuu Xto'o-n, xi'in nde yiki, nde

tuchi-n. ³⁸Ley ya'a ndandi'i ka. ³⁹Inka ley ndandi'i kuu xa'a: "Io xa juemani koio-n ñanitna'a-n ná ka xemani-n mee-n." ⁴⁰Nux na jandixa koio-n nduu ley Ianyuux ya'a, ndaku-n xa jandixa koio-n ntdantu'u ley n-chidotnuni Moisés xi'in ntdantu'u xa n-chidotnuni se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu —kuu Jesús.

¿Jundu da'ya kuu Cristu?

⁴¹Ijan dada n-xijan tnu'u-ia dava ka se fariseu n-ka nataka nuu-ia:

⁴²—¿Jundu kuu Cristu ka xani ini-n? ¿Jundu da'ya dana kuu-ia?

Ka xia'an-s nuu Jesús:

—Da'ya dana David kuu-s.

⁴³Xia'an-ia nuu-s:

—N-ja'an David xa Xto'o-s kuu Cristu na n-keé ña'a Espiritu Ianyuux. ¿Ñatu ke ini koio-n nax n-kutnuni ini-s na daa n-ja'an-s a? Du'a n-chidotnuni-s:

⁴⁴N-ja'an Taa-ro Ianyuux nuu Ia kuu xto'o-ro:

“Nkoo diñi kua'a-r nini na xee kiu kada-r xa taxnuni-n nuu se ka xini u'u ña'a.”

⁴⁵Xaxe'e xa na n-xo tuu David n-ja'an-s xa xto'o-s kuu Cristu, ¿Janda kuu Cristu da'ya dana-s? —kuu Jesús, xia'an-ia.

⁴⁶Ni iin tnu'u ñayo ka-s n-ka ja'an nuu-ia. Ñayo ka-s n-kuyii xa kajan tnu'u-s-ia.

Yo kui'a ka xetniu se ka kuu fariseu xi'in se ka kuu saduceu

23 Ijan dada n-ja'an Jesús nuu-da ntdaa-da xi'in nuu ñayiu xyuku ijan:

²—Nani n-kuu Moisés maestru, dani ka kuu se ka tu'a va'a tnu'u

n-chidotnuni-s xi'in se fariseu maestru. ³Xijan kuu xa ntdaa xa ta'u tniu-s kada koio-n te jandixa koio-n-si, ko maxku kada-n xa ka kida-s chi tuku ka ja'an-s xa kada-s te tuku ka kida-s. ⁴Kuenda kiu iin xa yo vee ndido ñayiu kuu xa ka ta'u tniu-s nuu-n. Ka duku-s xa yo vee jan, te ka ta'u tniu-s xa kuido koio-n, ko mee-s ñatu ka xido-s, ni xa kaju'un iin diki nda'a-s xijan ña kuu. ⁵Ka kida ndika-s tutu yodotnuni tnu'u Ianyuux xndenee te'u-s. Ka kida nani ka-s chate da'ma ka xkui'no-s na xijan ta'u-s nuu Ianyuux. Xa na kunde'a ña'a ni ñayiu ka kida-s xijan. ⁶Yo ka tna ini-s xa kunukoo-s nuu silla ka xko nukoo ñayiu ndandi'i hora ka xaxde'ñu-s iin nuu kuu viko. Yo nde'e ka tna ini-s xa kunukoo yatni-s nuu ka xko nukoo se ja'an ndodo nuu ñayiu xyuku xiti veñu'u kuechi. ⁷Yo ka tna ini-s xa koo ñayiu xañu'u nuu-s nuu ya'u. Yo ka tna ini-s xa ja'an ñayiu nuu-s: “Maestru.” ⁸Ko ndo'o, maxku juejoo koio-n xa ja'an ñayiu nuu-n: “Maestru”, chi ñani-n kuu tna'a xi'in ñayiu ka kukanu ini ña'a ru'u te idii ni maestru-n io. ⁹Maxku ja'an-n nuu iin ñayiu: “Ndixi kuu Taa ñayiu ñuñayiu”, chi idii ni Taa-ro ntdaa-ro io. Andiu tuu-ia. ¹⁰Maxku juejoo koio-n xa ja'an ñayiu: “Kuu-n Maestru ñayiu ñuñayiu”, chi Maestru-i kuu ña'a ru'u, Ia kuu Cristu. ¹¹Se na junukuechi nuu koio-n ku kuu se ndandi'i ka. ¹²Ñayiu najuen tnu'u mee-i, nduu-i ñayiu dakuu nga te kujanuu-i. Ñayiu xko kida na kida ñayiu dakuu nga, najuen tnu'u ña'a ñayiu —kuu

Jesús, n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da xi'in nuu ñayiu xyuku ijan.

¹³⁻¹⁴Ijan dada xia'an-ia nuu se ka kunxa'nu:

—Nda'u ya'a koio ndo'o, se ka kuu maestru xi'in se fariseu chi unu loko-n. Ka kida nga-n xa va'a-n. Ka dada'an-n xa maxku kiu tna'a koio ñayiu nuu ñayiu ka jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i. Juini juini-i xa kiu tna'a koio-i nuu ñayiu ijan, ko ka dada'an-n, te ni mee-n ña kiu tna'a koio nuu-i.

¹⁵Nda'u ya'a koio mee-n, se ka tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés xi'in mee-n, se fariseu. Ka kida nga-n xa va'a-n. Ka xe'en-n ñuu xndatuu inka lado yu'u mar xa dakua'a koio-n to'o xa na jandixa koio-i ná ka jandixa mee-n. Nani ka xe'en-n do nuu mar, dani ka xe'en-n do nuu ñu'u yichi xa dakua'a-n ñayiu ijan. Ka kida-n xa kue'e ka kuechi ka kida ñayiu ka dakua'a-n jan dada mee-n.

¹⁶Nda'u ya'a koio mee-n chi ka kuu-n na ka kuu se kuaa xndeka ñayiu jua'an iin nuu jua'an-i. Ka ja'an-n: “Ñayiu chinaa xaxe'e veñu'u, ña tuu na tnu'u vete kuu nux ña xetna'a tnu'u-i, juini n-kida-i uxi ña kida'ndaa-i, ko ñayiu chinaa xaxe'e oro io veñu'u, nux ña xetna'a tnu'u-i, kida-i kuechi chi vete-i”, ka kuu-n. ¹⁷Ka ja'an lilo-n. Ná kuu ñayiu kuaa ka kuu-n. Ndandi'i ka veñu'u nuu n-nduu ii oro jan dada oro io xiti veñu'u jan. ¹⁸Diuni ka ja'an-n: “Ñayiu chinaa xaxe'e altar veñu'u, nux ña xetna'a tnu'u-i, ña tuu na kuechi kuu, juini n-kida-i uxi ña kida'ndaa-i, ko nux ka chinaa-i xaxe'e kiti ka doko-i nuu altar te ña

xetna'a tnu'u-i, kuechi kuu xijan”, ka kuu-n. ¹⁹Ná kuu ñayiu kuaa ka kuu-n. Ndandi'i ka altar nuu n-nduu ii ntdaa xa n-ka doko-n dada iin xa ka doko-n chi nuu altar jan n-nduu ii xijan. ²⁰Ñayiu ka chinaa altar, ñadu altar ni ka chinaa-i hora ka kida-i uxi ña kida'ndaa-i chi diuni ka chinaa-i ntdantu'u xa ka doko-i nuu altar. ²¹Tuu Ianyuux xiti veñu'u Jerusalén. Xijan kuu xa na ka kida ñayiu uxi ña kida'ndaa-i xa ka chinaa-i veñu'u, ka kakune'e-i Ianyuux chi ka ja'an-i: “Nandi'a Ianyuux.” ²²Ñayiu ka chinaa xaxe'e andiu, diuni chinaa-i silla nukoo Ianyuux xa taxnuni-ia. Diuni ka kakune'e ñayiu ijan Ianyuux chi ka ja'an-i: “Nandi'a Ianyuux.”

²³Nda'u ya'a koio mee-n, se ka tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés xi'in se fariseu. Ka kida nga-n xa va'a-n. Ntna'a uxi nu'ne mino castila ka ni'i-n, ka najuña'a-n iin Ianyuux. Diuni daa ka najuña'a-n anís xi'in comino. Maxku nujani-n xa kada-n xava'a ya'a. Juini ka kida-n xava'a ya'a, ko ña ka jandixa-n iin xa ndandi'i ka. Ñatu daya'a-n juxtixia ñayiu ka kida kuechi, te ka kidandaa-n kuechi ñayiu ña tuu nax kida. Ñatu ka kunda'u ini-n dava ka ñayiu. Ñatu ka kukanu ini-n Ianyuux. Maxku daa ka kada-n; jandixa koio xa ta'u tniui-ia. ²⁴Ka kuu-n ná kuu se kuaa xndeka ñayiu jua'an iin nuu jua'an-s. Ka chinuu-n kuechi lucht kuu ná kuu iin kitlavichi lucht ñu'u nuu ndute kida inka ñayiu. Ka dakeé ni'ni ñayiu ndute ñu'u kitlavichi jan iin da'ma xa na ña'a kojon-i-ti, ko ndo'o, ñatu dakeé

ni'ni-n ndute ñu'u kiti kuu camello xa na ña'a kojón-n-ti.

²⁵Nda'u ya'a koio mee-n, se ka tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés xi'in se fariseu. Ka kida nga-n xa va'a-n. Kuenda kiu taxa xi'in ko'o ka kuu-n. Io ndoo yata xijan, ko kui'a kaa xa ñu'u xiti-i. Ka du'u-n xaxii ñayiu, te ka kida-n dava'a nga xa ka juini mee-n. ²⁶Mee-n, se fariseu, ná kuu se kuaa ka kuu-n. Ki'na ka najini-n xiti ko'o jan xi'in xiti taxa jan na kua'a daa na koo ndoo yata-i tuku.

²⁷Nda'u ya'a koio mee-n, se ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés xi'in se fariseu. Ka kida nga-n xa va'a-n. Kuenda kiu kava nuu xyinduxi ndiyi ka kuu-n. Naka'i ñayiu kava jan te ndukuixi. Vili kaa yata-i, ko kui'a kaa xiti-i chi ñu'u yiki ndiyi. ²⁸Daa ka kuu-n. Ka kida nga-n xa ka kida-n xava'a xa na kunde'a ña'a ñayiu, ko mee ni xaloko xñu'u anu-n. Ñatu ka jandixa-n Ianyuux.

²⁹Nda'u ya'a koio mee-n, se ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés xi'in dava ka se fariseu chi ka kida nga-n xa va'a-n. Ka kaan-n nuu xndaa se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Ka kidakutu-n capilla nuu xndaa ñayiu va'a. ³⁰Te ka ja'an-n: “Nu n-ka xio-ro tiempo n-ka xa'ni xixitna-ro se n-ka ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux, ma kuantu-ro xa n-ka kida-s.” ³¹Xndido tau-n kuechi-n xi'in-s xaxe'e xa diuni ka xa'ni mee-n se ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. ³²Vitna daxinokava koio-n xa n-ka kixe'e-s xa kada-s. ³³Da'ya Kui'na ka kuu-n. Ma kaku-n na ndadandaa

Ianyuux kuechi-n chi ji'in koio-n andea. ³⁴N-kuu titni se ja'an tnu'u Ianyuux nuu-n tunda'a-r vaxi. Diuni tunda'a-r se yo unu kaxi ini xi'in se ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés. Dava-s ka'ni koio-n. Dava-s katakaa dika-n. Dava-s jani koio-n chirrión ñii xiti veñu'u kuechi-n. Dava-s nkuijun koio-n ntaka ñuu ji'in koio-s. ³⁵Xaxe'e xa'a kundido kutau koio-n xi'in xixitna-n ntdaa ñayiu va'a anu n-ka xa'ni-s nde tiempo n-xo tuu Abel xi'in nde tiempo n-xo tuu Zacarías, da'ya yii Berequías. Zacarías jan n-ka xa'ni xixitna-n me'ñu altar xi'in veñu'u. ³⁶Na ja'an ndaa-r xa kundido kutau mee-n, ñayiu io vitna ntdaa se ijan —kuu Jesús, xia'an-ia nuu-s.

³⁷Ijan dada n-nukonde'a-ia ñuu Jerusalén. Te n-ja'an-ia:

—Ndo'o xa kuu-n ñayiu Jerusalén, ka xa'ni-n se ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, te ka jani-n se n-tunda'a ña'a Ianyuux yuú. Naka kue'e vuelta n-juini-r xa kada-r ná kida chuun xa nadataka-ti da'ya-t te chi'i ña'a-t ka'a ndixi-t. Du'a n-juini-r xa kada-r, ko ñayo-n n-juini. ³⁸Kuna'a koio xa mayo ka ñayiu kutuu Jerusalén, ³⁹ni mayo ka-n jini ña'a nde na xee kiu ja'an-n: “Naka ta'u Ia n-natunda'a ña'a Ianyuux xa juan ndixi-ia ñuñayiu.” —Kuu-ia, xia'an-ia.

N-ja'an Jesús xa ndondoo veñu'u Jerusalén junksio

24 Ijan dada n-kee-ia veñu'u Jerusalén xa jua'an-ia iin nuu jua'an-ia, te n-ka xetna'a-da-ia. N-ka dane'e nda'a-da xa na kunde'a-ia veñu'u xi'in titni ve'e

xndenee tna'a xi'in-i. ²Te n-ja'an Jesús nuu-da ntdaa-da:

—Va'a n-kua'a ntdaa xa xnde'a-ro ya, ko xandaa xakuiti ma kava ndodo tna'a ka ni iin yuú n-kua'a veñu'u ya'a chi ntdanditu'u junkoio.

³Te jua'an koio-da xi'in-ia Yuku Tnu Olivo. Daa ni kue'e ñayiu xndijun ña'a. N-nukoo-ia ijan te n-ka xetu'a-da-ia.

N-ka xijan tnu'u-da-ia:

—Kachitnu'u ña'a-n na kiu ya'a ntdaa xijan. ¿Na seña taxi Taa-ro lanyuux xa na kutnuni ini koio-da xa vax kuyatni kiu ndixi-n ñuñayiu, te naa ñuñayiu?

⁴N-ja'an Jesús:

—Koo koio-n cuedado xa maxku danda'u ña'a se kixi. ⁵Kue'e-s kixi te ja'an-s xa n-tunda'a-r-si. Ja'an-s: “Ru'u kuu Cristu.” Kue'e ñayiu danda'u koio-s. ⁶Kiu na tekku koio-n xa jantna'a iin ñuu xi'in inka ñuu, te diuni tekku tnu'u-n xa jantna'a iin nación xi'in inka nación, maxku ña'a chi ini koio-n. Maxku kundu ini-n. Ki'na ka io xa ya'a ntdaa xijan, ijan dada naa ñuñayiu. ⁷Ndandita iin país nuu inka país. Jantna'a koio soldado iin se kunxa'nu xi'in soldado inka se kunxa'nu. Kixi tnama. Kue'e vuelta tnaa dava ñuu xndatuu ñuñayiu. ⁸Na ya'a ntdaa xa'a, nda'u ya'a koio mee-n xi'in dava ka ñayiu ñuñayiu. Ná ya'a ñá xajan da'ya ya'a koio-n. ⁹Kandeka ña'a ñayiu ji'in nuu juxtixia. Kada u'u ña'a-s te ka'ni ña'a-s. Diuni jini u'u ña'a ñayiu xaxe'e xa ka jandixa ña'a-n ru'u. ¹⁰Tiempu ijan ma kukanu ini ña'a ka dava-n. Datuu tna'a-n nuu juxtixia te jini u'u tna'a-n. ¹¹Tiempu ijan kue'e se

vete kixi. Ja'an koio-s xa kuu-s se ka ja'an tnu'u lanyuux nuu ñayiu, ko ña ndaa. Kue'e-n danda'u ña'a-s.

¹²Xaxe'e xa yo kuloko ka ñayiu daa, ma juemani tna'a ka dava-i.

¹³Nux dani na kukanu ini ña'a-n xi'in nux ma kande ini-n xa kukanu ini ña'a-n, dakaku ña'a-r. ¹⁴Tekku ñayiu nitu'u ñuu tnu'u-r na kua'a na tekku-i nax io xa kada-i xa kiu tna'a-i nuu ñayiu taxnuni lanyuux nuu-i. Tnu'u va'a kuu. Ki'na ka daa ya'a te ijan dada naa ñuñayiu.

¹⁵Jini koio-n xa kine'e ñayiu ñatu ii ndatni ii io xiti veñu'u, te ma chinuu-i xa ii xijan. Jín tna'a xa n-chidotnuni Daniel se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an lanyuux. ¹⁶Ñayiu xtuu Judea kiu ijan na kunu koio-i; ji'in-i yuku. ¹⁷Ñayiu iin ndodo dikí ve'e-i kiu ijan, maxku ndiu-i ve'e-i xa kine'e-i xaxii-i. ¹⁸Ñayiu kidatni nuu ñu'u-i, maxku nu'u-i ve'e-i xa kine'e-i doo-i. ¹⁹Nda'u ya'a koio ñadi'i xñu'u da'ya xi'in ñadi'i ka dakadi yijín kiu ijan.

²⁰Kajan ta'u koio nuu lanyuux xa maxku ya'a xijan tiempo vixi, ni kiu ka ndetatu-ro ²¹chi nux kiu ijan na ya'a xa'a yo nda'u ka ya'a koio ñayiu. Nde na n-xe kavatuu ñuñayiu xi'in nde vitna ñatu uun ya'a xa'a. Na ya'a xijan, te ma uu ka du'a kuu. ²²Nu ma ndadaluchi lanyuux kiu ijan n-kuu, ni iin ma yoo kaku, ko ndadaluchi-ia kiu ijan xaxe'e ñayiu n-kaxi diin-ia xa kaku koio-i. ²³Tiempu ijan ja'an koio ñayiu: “Ya'a tuu Cristu.” Ja'an inka ntuku ñayiu: “Ijan tuu Cristu.” Maxku jandixa koio-n-yi ²⁴chi kixi se ja'an xa kuu-s Cristu xa danda'u-s ñayiu. Kixi se ja'an xa

se ja'an tnu'u lanyuux nuu ñayiu ka kuu-s. Kada Kui'na xa kada se ijan kue'e milagru te kue'e ñayiu danda'u koio-s nde ñayiu n-kaxi diin lanyuux ku kuu-s xa danda'u-s, ko ma ndaku-s. ²⁵Kachitnu'u ña'a da'u ni-r xa ya'a. Kuna'a koio xa n-ja'an-r nuu-n. ²⁶Nux ja'an ñayiu nuu-n kiu ijan, “Kachitnu'u ña'a-r xa tuu-ia nuu ñayo ñayiu io te ñatu nga juun dau”, maxku ji'in koio-n ijan. A nux na ja'an inka ñayiu nuu-n, “ñin xiti ve'e yiva'a-ia”, maxku jandixa koio-n-yi ²⁷chi ma du'a kada-r. Ná kuu xa kee taxa nde nuu kane ngandii te xeye'e nde nuu keé ngandii, daa ku kuu na ndixi ru'u, Ia kuu ñayiu. ²⁸Ná xko yuku ñau nuu katuu iin kiti n-xi'í, daa kuyuku koio ñayiu nuu-r na ndixi-r.

²⁹Na ya'a xa nda'u ya'a ñayiu ntdaa kiu ijan, te ijan dada kunee nuu ngandii. Ma ndii ka yoo. Junkoio chudini xi'in ntdaa ka xa io andiu.

³⁰Ijan dada kada lanyuux iin xa ña uun xini ñayiu. Kue'e xa kada-ia andiu xaxe'e xa n-kuyatni kiu ndixi mee-r, Ia kuu ñayiu. Kunde'a-i xa ndixi-r nuu vikó, te taxnuni-r nuu ntaka ñuu ñuñayiu. Yo nde'e ndii-r. Nda'i ntdantu'u ñayiu ñuñayiu na jini ña'a-i. ³¹Tunda'a-r, ángel, ia ka xinokuechi nuu-r, xa tiu koio-ia strompeta xa nadataka-ia ntdaa ñayiu n-kaxi diin lanyuux. Nadataka-ia ntdantu'u ñayiu io nde nuu keé ngandii xi'in nde nuu kane ngandii xi'in nduu lado ka ñuñayiu.

³²Xna'a-n xa hora nandidi tnu higo te ndukuii-tnu xa vax nduyatni yoo i'ni. ³³Nani ka xini-n xa vax nduyatni yoo i'ni, dani jini koio-n

xa vax kuyatni kiu ndixi-r na jini-n xa ya'a ntdaa xijan chi xijan kuu seña xa daa ya'a. ³⁴Xandaa xakuiti ma kuú ndi'i ñayiu io vitna nde na ya'a ntdaa xijan. ³⁵Naa andiu, naa ñuñayiu, ko xa n-ja'an-r ma kuita.

³⁶Ñayo xini na kiu ya'a xa'a, ni ángel, ia ka xinokuechi nuu lanyuux, ni mee-r, Ia kuu Da'ya Yii-ia, ña xini. Mee ni Taa-ro lanyuux na'a na kiu daa ya'a.

³⁷Nani n-ya'a na n-xo tuu Noé ñuñayiu, dani ya'a kiu na ndixi mee-r, Ia kuu ñayiu. ³⁸Nani n-ya'a na n-kuyatni kiu n-ndindodo ndute ñuñayiu, dani ya'a kiu ijan. N-ka xo xaxi n-ka xo xi'i ñayiu. N-ka xo tnunda'a-i, te n-ka xo datnunda'a-i da'ya-i tiempo ijan. Ntdaa xijan n-ka xo kida ñayiu tiempo n-keé Noé xiti barcu. ³⁹Ña n-ka xani ini ñayiu jan xa naa-i. Nde kiu n-ndindodo ndute nitu'u ñuñayiu dada n-ka kutnuni ini-i xa naa koio-i, te n-ka naa-i ntdaa-i. Daa ya'a ñayiu na ndixi mee-r, Ia kuu ñayiu. ⁴⁰Tiempu na ndixi-r, daa kutuu ka'nu uu seyii nuu ñu'u ka xitu-s. ñin-s kandeka ña'a lanyuux ji'in andiu. ñin-s dandoo-ia. ⁴¹Uu ñadi'i ku ndiko ka'nu. ñin-ña kandeka ña'a lanyuux ji'in andiu; inka-ña dandoo-ia. ⁴²Kuna'a koio-n xa ndixi-r te kundetu ña'a-n chi ña yoo-n xini na kiu na hora ndixi ru'u, Ia kuu Xto'o-n. ⁴³Vava'a kunini koio xa na ja'an-r xa na kutnuni ini koio-n. Nu n-xini iin seyii na hora xee ñadu'u ve'e-s n-kuu, kundito-s te ma juejoon-s xa kiu ñadu'u jan ve'e-s xa du'u-s xaxii-s. ⁴⁴Xijan kuu xa kada tu'a koio-n mee-n xa koo tu'a-n xa ji'in-ro andiu na ndixi-r

chi hora ña xñu ini-n xa ndixi-r, ndixi ru'u, Ia kuu ñayiu.

⁴⁵Kuenda kiu iin se yo kaxi ini ka kuu-n. N-xio iin se yo kaxi ini n-tetutniu ña'a xto'o-s xa taxnuni-s nuu dava ka se ka xinokuechi nuu-s. Va'a xinokuechi-s nuu-s. Diu se ya'a dakexio xa kaxi dava ka se ka xinokuechi jan na xee hora. ⁴⁶Naka ta'u kuu se ijan hora na naxee xto'o-s chi jini-s xa n-kida-s ntdaa xa n-ta'u tni-u-s. ⁴⁷Tetutniu ña'a xto'o-s xa junuu-s ntdantu'u xaxii-s. Xandaa xakuiti tetutniu ña'a-s. ⁴⁸Ko nuxa se xinokuechi nuu-s ya'a kuu seloko te ja'an mee ja'an iin-s: “Na'a ji'in Xto'o-ro, te kukuee-s xa nxee-s.” ⁴⁹Kixe'e-s xa kani-s dava ka se ka xinokuechi xi'in ñá ka xinokuechi nuu xto'o-s, te kixe'e-s kaxi-s, ko'o-s xi'in se nde'e ka xi'i te xini-s. ⁵⁰Naxee xto'o se jan kiu a hora ña ñu ini-s xa naxee-s. ⁵¹Nde'e kada u'u ña'a xto'o-s. Ya'a-s na ya'a se ka kida nga xa va'a-s. Yo nde'e nda'i-s te nde'e kiti ini-s nuu Ianyuux.

Soltera n-ka xani ini va'a xi'in soltera ñatu n-ka xani ini va'a

25 ¹⁻²Ná n-ka ya'a uxi soltera ta jini ka seyii, daa ya'a koio ñayiu taxnuni Ianyuux nuu-i xa dava-i n-ka xani ini lilu te dava-i n-ka xani ini va'a. Xne'e soltera jan candil-yi jua'an nuu nanitna'a koio-i xi'in noviu. ³O'on dichi n-ka xani ini lilu, xne'e-i candil-yi jua'an, ko ña n-kane'e koio-i aciti olivo ji'in xa dandee-i candil-yi jan. ⁴O'on dichi n-ka xani ini va'a, xne'e-i aciti olivo xi'in candil-yi jua'an. ⁵N-kukuee noviu jan xa xee-s nuu nanitna'a-s xi'in dichi ka kuu soltera ya, te n-ka

kuu nuu-i xa kidi te n-ka kidi-i. ⁶Nu n-kuu niu dava, dana ini n-ka kana ñayiu: “Vaxi noviu. Na jin tna'a koio-ro-i.” ⁷N-ka ndokoo soltera jan te n-ka dita-i nuu xá n-kayu yu'a candili-i. Te n-ka natnuu-i. ⁸Dichi n-ka xani ini lilu, n-ka ja'an-i nuu dichi n-ka xani ini va'a: “Taxi koio xaku aciti olivo-un chi vax nda'va candili-r iin iin-r.” ⁹Te n-ka ja'an dichi n-ka xani ini va'a: “Ma taxi koio-r chi ma kendita xa juetniu-ro ntdaa-ro. Va'a ka nuu jua'an koio nuu kuya'u aciti olivo te jueen koio-un xa juetniu koio-un”, ka kuu dichi ijan, ka xia'an-i. ¹⁰Nini juan jueen koio dichi ijan aciti n-xee noviu jan ijan. Ndeka-s soltera n-ka kida tu'a aciti jan jua'an ve'e nuu io viko-s. Te n-nakadi-s ye'e. ¹¹N-ka kukuee soltera n-ka xani ini lilu xa ji'in-i nuu kuu viko. Nu n-ka xee-i ijan n-ka kana-i: “Dito, Dito, najaan-n ye'e xa na xe kiu koio-da.” ¹²Te xia'an-s nuu dichi ka kuu soltera jan: “Ña xini ña'a-r,” kuu-s, n-xia'an-s. ¹³Xa maxku du'a ya'a koio-n kada tu'a koio-n mee-n chi ña ka xini-n na kiu, na hora ndixi-r.

N-kakune'e Jesús tvini kuu talento

¹⁴⁻¹⁵Diuni taxnuni Ianyuux ná taxnuni iin se taxnuni. N-kana iin se taxnuni se ka xinokuechi nuu-s, te n-xia'an-s tvini xa dakanduu koio-s. Iin-s n-xia'an-s o'on talento. Inka-s n-xia'an-s uu talento, te inka-s n-xia'an-s iin talento. N-xia'an-s según janda kua'a koio-s dakanduu-s tvini. Ijan dada xika jua'an-s. ¹⁶Se n-ni'i o'on talento jan, n-ni'i ka-s o'on talento xa n-dadiki-s xi'in tvini ijan. ¹⁷Dani n-kida se

n-tñii uu talento jan, te n-ni'i ka-s uu talento. ¹⁸Se n-ni'i iin talento ni, tuku n-kida-s. N-xate-s iin yau nuu ñu'u-s te n-chinduxi-s tvini xto'o-s. ¹⁹Na'a n-xe'en xto'o-s iin iin-s. Ijan dada n-naxee-s xa kada-s cuenta nuu nadaa tvini n-ka ni'i koio-s. ²⁰Se n-tñii o'on talento jan, ne'e ka-s o'on talento naxee nuu xto'o-s, te xia'an-s: "Dito, na o'on talento n-dadiki-da ya'a. Te ya'a io o'on ka talento n-ni'i-da." ²¹Xia'an xto'o-s nuu-s: "Naka va'a. Va'a n-xinokuechi-n chi va'a-n. Juini xaku ni tvini n-yinda'a-n, ko xaxe'e xa va'a n-dakanduu-n tvini-r, kue'e xa kind'a-a-n. Na kiu-ro ve'e, te na kaxi na ko'o-ro, te kada-ro xadi ini." ²²Ijan dada n-xee se n-tñii uu talento jan, te xia'an-s: "Dito, na uu talento n-dadiki-da ya'a, te ya'a io uu ka talento n-ni'i-da." ²³Xia'an xto'o-s nuu-s: "Naka va'a. Va'a n-xinokuechi-n. Juini xaku ni tvini n-yinda'a-n, ko xaxe'e xa va'a n-dakanduu-n tvini-r kue'e xa kind'a-a-n. Na kiu-ro ve'e, te na kaxi na ko'o-ro, te kada-ro xadi ini." ²⁴Se n-tñii iin ni talento, ne'e-s n-naxee, te xia'an-s: "Dito, xini-da xa ma kachi ini-n. Nataxtna'a-n xa ña n-dakeé-n. Diuni nakueka-n xa ña n-dada'u-n. ²⁵N-chinduxi-da tvini-n chi n-yu'u-da nuu-n. Na tvini-n ya'a", kuu-s, xia'an-s. ²⁶Te n-ja'an se kuu xto'o-s jan: "Lilu-n. Ña kua'a-n junukuechi-n, te kudi-n. Ando xá na'a xa nataxtna'a-r xa ña n-dakeé-r, te diuni nakueka-r xa ña n-dada'u-r. ²⁷¿Nakuenda ña n-xe chi'i-n tvini-r bancu xa kiu na nxee-r nakueka-r tvini n-taxi-r xi'in da'ya-i?", kuu-s, xia'an-s nuu

se xinokuechi jan. ²⁸Te xia'an-s nuu se xnii yatni: "Tñii koio tvini-s te juña'a se n-xia'an-r o'on talento ²⁹chi ñayiu xneva'a kue'e, kue'e ka ni'i-i. Ñayiu ita'u neva'a, dita ñayiu ntdaa xa neva'a-i. ³⁰Se ya'a xa ña n-kua'a-s junukuechi-s nuu-r, dajane-s nuu nee xa nee nuu nde'e nda'i-s te nde'e kiti ini-s", kuu se kuu xto'o jan, xia'an-s nuu se ijan.

Ndadandaa Ianyuux kuechi ñayiu ñuñayiu

³¹Na ndixi ru'u, Ia kuu ñayiu, te nde'e ndii-r te kunukoo-r silla nuu taxnuni-r. Ndixi-r xi'in ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux. ³²Nataka koio ntdantu'u ñayiu nuu-r te kine'e diin-r ñayiu va'a nuu ñayiu loko ná kida iin ñayiu xa kine'e diin-i tkachi nuu nchiva. ³³Janyuku-r ñayiu kuu ná kuu tkachi diñi kua'a-r te janyuku-r ñayiu kuu ná kuu nchiva diñi datni-r. ³⁴Ijan dada ja'an ru'u, Ia taxnuni nuu dava ka-n: "Ta kinde'e koio chi n-kida Taa-ro Ianyuux xa ta'u kuu koio-n. Nu n-kidava'a-ia ñuñayiu, n-kida tu'a-ia nuu taxnuni koio-n. Xijan kuu ta'u-n ³⁵chi n-ka taxi-n xa n-xaxi-r na n-kojon-r. N-yichi-r ndute te n-ka taxi-n xa n-xi'i-r. Ñayiu to'o n-kuu-r te n-ka ja'an ña'a-n ve'e-n. ³⁶Ñatu da'ma-r n-xio te n-ka taxi-n da'ma. N-ku'u-r te n-ka xo ndeka ña'a-n. N-yindi'u-r vekaa, te n-ka xitoni'ni ña'a-n." ³⁷Ijan dada ja'an ndo'o xi'in dava ka ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka nduu-n ñayiu ñatu ka xndido xtau kuechi n-ka kida-n: "Ña na'a-da xa n-kojon-n te n-taxi-da xa n-xaxi-n. Ña na'a-da xa n-yichi-n ndute te n-taxi-da xa n-xi'i-n. ³⁸Ña

na'a-da xa seto'o n-kuu-n te n-ja'an ña'a-da ve'e-da. Ña na'a-da xa ña n-xio da'ma-n te n-taxi-da da'ma. ³⁹Ña na'a-da xa n-ku'u-n. Diuni ña na'a-da xa n-yindi'u-n vekaa te n-xe kotoni'ni ña'a-da.” ⁴⁰Te kachi ru'u, Ia taxnuni nuu-n ntdaa-n: “Xaxe'e xa du'a n-ka kida-n xaxe'e ñayiu yo n-ka kunda'u ndeka-r, kuenda kiu mee-r n-ka kida ña'a-n. Xa ndaa kuu xa ja'an-r ya.”

⁴¹Ñayiu kunujuiin diñi datni-r, Ja'an-r nuu-i: “Xikojuiin koio. N-ja'an Taa-r xa ji'in koio-n nuu nu'u koko nikava nikuita nuu n-xani ini-ia xa ni'i Satanás xi'in ntdaa ángel ndeka-i ta'u-i ⁴²chi n-kojon-r te ña n-taxi-n xa kaxi-r. N-yichi-r ndute, te ña n-ka taxi-n xa ko'o-r. ⁴³Seto'o n-kuu-r te ña n-ja'an ña'a-n ve'e-n. Ñatu da'ma-r n-xio, te ña n-taxi-n da'ma. N-ku'u-r te n-yindi'u-r vekaa, ko ña n-xitoni'ni ña'a-n.” ⁴⁴Ijan dada ja'an koio-i nuu-r: “Ña xna'a-da xa ña n-chindee ña'a-da hora n-kojon-n a n-yichi-n ndute a seto'o n-kuu-n a n-xio vichi-n a n-ku'u-n, ni ñatu xna'a-da xa n-yindi'u-n vekaa, te ñatu n-xe kotoni'ni ña'a-da.” ⁴⁵Te ja'an-r nuu-i: “Xaxe'e xa ña n-chindee-n ni iin ñayiu, ni ñayiu ka kunda'u ka, kuenda kiu ña n-ka chindee ña'a-n.” ⁴⁶Dava-n ji'in nuu nda'u ya'a koio-n nikava nikuita, ko dava-n, ji'in nuu kutuu koio-n xi'in Ianyuux nikava nikuita chi ka jandixa-n xa ta'u tniui Ianyuux —kuu Jesús, n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da.

N-ka ndatnu'u-s janda kada-s xa ka'ni koio-s Jesús

26 Nu n-ya'a xa n-ja'an Jesús ntdantu'u tnu'u ijan, te

n-ja'an-ia nuu ntdaa daña, se n-dakua'a ña'a-ia:

²—Xa ka xini-n xa nuu uu kiu kuu viko Paxcua. Kiu ijan kada iin se kada xa tñii ña'a koio juxtixia ru'u, Ia kuu ñayiu, xa nkuitakaa dika-r.

³Tiempu ijan xyuku dutu ka kunxa'nu xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel nuke'e dutu taxnuni ka nani Caifás. ⁴N-ka kida inuu-s nuu janda danda'u-s ñayiu ñuu-s xa na kua'a tñii-s Jesús te ka'ni ña'a koio-s. ⁵Ko n-ka xia'an tna'a-s:

—Maxku du'a kada-ro kiu kuu viko Paxcua na ña'a ndandita ñayiu nuu-ro.

⁶N-xee Jesús ñuu nani Betania, te jua'an-ia ve'e Simón. Ka dandee ñayiu Simón: “Se Te'yu Ñii”, chi n-xo te'yu ñii-s. ⁷Ijan n-xee iin ñá ne'e iin vidriu alabastro ñuu perfume yo ya'u. Nini nukoo-ia yu'u mexa xa xaxde'ñu-ia, n-xodo-ña perfume jan diki-ia. ⁸Nu n-ka xini daña, se dakua'a ña'a-ia, te n-ka kiti ini-da. N-ka xia'an tna'a-da:

—¿Nakuenda tiu perfume ya'a?

⁹Nu n-kuya'u, kue'e tvini ni'i-ro xa kuu xi'in ñayiu ka kunda'u n-kuu.

¹⁰N-teku Jesús xa n-ka ndatnu'u-da te n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da:

—¿Nakuenda jan tnu'u-n ñá ya'a? Iin xava'a n-kida ña'a-ña ¹¹chi mee-n iin iin-n, dani kutuu-n xi'in ñayiu ka kunda'u, ko mee-r, ma kutuu ka-ro. ¹²Xa n-xodo ña'a-ña perfume kuu xa xá n-kida tu'a-ña yiki kuñu-r xa maxku tiu yachi ni. ¹³Xandaa xakuiti xa dava'a nga ñuu nuu ja'an-n nuu ñayiu nax kada

koio-i xa nanita'u-i, ja'an koio-n nax n-kida ña'a ñá ya'a xa na kuna'a ña'a ñayiu mee-ña —kuu Jesús, n-ja'an-ia.

N-datuu Judas Jesús

¹⁴N-xe'en Judas Iscariote, iin se n-xo kandeka tna'a xi'in-da nuu dutu ka taxnuni. ¹⁵Xia'an-s:

—¿Nadaa tvini taxi-n te na kandeka-da-s xee?

Te n-ka ja'an-s xa juña'a-s oko uxi moneda kuu plata. ¹⁶N-nduku ini Judas xa kada-s xijan na ma yoo ñayiu kunde'a ña'a.

Iin nga vuelta n-xaxdini Jesús xi'in-da ntdaa-da

¹⁷Kiu ki'na nu viko ka xaxi ñayiu tila ña n-kiu levadura, daa n-ka xetu'a ni uxi uu-da Jesús te n-ka xijan tnu'u-da-ia:

—¿Ndexu kuu ini-n xa kada tu'a koio-da xa kaxdini-ro viko Paxcua? —kuu-da, ka xia'an-da.

¹⁸N-ja'an-ia:

—Jua'an ñuu katuu yatni. Ijan nitna'a-n xi'in iin se nitna'a xi'in-n, te du'a juña'a-n nuu-s: “Ja'an maestru-da: Ve'e-n juetniu-r xa kaxdini-r xi'in se dakua'a-r viko Paxcua chi vax kuyatni xa ya'a-r iin xa ya'a-r.”

¹⁹Jua'an koio-s xa kada-s na n-ta'u tniu Jesús. N-ka kida tu'a-s xa kaxdini koio-s xi'in-ia. ²⁰Nu n-ñini, te n-ka nukoo ñin uxi uu dañá, se n-dakua'a ña'a-ia xi'in-ia nuu mexa xa kaxdini koio-da. ²¹Ñini ka xaxdini-da xi'in-ia n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da:

—Xandaa xakuiti kandeka ña'a iin-n ji'in nuu se loko.

²²Te yo nde'e n-ka kuko'yo ini-da, te n-ka kixe'e-da ka xijan tnu'u-da-ia: —Maestru, ¿Kuiti mee-da du'a kada ña'a u?

²³N-ja'an-ia:

—Se na dakee ndita xi'in-r tila iin ni nuu ko'o, se ijan kada xa tñii ña'a juxtixia. ²⁴Ya'a mee-r, la kuu ñayiu, ná yodotnuni tnu'u lanyuux, te nda'u ya'a se kada xa tñii ña'a juxtixia. Va'a ka nuu n-xi'í ni'no-s xiti di'i-s n-kuu —kuu-ia.

²⁵Ijan dada xia'an Judas, se n-kida xa n-ka tñii juxtixia Jesús: —Maestru, ¿kuiti mee-da du'a kada ña'a u?

Te xia'an-ia nuu-s:

—Joon.

²⁶Ñini ka xaxdini dañá, se dakua'a ña'a-ia xi'in-ia, n-tñii-ia tila te n-xijan ta'u-ia nuu lanyuux. Ijan dada n-ta'u-ia tila jan, te n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da:

—Tñii koio tila-ia te kaxi koio. Tila ya'a kuu ñii-r.

²⁷Ijan dada n-tñii-ia taxa ñu'u vinu uva te n-ja'an-ia xa n-kuta'u-ia nuu lanyuux te n-taxi-ia xa ko'o koio-da ntdaa-da te n-ja'an-ia:

—Ko'o koio ntdaa-n. ²⁸Xa'a kuu ñiñi-r katuu xaxe'e xa kada lanyuux tratu xee xi'in kue'e ñayiu taxkanu ini-ia xa n-ka kida-i kuechi-i.

²⁹Xandaa xakuiti ma ko'o ka-r ndudi uva nde na xee kiu kixe'e Taa-ro lanyuux xa taxnuni-ia.

³⁰Nu n-ya'a xa n-ka xita-da xi'in-ia iin salmo, jua'an koio-da xi'in-ia Yuku Tnu Olivo.

N-ja'an Jesús xa ja'an Spedru xa ñatu xini-s-ia

³¹Ijan n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da:

—Kujanuu koio-n xaxe'e xa ndeka tna'a-ro te dandoo ña'a koio-n xakuaa vitna. Du'a ya'a xa na jin tna'a tnu'u Ianyuux yodotnuni. Du'a yodotnuni:

Kada-r xa kuú se ñunuu tkachi-r. Te du'a du'a kute ni'no-ti.

³²Na nandoto-r te ki'na ka-r ku nu'u Galilea —kuu-ia.

³³Xia'an Spedru nuu-ia:

—Juini ntdaa-s, na kujanuu xaxe'e xa ndeka tna'a-ro xi'in-s te dandoo ña'a-s, ko dañá nuncas ma kujanuu-da xaxe'e xa ndeka tna'a-ro, ni ma dandoo ña'a-da.

³⁴Xia'an Jesús nuu-s:

—Xandaa xakuiti xa xakuaa vitna uni vuelta ja'an-n xa ña xini ña'a-n, ijan dada kana iin li'i.

³⁵Xia'an Spedru nuu-ia:

—Juini na ka'ni ña'a-s xaxe'e xa ndeka tna'a-ro, nuncas ma ja'an-da xa ña xini ña'a-da —kuu-s, xia'an-s.

Dani ka xia'an-da ntdaa-da.

N-xijan ta'u Jesús Getsemaní

³⁶Ijan dada ndeka ña'a Jesús jua'an nuu nani Getsemaní. Ijan n-ja'an-ia nuu dava-da:

—Nkoo koio ya'a nini na ji'in-r do ijan xa nkajan ta'u-r nuu Ianyuux.

³⁷Ijan dada ndeka-ia Spedru, Sua, Jacobo jua'an. Da'ya yii Zebedeo kuu Sua xi'in Jacobo jan. Nu n-xee-ia ijan, yo vichi n-kuko'yo ini-ia. ³⁸Te n-ja'an-ia nuu-s:

—Yo nde'e kuko'yo ini-r. Kuu anu-r xa kuú-r. Ndoó koio ya'a te kunde'a va'a-n nax na ya'a, te dani ru'u kunde'a va'a-r nax na ya'a tuku.

³⁹Ijan dada jua'an ka-ia ita'u te n-xe juiin xiti-ia te n-xijan ta'u-ia nuu Ianyuux. N-ja'an-ia:

—Taa-ro Ianyuux, nux vatuka xa dakaku ña'a-n nuu xa u'u ya'a, dakaku ña'a-n, ko maxku kada-n xa juini mee-da. Kada-n xa juini mee-n.

⁴⁰Ijan dada n-naxee-ia nde nuu xtuu ndruni se ndeka tna'a xi'in-ia jua'an. N-xini-ia xa ka kidi-s, te xia'an-ia nuu Spedru:

—¿Ni iin nunuu ña n-kuu xa kunde'a va'a-n nax ya'a u? —kuu-ia.

⁴¹Ijan dada xia'an-ia nuu ndruni-s:

—Chinuu koio naxa ya'a te kajan ta'u koio nuu Ianyuux xa maxku daja'an ña'a Kui'na xa kada koio-n kuechi. Io anu-n xa ma kada koio-n kuechi, ko xaxe'e xa ñayiu ñuñayiu ka kuu-n ma kundedi ini-n, te kada na'i-n kuechi —kuu-ia, xia'an-ia.

⁴²Vuelta kuu uu jua'an-ia te du'a n-xijan ta'u-ia nuu Ianyuux:

—Taa-ro Ianyuux, nux ma kuu xa dakaku ña'a-n nuu xa u'u ya'a, na ya'a na juini mee-n.

⁴³Nu n-naxee ntuku Jesús nuu xtuu ndruni se ndeka-ia jua'an, te n-xini-ia xa ka kidi ntuku-s chi yo vichi n-ka kuu nuu-s xa kidi.

⁴⁴Ínka ntuku vuelta n-dandoo-ia-s te jua'an-ia xa kajan ta'u-ia nuu Ianyuux vuelta kuu uni. Nani n-xijan ta'u-ia xa kuu uu, dani n-xijan ta'u-ia xa kuu uni.

⁴⁵Ijan dada n-naxee-ia nuu n-ka ndoo ndruni-s te xia'an-ia nuu-s:

—¿Ka kidi ntuku-n a? ¿Ka ndetatu na'i-n a? Xa n-xee hora kada se kada xa tñii ña'a se unu loko ru'u, Ia kuu ñayiu. ⁴⁶Ndokoo koio. Na nu'u-ro chi vaxi-s —kuu-ia, n-ja'an-ia.

N-ka tñii-s Jesús

⁴⁷Nini ja'an-ia xijan, n-xee Judas, se n-xo kandeka tna'a xi'in-da

ntdaa-da. Kue'e se ndeka-s n-xee ijan. Xne'e se ijan espada-s xi'in karruti-s n-ka xee. Dutu ka taxnuni xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel n-ka tunda'a ña'a. ⁴⁸Xá daa n-ja'an Judas janda kada-s xa kutnuni ini se xnetna'a xi'in-s n-xee ijan jundu kuu Jesús. Du'a n-ja'an-s nuu se ijan:

—Se na teyu'u-da, se ijan tñii koio-n.

⁴⁹N-xe tu'a-s Jesús, te xia'an-s nuu-ia:

—Va'a nga ta'u kuu-n, Maestru. Te n-teyu'u-s-ia.

⁵⁰Xia'an Jesús nuu-s:

—Kada xa vax ki kada-n.

Ijan dada n-ka xetu'a se ijan Jesús te n-ka tñii-s-ia. ⁵¹N-tava iin se ndeka tna'a xi'in-da espada-s, te n-xa'nde-s do'o se xinokuechi nuu dutu taxnuni ka. ⁵²Xia'an Jesús nuu se du'a n-kida:

—Dandee na'i espada-n chi ñayiu ka xa'ni ñayiu espada diuni espada kuú koio-i. ⁵³¿Xani ini-n xa ma kuu kajan ta'u-r nuu lanyuux xa chindee ña'a-ia u? Nux na juña'a-r nuu lanyuux xa tunda'a-ia ángel, ia xinokuechi nuu-Ia, nunuvii ni tunda'a-ia vi'i ka uni diko uxi uu mil-ia, ⁵⁴ko nux daa na kada-r ma jin tna'a na yodotnuni tnu'u-ia —kuu-ia.

⁵⁵Ijan dada n-ja'an-ia nuu se n-ka xee ijan:

—¿Nakuenda xne'e-n espada-n xi'in karruti-n n-ka kixee xa tñii ña'a koio-n kuenda kiu ñadu'u kuu-r? Ndikiu ndiñuu n-xo dakua'a-r ñayiu xiti veñu'u Jerusalén. N-xo xo nukoo-r ijan te ñayo-n n-ka tñii ña'a, ⁵⁶ko ntdaa

xa'a io xa ya'a xa jin tna'a ntdaa xa n-chidotnuni se n-ka ja'an tnu'u lanyuux nuu ñayiu —kuu-ia, xia'an-ia.

Hora ijan, ntdantu'u-da n-ka dandoo Jesús, te n-ka xino-da.

Xndeka-s Jesús n-ka xe'en nuu se Israel ka taxnuni

⁵⁷N-ka tñii-s Jesús, te xndeka ña'a-s jua'an ve'e Caifás, dutu taxnuni ka, nuu xyuku se ka tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel. ⁵⁸Xika xika ni ndijun Spedru-ia jua'an. N-xee-s nuke'e dutu jan, te n-nukoo-s nuu xtuu ñayiu ka xinokuechi nuu dutu jan dava nuke'e jan xa kunde'a-s ntdaa xa ya'a Jesús. ⁵⁹N-ka nduku ini dutu ka taxnuni xi'in juxtixia Israel na tnu'u ja'an koio-s xa tekuechi neñuu-s-ia te ka'ni-s-ia. ⁶⁰Juini kue'e ñayiu n-ka tekuechi neñuu Jesús, ko ñatu n-kundee tnu'u-i. Ijan dada n-ka xetu'a ka uu-s. ⁶¹Ka xia'an-s:

—Du'a ja'an se ya'a: “Vatuka kanu-r veñu'u lanyuux Jerusalén te vatuka nadaxino-r nuu uni kiu” —kuu-s, ka xia'an-s.

⁶²N-ndojuuin dutu taxnuni ka te n-xijan tnu'u-s-ia:

—¿Ña tuu nax ja'an-n a? ¿Nax kida-n xikonuu-n xa du'a ka tekuechi ña'a se ya'a?

⁶³Ni iin tnu'u ñatu n-ja'an-ia. Te xia'an ntuku-s nuu-ia:

—Xaxe'e xa n-tetutniu ña'a lanyuux ndixa, ta'u tni-u-r nuu-n xa ja'an ndaa-n nuu mee-n kuu Cristu, Da'ya Yii lanyuux a ña'a.

⁶⁴Te xia'an Jesús nuu-s:

—Joon, te na ja'an-r xa xee kiu jini ña'a koio-n mee-r, Ia kuu ñayiu, diñi kua'a Ia taxnuni. Kunukoo-r ijan xa taxnuni-r nuu ñayiu, te ndixi-r nuu viko.

⁶⁵N-ndata dutu taxnuni ka jan dijun-s xaxe'e tnu'u n-ja'an Jesús. Xia'an-s:

—Jan kui'a-s lanyuux. Ña ndoñu'u ka-ro testiu chi n-ka tekuro xa n-jaan kui'a-s lanyuux. ⁶⁶¿A nax ka kachi-n? — kuu dutu jan, xia'an-s nuu se xyuku ijan.

Te ka xia'an se ijan nuu-s:

—Io kuechi-s. Na kuú-s.

N-ja'an Spedru xa ñatu xini-s Jesús

⁶⁷Ijan te n-ka tudii-s nuu-ia te n-ka janña'a-s. Dava-s n-ka katuu nuu-ia. ⁶⁸Ka xia'an-s:

—Ndo'o xa kuu-n Cristu, jinitnuni jundu n-janña'a.

⁶⁹Ñini nukoo Spedru nuke'e jan, n-xetu'a ña'a iin soltera xino kuechi nuu dutu jan. N-ja'an-i:

—Dani ndixi n-xo kunduu-n xi'in Jesús, te Galilea.

⁷⁰Xia'an Spedru nuu-i xa ña'a, te n-ka tekuro n-nda ñayiu xyuku ijan. Xia'an ntuku-s:

—Ña kutnuni. Ñatu xini-r-si.

⁷¹Ijan dada jua'an-s ye'e ndiuro nuke'e jan, te n-xini ña'a inka soltera. N-ja'an-i nuu ñayiu xnii ijan:

—Te ya'a kuu té n-xo kunduu xi'in Jesús, té Nazaret.

⁷²Vuelta ya'a n-chinaa Spedru te xia'an-s:

—Ña xini tna'a-r xi'in-s.

⁷³Nana'a ni n-kuu, te n-ka xetu'a ña'a ñayiu xnii ijan. Ka xia'an-i:

—Xandaa xakuiti ndeka tna'a-n xi'in-s chi ná ja'an-n ja'an-s de —ka kuu-i, ka xia'an-i.

⁷⁴Te n-nukuita ntuku-s chinaa-s te xia'an-s xa na ya'a-s iin xa u'u nux vete-s.

—Ña xini-da-s —kuu-s, n-xia'an-s.

Hora ijan ni n-kana iin li'i, ⁷⁵te n-naja'an Spedru tnu'u n-ja'an Jesús nuu-s: “Ki'na ka ja'an-n uni vuelta xa ña xini ña'a-n, ijan dada kana li'i.”

N-kee diin-s te vichi n-tnau ini-s te nde'e n-nda'i-s.

N-dakue'ne Judas mee-s

27 Nu n-tuu kiu kuu uu, te n-ka kida inuu dutu ka taxnuni xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel xa ka'ni koio-s Jesús. ²N-ka duku ña'a-s te xndeka ña'a-s jua'an nuu se kuu gobernador romano nani Pilato. ³Xaxe'e n-xini Judas, se n-kida xa n-ka tñii juxtixia Jesús, xa xá n-ka ja'an-s xa io kuechi Jesús te ka'ni koio-s-ia, xijan kuu xa n-natu ini-s, te n-xe'en-s veñu'u xa n-nangone'e-s oko uxi tvini kuu plata jan nuu dutu ka taxnuni xi'in nuu sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel.

⁴Xia'an-s:

—N-kida-da kuechi chi n-kida-da xa tñii juxtixia iin se ña tuu na kuechi n-kida.

Ka xia'an-s:

—¿Nax kada koio-r u? Dian koto mee-n.

⁵Te n-dajane Judas tvini jan xiti veñu'u Jerusalén te n-kee-s. Jua'an-s, te n-xe dakue'ne-s mee-s.

⁶N-ka ndone'e dutu ka taxnuni jan tvini jan, te n-ka xia'an tna'a-s:

—Ña va'a xa dakeé-ro tvini ya'a alcancía veñu'u chi ya'u ndiyi n-kuu.

⁷N-ka kida inuu-s xa jueen koio-s ñu'u iin se kidava'a ko'lo xi'in kidi ñu'u xa koo iin nuu ku nkonduxi ñayiu to'o. ⁸Xijan kuu xa nde vitna, dandee ñayiu ñu'u ijan Ñu'u Ndiyi. ⁹N-xetna'a tnu'u n-chidotnuni Jeremías, se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an lanyuux. Du'a n-chidotnuni-s: “Okó uxi moneda kuu plata kuu ya'u-s. Ya'u n-xantuu se Israel kuu. ¹⁰N-ka tñi-s tvini n-ka ni'i-s xa n-ka diko-s-si, te n-ka xe jueen-s ñu'u iin se kidava'a ko'lo xi'in kidi.” Dñuni n-chidotnuni-s: “Du'a n-ta'u tñiu lanyuux xa kada-da.”

N-xee Jesús nuu Pilato

¹¹N-xee Jesús nuu se kuu gobernador jan, te n-xijan tnu'u-s-ia:

—¿Mee-n kuu se taxnuni nuu ñayiu Israel a?

Te n-ja'an Jesús:

—Joon.

¹²N-ka tekuechi neñuu dutu ka taxnuni xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel-ia, te ni iin tnu'u ñatu n-ja'an-ia. ¹³Xijan kuu xa n-xijan tnu'u ña'a Pilato:

—¿Ñatu chinuu-n xa ka ja'an-s xa io kuechi-n a?

¹⁴Xaxe'e xa ni iin xa ña tuu nax n-ja'an-ia nuu-s, tuku n-kuu ini-s.

¹⁵Ntna'a kuia n-xo dayaa gobernador jan iin se yindi'u vekaa kiu kuu viko Paxcua. Dayaa-s dava'a nga se ka kaxí ni'no ña'a ñayiu ka xko yuku viko jan.

¹⁶Tiempu ijan yindi'u iin se nani Jesús Barrabás. Ntdaa ñayiu n-xo xini xa se loko kuu-s. ¹⁷N-ka nataka ñayiu nuu Pilato te xia'an-s:

—¿Ndeda iin-s ka juini-n xa dayaa-r, Barrabás a Jesús, se ka ja'an-n xa kuu-s Cristu a?

¹⁸Du'a n-ja'an-s chi n-kutnuni ini-s xa n-ka tekuechi neñuu-s-ia xaxe'e xa n-ka kukuedi ini-s. ¹⁹Nini nukoo Pilato jan nuu xko nukoo-s xa ndadandaa-s kuechi ñayiu, n-tunda'a ñadi'i-s iin tutu nuu-s. Du'a n-chidotnuni-ña:

—Maxku ña'a kada-n té dian chi n-daxene ña'a-te na tuu datne vitna, te nda'u n-ya'a-da, te té va'a kuu-te —kuu-ña, xia'an-ña.

²⁰N-ka daja'an dutu ka taxnuni xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel se xyuku ijan xa ja'an koio-s nuu gobernador jan xa dayaa-s Barrabás te na ka'ni-s Jesús. ²¹Te n-xijan tnu'u ntuku gobernador jan ñayiu:

—¿Ndeda-s ka juini-n xa dayaa-r?

Ka xia'an-i:

—Barrabás.

²²N-xijan tnu'u ka-s-yi:

—¿Te nax kada-r Jesús, se ka ja'an-n xa kuu-s Cristu?

Ka xia'an-i ntdaa-i:

—Katakaa dika-n-si.

²³Te xia'an-s:

—¿Nakuenda? ¿Na kuechi n-kida-s?

Xee ka n-ka kana-i. Ka xia'an ntuku-i:

—Katakaa dika-n-si.

²⁴Xaxe'e xa ña n-kundee tnu'u Pilato xa daxino ini-s ñayiu xi'in xa xee ka n-ka kana-i xi'in xa n-ka ndunde'e-i, xijan kuu xa n-nanda'a Pilato nuu-i. Xia'an ntuku-s nuu-i: —Ña tuu na kuechi-r xa ka'ni-n-si. Kundido kutau koio mee-n-si.

Xaxe'e xijan n-nanda'a-s.

²⁵Te ka xia'an-i ntdaa-i:
—Kundido kutau-da ntdaa-da xi'in
da'ya dana-da-s.

**N-ka xakundee se ka
kuu soldado Jesús**

²⁶Ijan dada n-dayaa Pilato Barrabás te n-ta'u tniu-s nuu soldado-s xa na kani koio-s-ia chirrión ñii, te katakaa dika ña'a koio-s. ²⁷Xndeka soldado ka xinokuechi nuu gobernador jan Jesús jua'an vetniu te n-ka nadataka-s ntdaa soldado yinda'a-s nuu nujuin Jesús. ²⁸N-ka tava-s da'ma-ia te n-ka dakandixi-s-ia iin capa tndee kue'e xndixi se taxnuni. ²⁹N-ka kava ni'no-s tnuyiki te n-ka kidava'a-s iin corona. N-ka tnaa-s diki-ia te n-ka xa'nu-s nda'a kua'a-ia iin vara te n-ka xakundee-s-ia. Ka xia'an-s:

—Na najuetnu'u-ro se taxnuni nuu ñayiu Israel.

³⁰N-ka tudii-s nuu-ia, te n-ka tnii-s vara ne'e-ia, te n-ka jani-s diki-ia. ³¹Nu n-ya'a xa n-ka xakundee-s-ia, te n-ka tava-s capa ni'no-ia te n-ka dandukutu-s-ia da'ma mee-ia. Ijan dada xndeka-s-ia jua'an xa katakaa dika-s-ia.

³²Nu n-ka kee soldado xi'in-ia xa nkatakaa dika-s-ia, te n-ka xe juntna'a-s xi'in iin se nani Simón. Se Cirene kuu-s. N-ka ta'u tniu soldado jan xa kadoko-s curuxi Jesús. ³³N-ka xee-s xi'in-ia nuu nani Gólgota. Gólgota kuu Yiki Diki Ndiyí. ³⁴Te n-ka xia'an-s-ia vinu daka kava kití. N-xitotnuni-ia, ko ña n-juini-ia xa ko'o-ia. ³⁵N-ka xatakaa dika-s-ia te n-ka dadiki-s suerte-s da'ma-ia. ³⁶Te n-ka nukoo-s ijan xa

kundee-s-ia. ³⁷N-ka chidotnuni-s nuu tutu nakuenda n-ka xatakaa dika ña'a-s te n-ka tenee-s diki curuxi-ia. Du'a yodotnuni: “Se ya'a kuu Jesús. Taxnuni-s nuu ñayiu Israel.”

³⁸Diuni n-ka xatakaa dika-s uu ñadu'u. Iin-s diñi kua'a-ia, te inka-s diñi datni-ia.

³⁹Dava ñayiu n-ka xee ijan, n-ka xetu'a-i curuxi-ia, te n-ka jan kui'a-i-ia. Diuni n-ka dakuiko-i diki-i xaxe'e xa ka xini u'u-i-ia. ⁴⁰Te ka xia'an-i nuu-ia:

—Ndo'o n-ja'an xa kanu-n veñu'u Jerusalén te nuu uni kiú nadaxino-n. Xaxe'e xa iin xa ña yoo ka kua'a kada-i kua'a kada-n, dakaku mee-n vitna. Nux kuu-n Da'ya Yii Ianyuux, tanuu nuu curuxi de.

⁴¹Diuni n-ka xakundee dutu ka taxnuni xi'in se ka tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel Jesús. Ka xia'an tna'a-s:

⁴²—N-dakaku-s dava ñayiu, ko ña ndaku-s xa dakaku-s mee-s. Nux kuu-s se taxnuni nuu roo, ñayiu Israel, na nuu-s nuu curuxi vitnadii te kukanu ini-ro-s. ⁴³Na dakaku ña'a Ianyuux chi n-ja'an-s xa kukanu ini-s-ia. Nuxa yo tna ini ña'a-ia, na dakaku ña'a-ia vitnadi chi n-ja'an-s xa kuu-s Da'ya Yii-ia — kuu-s, ka xia'an tna'a-s.

⁴⁴Diuni n-ka jan kui'a ña'a ñadu'u xtakaa dika diñi-ia.

N-xi'í Jesús

⁴⁵Nitu'u ñuñayiu ñatuka ndii nde kaa x-uu xi'in nde kaa uni xañini.

⁴⁶Te hora ijan ni xee xa xee n-kana Jesús:

—Elí, Elí, ¿lema sabactani? —
kuu-ia. (Tnu'u ya'a kuu: Taa-ro
Ianyuux, Taa-ro Ianyuux,
¿nakuenta n-dandoo ña'a-n?)

⁴⁷N-ka tekú dava se xnii yatni xe'e
curuxi xa n-ja'an-ia, te n-ka ja'an-s:
—Elías kana-s.

⁴⁸Hora ijan ni n-kendava iin se
tna'a nuu ñayiu xyuku ijan. N-xe
je'en-s iin esponja, te n-dakee
ndita-s nuu vinagri, te n-tendijun
ndee-s diki iin vara, te n-tenee
ndee-s esponja jan yu'u-ia xa ti'u-ia
vinagri jan. ⁴⁹Dava ka-s, n-ka ja'an:

—Daa na koo na'i-s. Na koto-ro
nuu na kixi Elías te dakaku-s-si.

⁵⁰Xee xa xee n-kana Jesús inka
vuelta te n-xi'í-ia.

⁵¹Hora ijan n-ndata dava cortina
ndita dava xiti veñu'u Jerusalén.
Nde diki-i xi'in nde xe'e-i n-ndexio
xa n-ndata. N-tnaa, te n-ka ta'u
toto. ⁵²N-ka najaan yau kava nuu
xyinduxi ñayiu n-ka xi'í, te n-ka
nandoto kue'e ñayiu n-kida Ianyuux
xa nduu-i ñayiu ii. ⁵³N-ka kee-i yau
kava na n-ya'a xa n-nandoto Jesús,
te n-ka ndiu-i Jerusalén, ñuu ii, xa
na jini ñayiu ijan xa n-ka nandoto-i.

⁵⁴Nu n-ka xini centurión xi'in
soldado n-ka xo ndee xi'in-s Jesús
xa n-tnaa, yo vichi n-ka yu'u-s. Te
ka xia'an tna'a-s:

—Xandaa xakuiti xa se ya'a kuu
Da'ya Yi Ianyuux.

⁵⁵Kue'e ñadi'i n-ka xo nde'a xika
xa n-ya'a Jesús. Nde Galilea n-ka xe
kuitandijun ña'a-ña xa n-ka chindee
ña'a-ña, te dani xndijun ña'a-ña
n-ka xee Jerusalén. ⁵⁶Nuu ñá ya'a
yitna'a María Magdalena. Yitna'a
María di'i Jacobo xi'in José. Yitna'a
di'i da'ya Zebedeo du.

N-xe konduxi Jesús

⁵⁷Nu n-kutuku nuu ñu'u, te n-xee
iin se kuika n-jandixa Jesús ijan.
Se Arimatea kuu-s. José nani-s.

⁵⁸Ijan dada n-xe nundajan-s Jesús
nuu Pilato. Te n-ta'u tniu Pilato
xa na najuña'a koio soldado-s-ia.

⁵⁹Ijan dada n-xe june'e-s-ia te
n-chiduku-s-ia iin da'ma lino io
ndoo. ⁶⁰Te n-xajan ni'ni-s-ia iin
xiti yau kava dijan n-ka kaan se
ka xinokuechi nuu-s xa kava ndiyi.
N-xadi-s yau kava jan iin yuú tkute
ka'nu n-datuu-s, te juan nu'u-s.

⁶¹Yatni nuu kaa ni'ni yiki kuñu-ia
n-ka xo nukoo María Magdalena
xi'in inka María.

N-ka xe kondee soldado nuu n-xe konduxi-ia

⁶²Kiu kuu uu jua'an koio dutu ka
taxnuni nuu ñayiu Israel xi'in se
fariseu nuu Pilato. Kiu ka xko kida
ñayiu Israel ntdanditu'u tniu-i xa na
ndetatu koio-i inka kiu kuu. ⁶³Ka
xia'an-s nuu-s:

—Dito, ntdaa-da ka xini xa n-ja'an
se n-danda'u ñayiu jan: “Nuu uni kiu
nandoto-r”, kuu-s, n-ja'an-s na n-xo
ndito-s. ⁶⁴Xaxe'e xa daa n-ja'an-s ta'u
tniu-n xa yo va'a na nkondi'u yau
kava nuu kaa-s. Va'a na kundi'u uni
kiu na ña'a ji'in koio se n-dakua'a-s
te du'u-s yiki kuñu-s te ja'an koio-s
nuu ñayiu xa n-nandoto-s. Nux daa
na kada koio-s, naka kue'e ka nayiu
danda'u-s dada xa ki'na —kuu-s, ka
xia'an-s nuu Pilato.

⁶⁵Te xia'an Pilato nuu-s:

—Kandeka koio soldado jua'an xa
na kundee-s yau kava jan, te va'a
kadi koio mee-n.

⁶⁶Te jua'an koio-s xi'in soldado Pilato yau kava jan, te yo va'a n-ka xadi-s. N-ka tenee-s sellu nuu yuú ndi'u nuu kaa-ia, te n-ka taxndee-s soldado jan.

N-nandoto Jesús

28 Kiu kixe'e semana ntanene ka jua'an María Magdalena xi'in inka María xa koto koio-ña yau kava nuu n-kaa-ia. ²Danaa nde'e n-tnaa. N-juun iin ángel, ia xinokuechi nuu lanyuux, nde andiu. N-xetu'a-ia yau kava jan te n-dita-ia yuú tkute ndi'u yau kava jan, te n-nukoo-ia nuu yuú jan. ³Kaa-ia na kaa taxa hora kee. Kuixi da'ma ni'no-ia na kuixi yu'a juun. ⁴N-ka yu'u soldado xndee yau kava jan. N-ka ni'i-s te n-ka kuyutnu-s na kuyutnu ndiyi. ⁵N-ja'an ángel, ia xinokuechi nuu lanyuux, nuu ñá xnii ijan:

—Maxku yu'u koio-n. Xa na'a-r xa Jesús, Ia n-xitakaa dika ka nanduku-n. ⁶Ñayo ka-ia. ¿Ñatu xna'a-n xa n-ja'an-ia xa nandoto-ia u? Juan nde'a nuu n-kaa ni'ni-ia. ⁷Juan juña tnu'u koio se n-dakua'a-ia xa n-nandoto-ia, te ñadu xa ku kukuee koio-n. Ki'na ka-ia nu'u Galilea; ijan dada nu'u koio-n ijan, te kunde'a-n-ia. Xa'a kuu xa kachi tnu'u ña'a-r —kuu ángel, ia xinokuechi nuu lanyuux, xia'an-ia.

⁸Ñatu n-ka kukuee-ña xa n-ka ndee-ña yau kava jan chi hora ijan ni n-ka ndee-ña. N-ka yu'u-ña te diuni n-ka kudi ini-ña. N-ka kendava-ña. Juan nu'u koio-ña xa kachi tnu'u ña'a-ña ntdaa dañá, se n-dakua'a ña'a Jesús. ⁹Nini juan

nu'u koio-ña, n-ka nanitna'a-ña xi'in Jesús. Xia'an-ia nuu-ña:

—Va'a nga ta'u kuu-n.

N-ka xetu'a-ña-ia te n-ka xe juuin xiti-ña nuu-ia. N-ka nundee-ña xe'e-ia te n-ka nakuetu-ña nuu-ia.

¹⁰Xia'an-ia nuu-ña:

—Maxku yu'u koio-n. Juan juña'a-n ñayiu n-dakua'a-r xa na nu'u koio-i Galilea. Te ijan nanitna'a-r xi'in-i.

N-ka najani soldado xa n-ya'a nuu n-xe konduxi Jesús

¹¹Juan nu'u koio-ña te diuni juan nu'u dava soldado n-ka xo ndee yau kava nuu n-kaa yiki kuñu-ia Jerusalén xa juña tnu'u-s dutu ka taxnuni ntdaa xa n-ya'a. ¹²N-ka kida inuu dutu jan xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel xa juña'a koio-s kue'e tvini soldado jan. ¹³Ka xia'an-s nuu soldado jan:

—Ja'an koio-n nuu ñayiu xa nini ka kidi-n n-ka xe'en se n-dakua'a ña'a Jesús xakuaa ijan, te n-ka du'u-s yiki kuñu-s. ¹⁴Te nux na tekú gobernador, juña'a koio-r nuu-s xa maxku ña'a kada ña'a-s te jandixa-s xa ja'an koio-r nuu-s —kuu-s, ka xia'an-s nuu soldado jan.

¹⁵N-ka tñii-s tvini te n-ka kida-s na n-ka ta'u tñiu-s nuu-s. Te nitu'u nación Israel n-ka tekú ñayiu xijan. Nde vitna du'a ka najani ñayiu.

N-tetutniú Jesús ñayiu dakua'a-ia

¹⁶Ijan dada juan nu'u nin uxi iin dañá, se n-dakua'a ña'a Jesús Galilea. Nu n-ka naxee-da ijan, te jua'an koio-da iin yuku nuu n-ta'u tñiu-ia xa ji'in koio-da. ¹⁷Nu n-ka xini-da Jesús ijan, te n-ka xe juuin

xiti-da nuu-ia. N-ka nakuetu-da nuu-ia, ko n-ka xe tñi anu dava ñayiu chi n-ka xani ini-i xa ña diu-ia. ¹⁸N-xetu'a ña'a Jesús te n-ja'an-ia nuu-da:

—N-kida Ianyuux xa taxnuni-r andiu xi'in ñuñayiu ná taxnuni mee-ia. ¹⁹Jua'an koio te kada-n xa na kukanu ini ña'a ñayiu ntdantu'u

ñuu ñuñayiu ru'u. Dajuendute koio-n ñayiu kukanu ini koio Taa-ro Ianyuux, Da'ya Yii-ia xi'in Espíritu-ia. ²⁰Juña'a koio-n nuu-i xa na jandixa koio-i ntdaa xa n-ta'u tniu-r. Jun ini koio-n xa kunduu-ro ndikiu ndiñuu, te dani kunduu na'i-ro nde kiu na naa ñuñayiu — kuu-ia, n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da.